

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

RIGORÓZNA PRÁCA

Katarína Lukáčová

Kontrastné porovnanie anglického a španielskeho pasívu na základe korpusu

Contrastive research in English and Spanish passive based on the corpus

Vedúci práce: Doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

2012

Prehlasujem, že som rigoróznú prácu vypracovala samostatne a že som uviedla všetky využité pramene a literatúru.

Zároveň by som sa chcela poďakovať pánu docentovi Petrovi Čermákovi za pomoc pri vypracovaní práce a plnohodnotné konzultácie.

.....

Katarína Lukáčová

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Slovesný rod (genus verbi).....	7
3. Slovesný rod v anglickom jazyku.....	14
4. Slovesný rod v španielskom jazyku.....	21
5. Aktuálne členenie vetné.....	31
6. Konateľ deja.....	36
7. Štýl a využitie pasíva.....	42
8. Čo nie je pasív?.....	46
9. Analýza textu.....	49
9.1. Werner Heisenberg – <i>Fyzika a filozofie/Physics and Philosophy/Física y filosofía</i>	49
9.2. Stephen Hawking – <i>Historie času/A Brief History of Time/Historia del tiempo</i>	58
9.3. Milan Kundera – <i>Nesmrtelnost/Immortality/La inmortalidad</i>	66
9.4. Milan Kundera – <i>Žert/The Joke/La broma</i>	74
10. Záver.....	80
11. Resumen.....	83
12. Resumé.....	87
13. Bibliografie.....	89
14. Prílohy.....	90

1. Úvod

Zadanie tejto rigorózneho práce spočíva v kontrastnom porovnaní anglického a španielskeho pasívu na základe korpusu InterCorp. Nasledujúci prieskum bol zvolený z dôvodu aktuálnych možností, ktoré ponúka paralelný korpus – vďaka jeho zdrojom je možné kontrastne porovnať výskyt akýchkoľvek jazykových prejavov vo veľkom množstve rečí. Angličtina a španielčina sú jazyky s rôznymi lexikálnymi a morfosyntaktickými prostriedkami a na základe paralelného skúmania je možné vykonať analýzu vybraného javu tak, ako to len praktická stránka vecí dovoľí. Sledovanie výskytu jednotlivých druhov pasívnych tvarov v španielčine a ich kontrastné riešenie v anglickom jazyku s češtinou ako vysvetľujúcim a doplňujúcim jazykom potrebným na dokreslenie jazykovej situácie sa tak stalo ťažiskom práce a cieľom praktickej analýzy, ktorá mohla priniesť konkrétne výsledky z počiatočného teoretického zadania.

Na začiatku je potrebné vymedziť na základe lingvistických materiálov jednotlivé hlavné teoretické body práce a vysvetliť termíny, ktoré budú nevyhnutné pre správne rozčlenenie praktickej analýzy textov. Práca je tak rozdelená na dve časti – teoretickú časť a praktickú analýzu. Teoretická časť má za úlohu definovať a vysvetliť základné termíny. Medzi ne patrí samotné zaradenie pojmu slovesného rodu (genus verbi), jeho rozdelenie a následné aktuálne možnosti slovesného rodu každého jazyka, tak anglického ako i španielskeho.

Teoretickú časť je vhodné uzavrieť vymedzením konkrétnych charakteristík kategórií využívaných pri samotnej analýze, a to aktuálneho členenia vetného, čiže funkčnej perspektívy vety, vlastnosti konateľa deja – kľúčové pri určovaní trpného rodu a všeobecných konštrukcií zahrnutých pre svoju významovú podobnosť do analýzy a nakoniec charakteristika štýlu so zameraním sa na dva protipóly vedeckého a beletristického štýlu, čo by najbližším predstaviteľom hovorového štýlu v písanej podobe. Po úvodných informáciách zahrnutých v teoretickej časti je možné vykonať analýzu podľa presne určených hraníc.

Základným pracovným nástrojom analýzy je v prípade tejto rigorózneho práce, práca s korpusom InterCorp. Tento korpus je výsledkom projektu rovnakého mena a je súčasťou výskumného zámeru pri Českom národnom korpuse a korpuse iných jazykov, ktorý bol schválený na roky 2005-2011. Cieľom projektu bolo vybudovať na nekomerčnej a akademickej báze paralelný korpus vždy pre češtinu a iný jazyk, aby tak mohol slúžiť ako „zdroj dát pre teoretické štúdie, lexikografiu, študentské práce, výuku, hlavne výuku cudzích

jazykov, počítačové aplikácie, prekladateľov i verejnosť“.¹ Korpus je zameraný prevažne na texty beletrie, čo bolo nutné pre potreby tejto práce ďalej riešiť; čeština je v korpuse tzv. pivot, čiže pre každý text v cudzom jazyku existuje jeho verzia v českom jazyku. Ideálna situácia teda nastala možnosťou zvoliť si tri požadované jazyky pre potreby práce – český, anglický a španielsky jazyk.

Vďaka možnostiam paralelného porovnávania jazykového javu v korpuse hneď v troch jazykoch naraz sme teda mohli zvoliť konkrétne hľadanie a následné zhromaždenie požadovaných informácií. Za výstupný jazyk sme zvolili španielčinu, to znamená, že sme vyhľadávali podľa vzorcov vhodných pre jednotlivé možnosti pasívu v španielčine a následne zároveň získali paralelné príklady v českom a anglickom jazyku. Tabuľka možností pasívu v španielskom jazyku sa nachádza na konci práce ako príloha číslo I. Rovnaký postup sa využil ako pri opisných tvaroch trpného rodu tak i pri zvratných tvaroch, tu ale kvôli slovesným formám bolo nutné postupovať skôr elimináciou tvarov nehodiacich sa pre požiadavky práce zo skupiny všetkých slovesných tvarov vyskytujúcich sa vo forme so zvratným zámenom se. Získané príklady sa nachádzajú taktiž na konci práce ako prílohy II-V spracované podľa predlohy zvolenej na začiatku, vo všetkých troch jazykoch a s vyznačenými paralelnými formami trpného rodu, prípadné iné riešenie, ktoré zvolil daný jazyk.

Súčasťou analýzy ale bolo nutne i porovnanie situácie podľa štýlu textu, to znamená, že sme pristúpili k analýze nielen textov beletrie, ktoré ponúkal korpus ale i vedeckých textov. Tie sme mali k dispozícii v plnom rozsahu a vyhľadávanie paralelných príkladov v trojjazyčnej verzii prebehlo na základe podrobného prieskumu textu. Zhromaždené príklady sú pre zachovanie konštatnej úpravy zaevidované podľa rovnakej úpravy, ako tomu bolo pri textoch skúmaných vďaka korpusu. Z takto získaných podkladov má táto práca za cieľ zistiť, ako sa vyvíja situácia spätá s vyjadrením konateľ'a deja v pasívnych konštrukciách. Je známe, že trpný rod má ako svoju hlavnú výhodu možnosť nevyjadrovať konateľ'a deja explicitne. Takisto chceme štatisticky podporiť hypotézu, že práve reflexívne vyjadrovanie pasívu, ktoré je možné v českom a anglickom jazyku, umožňuje úplne vylúčiť konateľ'a i v jeho prípadnej podobe ako všeobecného ľudského konateľ'a; alternatívu jednočlennej vety anglický jazyk nepozná. Ďalšou hypotézou ku skúmaniu sa stal vplyv aktuálneho členenia vetného na slovosled vety – anglický jazyk využíva hojne pasívnych tvarov práve kvôli fixovanému slovosledu a následný dynamizmus vety je rôznymi spôsobmi možné odzrkadliť v jazykoch, ktoré podmienku fixného slovosledu nemajú. A na záver, má práca za úlohu určiť dôležitosť

¹ *InterCorp*. Internetový projekt. [cit. 2010-12-30] <http://www.korpus.cz/intercorp/>.

vplyvu jazykového štýlu na výskyt pasívnych tvarov. Za týmto účelom boli aj pozorne vybrané texty k analýze. Samotná analýza tak prebehne na základe týchto požiadaviek a percentuálnym určením jednotlivých hodnôt záskaných priamym výpočtom záskaných údajov, bude možné tieto hypotézy potvrdiť alebo vyvrátiť.

Práca má za cieľ pozorne preštudovať výskyt pasíva v španielčine a jeho následné riešenie v jazyku anglickom. Čeština funguje ako jazyk, ktorý uzatvára trojicu rôznorodých jazykov, ktoré sú analyzované. Anglický jazyk ako predstaviteľ reči so silným germánskym základom, španielčina reprezentuje románske jazyky a nakoniec čeština, ako zástupca jazykov slovanských. Všetky jazyky ale spája relatívne veľmi podobný spôsob tvorenia pasívnych tvarov, češtinu a španielčinu navyše i analógia v spôsobe tvorenia tvarov zvratných a ich použitie na vyjadrenie trpného rodu. Španielčina bola vybraná, ako jazyk oboru na ktorom sa rigorózne zadanie vypracúvava, ako jazyk východzí; nie je preto úlohou tejto práce zistiť percentuálny výskyt pasívu v španielčine oproti činnému rodu v tom istom jazyku, ale zistiť, ako je kontrastne riešená rovnaká jazyková situácia v dvoch ďalších jazykoch.

2. Slovesný rod (genus verbi)

V každom jazyku, ktorým sa práca zaoberá, rozoznávame rôzny počet slovných druhov a môžeme ich rozdeliť na ohybné a neohybné slovné druhy, podľa toho, či poskytujú možnosť zmeny v rode a čísle. Ohybné slovné druhy sú nasledujúce – člen v angličtine a španielčine, substantíva, zámená, verba a adjektíva; neohybné slovné druhy sú adverbia, predložky, spojky a citoslovčia; v češtine hovoríme o prítomnosti slovného druhu častice a samostatne sa chápe i kategória čísloviek, ktoré v iných jazykoch ako kategória vytykané nie sú. Ohybné slovné druhy, ktoré umožňujú zmeny v rode a čísle sú podstatné mená, zámená a prídavné mená; u slovies dochádza k zmene ešte ďalších kategórií napriek tomu, že k zmene v rode tomu tak nie je. Tieto kategórie budú charakterizované nižšie.

Sloveso, ktorého jedna z funkčných vlastností je ťažiskom tejto rigorózneho práce, je charakterizované viacerými kategóriami. Kategórie, ktoré rozoznávame pri slovese sú nasledujúce: číslo, osoba, čas, spôsob, rod a vid. Na začiatku uvedieme charakteristiku každej kategórie a vo väčšej miere sa zameriame na najdôležitejšiu kategóriu – slovesným rodom.

- a) ČÍSLO – k zmene čísla dochádza podľa počtu zúčastnených v situácii; rozoznávame jednotné a množné číslo (singulár a plurál), podľa toho, či sa jedná o jedného alebo viacerých zúčastnených
- b) OSOBA – býva vyjadrená zámenami a mnohokrát morfológickou zmenou koncovky slovesa, ukazuje na účastníkov hovoru vzhľadom k obsahu vety
- c) ČAS – najčastejšia dištinkcia je na čas prítomný (prézent), minulý (perfektum) a budúci (futúrum); v prípade kategórie času môžeme hovoriť zároveň aj o prepojení s kategóriou vidu a modalitou, mnohokrát je príliš zložitá oddeliť tieto kategórie od seba presne
- d) SPÔSOB – opisuje stupeň modality situácie, môžeme hovoriť o viacerých spôsoboch, a to podmienovacím spôsobom, konjunktíve a indikatíve, rozkazovacím spôsobom, atď.
- e) ROD – označuje sémantický vzťah medzi podmetom, slovesom a predmetom
- f) VID – slúži na vyjadrenie ukončenosti deja v danom momente, jeho ohraničiteľnosť alebo neohraničiteľnosť²

² *Categoría gramatical*. Wikipedia. 23 de julio 2010. [cit. 2010-11 -22]
http://es.wikipedia.org/wiki/Categor%C3%ADa_gramatical.

Podľa Mluvnice češtiny Československej akadémie vied je slovesný rod „gramatický (morfologický) prostriedok slovesa, slúžiaci vo vete k vyjadrovaniu tzv. diatéze, t.j. vzťahov medzi participantmi sémantickej štruktúry vety a syntaktickými pozíciami, ktoré im zodpovedajú.“³ Diatéza je dvojakého druhu, môžeme rozlíšiť diatézu aktívnu alebo pasívnu, a to podľa toho, či je agens, čiže nositeľ deja, vyjadrený ako subjekt vety. Za základnú diatézu sa považuje teda aktívum, pasívum je sekundárnou diatézou. Pri nej funkciu podmetu plní substantia dejom zasiahnutá, tzn. patiens⁴.

Tvorbu pasíva dovoľuje len určitá skupina sloves, a to slovesá tranzitívne, či prechodné. Tranzitívne slovesá sú také slovesá, ktoré sa po stránke formálnej spájajú s priamym predmetom. Len u takýchto sloves je možné, aby sa vytvorila opozícia tvarov a významov činného (aktívum) a trpného (pasívum) rodu⁵. Preto je pasívum považované za jeden z prostriedkov hierarchizácie propozície: agens je použitý v pozícii podmetu, teda vo významovo najdôležitejšej pozícii. Táto charakteristika pasíva má preto priamy dopad na aktuálne členenie vetné vo výpovedi. Ak prebehne prechod ku trpnému rodu, agens je degradovaný do hierarchicky nižšej pozície, má fakultatívnu funkciu alebo je úplne vynechaný. Dochádza k rôznym spôsobom, ako k tejto deagentizácii môže dochádzať; agent môže byť potlačený (1), dekonkretizovaný alebo anonymizovaný (2), či generalizovaný (3)⁶.

(1) Rozsudok bol vynesení (sudcom).

(2) Rozsudok bol kritizovaný.

(3) Takto sa to nerobí.

Existuje viacero morfologických prostriedkov slovesného trpného rodu. V trojici porovnávaných jazykov, češtine, angličtine a španielčine, je táto skutočnosť obzvlášť evidentná. Sú prostriedky, ktoré sa v každom jazyku do určitej miery kryjú, niekde ale dochádza k neexistencii javu, ktorý je bežný v inom jazyku.

A. Tzv. participium (príčastie) trpné, či minulé, je morfologickým prostriedkom vlastným pre každý jazyk. Ide o neurčitý slovesný tvar adjektívnej povahy⁷. V češtine má participium trojaký rod a dvojaké číslo. Funguje primárne

³ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 171.

⁴ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 330.

⁵ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 330.

⁶ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 171.

⁷ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 172.

v konštrukciách so slovesom „být“. Takéto konštrukcie budeme ďalej nazývať zložené, či opisné pasívum. Takúto stavbu vykazujú ale takisto sponové konštrukcie („být dobrý“); k tomu, že sa participiálne konštrukcie považujú za tvary slovesa, prispelo i to, že napríklad latinčina majú v trpnom rode tvary neopisné („laudor“)⁸. Navyše majú konjugácie v pasíve úplné slovesné paradigma. V angličtine je pasívum tvorené z určitého tvaru pomocného slovesa „be“ a minulého prídavia lexikálneho slovesa, čo môžeme nazvať formálnou obdobou českého zloženého pasíva⁹. V bežnej, hovorovej reči sa dejové pasívum niekedy tvorí aj pomocou slovesa „get“ („somehow everything got done in time“)¹⁰. Okrem rozdielov v rekcii pri mnohých slovesách (anglickému slovesu s priamym predmetom často zodpovedá českému slovesu s väzbou genitívnou, datívnou, inštrumentálnou alebo iným predložkovým pádom a naopak) je hlavným rozdielom, že tzv. pasívum tvorené zo sloves s predložkovým predmetom, nemá v češtine obdobu („their help cannot be relied on“)¹¹. Nakoniec v španielčine, sa participiálne konštrukcie opierajú o pasívne tvary finitných foriem, spočívajúcich v kombináciách slovesa „ser“ s participiom významového slovesa. Všetky tvary sú analytickej povahy a nevyhýbajú sa ani nefinitným formám (infinitív a gerundium)¹². Španielčina je vo svojom používaní pasívnych foriem zvláštna tým, že v opisnom pasíve má k dispozícii i druhé pomocné sloveso, a to sloveso „estar“. S možnosťou jeho uplatnenia sa spája dvojaká sémantická interpretácia týchto konštrukcií. Obe slovesá môžu plniť sponovú funkciu; významová opozícia, do ktorej sa takto ale dostávajú, je iného charakteru ako pri sponových konštrukciách¹³. O aký druh opozície ide, bude vysvetlené v ďalších častiach kapitoly – dochádza tu ale primárne k opozícii významu rezultatívne stavového oproti významu dejovému. V angličtine k rozlišovaniu vo vyjadrení deja a stavu nedochádza vôbec; na rozdiel od možnosti užitia vidu v češtine pri takýchto prípadoch, v angličtine táto skutočnosť vyplýva väčšinou len z kontextu. Napriek zdanlivej podobnosti konštrukcií opisného pasívu v češtine a španielčine, nie je možné hovoriť o úplnej zhode – v češtine je rozdiel, ktorý nastáva medzi dejovosťou a stavom zachytený na základe vidu, španielčina má navyše (okrem funkcií, ktoré jej poskytuje opozícia medzi ser:estar) ešte možnosť

⁸ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 172.

⁹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 249.

¹⁰ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 250.

¹¹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 251.

¹² Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 331.

¹³ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 332.

vyjadriť jednotlivé nuanse pomocou aspektu perfektového a imperfektového. V češtine sa tento rozdiel neutralizuje (fue/era/estuvo/estaba:stavěn/postaven)¹⁴.

- B. Tzv. reflexívne (zvrtné) pasívum je taká podoba pasíva, kde dochádza k použitiu určitého slovesného tvaru spolu s voľným morféom se. Vyskytuje sa takmer výhradne v tretej osobe jednotného a množného čísla (v češtine je možná i druhá osoba, tá je ale používaná prednostne v administratívne)¹⁵. Požitie tohto tvaru so sebou prináša veľké množstvo komplikácií, napriek tomu, že je táto formulácia veľmi obľúbená. Komplikácie, o ktorých je reč, je homonymie morfému se s inými slovesnými tvarmi a významom, keďže za striktné pasívny sa tento tvar považuje len pri slovesách prechodných, ktorých patiens prechádza v subjekt („Dom sa stavia“). V ostatných prípadoch sa jedná o neosobný zvrtný tvar s aktívnym významom („Šlo sa tam dlho.“)¹⁶. Homonymia tvaru se má svoj pôvod okrem iných dôvodov aj v neostrých hraniciach medzi rôznymi druhmi reflexívnosti u sloviess. Angličtina reflexívnym pasívom nedisponuje, všetky konštrukcie sú výhradne opisného charakteru s minulým participiom. Španielčina reflexívne tvary dokáže tvoriť, tento spôsob pasivizácie je okrem toho preferovaný. V týchto konštrukciách je patiens štylizovaný ako subjekt, agens nebyva pomenovaný. Tieto tvary sú obmedzené na tretiu osobu singuláru a plurálu¹⁷. Pri týchto konštrukciách môže dôjsť k deagentizácii, tzn. k syntaktickému odsunutiu pomenovania agenta, či k jeho úplnému potlačeniu („Las oraciones se analizan en las clases de Sintaxis.“)¹⁸. Španielčina má k dispozícii i neosobné konštrukcie, tie však bývajú aktívneho charakteru. Viac o nich je možné nájsť v časti práce, ktorá sa podrobne zaoberá funkciami zvrtného morfému se v španielčine.

Pre lepšiu orientáciu, môžeme si vytvoriť porovnanie opisného tvaru pasíva voči reflexívnemu tvaru so se. I keď angličtina nemá v tomto porovnávaní svoje miesto, užitie zvrtného pasívu či tvaru pasiva refleja v španielčine miesto opisných tvarov môže priblížiť vznik, nutnosť, či samotnú potrebu používania tejto formy trpného vyjadrenia.

¹⁴ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 335.

¹⁵ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 174.

¹⁶ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 176.

¹⁷ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 333.

¹⁸ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 333.

- Primárnou funkciou opisných konštrukcií je premiestnenie pacienta do pozície podmetu, pričom dochádza k potlačeniu sémantiky podmetu až k jeho úplnej degradácii. Primárnou funkciou reflexívneho tvaru je dekonkretizácia osobného predmetu, tzn. jeho generalizácia alebo anonymizácia. Tento tvar sa môže chápať ako aktívny¹⁹.
- Reflexívny tvar so se predpokladá osobný agens; z toho vyplýva, že slovesá, ktoré sa takto tvoria nemôžu, reflexívny tvar nebudú vykazovať, sú to napríklad i slovesá meteorologických javov. Opisné tvary nepodliehajú nutne tejto podmienke.
- Tieto konštrukcie nevyjadrujú stav, ale skôr dej; keď takúto konštrukciu nahradíme opisným tvarom, u dokonavých slovies dochádza k zmene významu („Dom bol postavený. x Dom sa staval“)²⁰. Pre doplnenie, je nutné poznamenať, že angličtina tým, že bežne užíva priebehových tvarov, rozdiel medzi stavovým a dejovým aspektom významu rieši týmto spôsobom – zmenou časovej roviny.
- Reflexívne tvary sa považujú za štylisticky neutrálne, opisné tvary dostávajú význam odbornosti či knižnosti. Viac v kapitole o štylistike textu v kombinácii s pasívnymi vyjadreniami.

Ako bolo vyššie uvedené, pasívum je teda zásadne tvorené zo slovies, ktoré sa viažu s priamym predmetom; napriek tomu, nie každé sloveso, ktoré má túto vlastnosť, môže pasívum tvoriť. V každom jazyku, ktorý figuruje v predkladanom rozbere tejto práce platia tieto výnimky z pravidla o potrebe tranzitívnosti pri tvorbe trpného rodu u slovies. V češtine vôbec nie je možné vytvoriť participiálne konštrukcie od prechodných slovies vyjadrujúcich telesné alebo duševné stavy („Bolí ho hlava.“) a od nedokonavých slovies vyjadrujúcich statické vzťahy rôzneho druhu („Mám chalupu.“) Podobne je to s netvorením pasívu aj pri procesuálnych prechodných slovies, tzn. tých, ktoré vyjadrujú pohyby častí tela („Sklopil oči.“). Nakoniec sa vôbec netvorí participiálna konštrukcia ani so slovesami, ktoré sa spájajú s voľným morfémom si („Dal si pohár vína.“) a inými zvratnými slovesami²¹.

V angličtine takisto pôsobia obmedzujúce faktory: hlavným dôvodom netvorenia pasívu je v prvom rade fakt, že by takáto konštrukcia hraničila s významom spony, prípadne s významom adverbiálneho určenia. Samotné sloveso „have“ pasívum vôbec netvorí, podobne ako sloveso „get“, čo vyplýva zo sémantiky týchto slovies. V zozname podobných slovies sa

¹⁹ *Mluvnice češtiny II.* Praha: Academia, 1986, s. 178.

²⁰ *Mluvnice češtiny II.* Praha: Academia, 1986, s. 178.

²¹ *Mluvnice češtiny II.* Praha: Academia, 1986, s. 174.

d'alej nachádzajú: „to cost“, „to last“, „to measure“, „to weigh“, „to equal“, „to mean“, „to resemble“, „to hold“ (obsahovať), „to lack“, „to become“, „to suit“, „to fit“, „to escape“, a.i.²². Rovnako sa pasívum nevytvára v prípadoch lokatívneho a lokatívne-posesívneho („we walked ten miles“). Navyše je treba mať na pamäti, že ani v angličtine nie je možné pretvoriť na podmet pasíva reflexívny, recipročný a posesívny predmet, rovnaká situácia nastáva pri infinitívnych a gerundiálnych predmetoch²³. Okrem týchto slovies existujú ešte slovesá ako „say“, ktoré sa v pasíve vyskytujú prevažne iba v konštrukciách ako – He was said to come from Ireland²⁴.

V španielčine, tak ako v češtine nedochádza k tvorbe pasívnych konštrukcií pri slovesách, ktoré pomenúvajú telesné alebo duševné stavy, meteorologické procesy, statické vzťahy rôznej povahy, pohyby častí tela, zvratné a modálne slovesá a iné slovesá, ktoré túto formu nepripúšťajú z iných sémantických dôvodov. Konštrukcie – s netranzitívnymi slovesami pohybu ako „ir“, „venir“, „volver“, „entrar“ nepripúšťajú so svojím prídavným ani sloveso „ser“ ani sloveso „estar“. Mohli sa tvoriť v starovekej španielčine – „la noche es venida (= la noche ha venido)“²⁵. Fráza „estar ido“ znamená „estar loco“. „Salir“ pripúšťa použitie so slovesom „estar“, pretože označuje stav – „el eje está subido“²⁶. Je veľmi zaujímavé pozorovať, že ani tzv. „deliteľné“²⁷ konštrukcie tento rod nedovoľujú. „Deliteľný“ význam majú slovesá ako „comer“ a „beber“ a aj keď význam deliteľnosti mizne v konkrétnej vete, nie je obvyklé konštruovať pasívne vety s týmito slovesami. Vety ako * „todo el pan fue comido/la coca cola fue bebida por nosotros“ sa nezvyknú tvoriť. Rovnako sa neužívajú slovesá hovoru používané neosobne: dicen/se dice/* es dicho. Ak porovnáme dve vety:

„Ana ama a su novio y Ana ama a su novio de usted.“²⁸

Len tá druhá dovoľuje trpný tvar, keďže privlastňovacie zámeno odkazuje na niekoho iného ako je samotný podmet (je možné tento tvar síce vytvoriť, ale je vysoko nepravdepodobný).

Ďalším príkladom nemožnosti vytvorenia pasíva sú dokonavé slovesá – „acabar“, „abrir“, „volver“ (obrátiť niečo). Tieto slovesá sa nepoužívajú v trpnom rode ani v prezente

²² Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 258.

²³ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 259.

²⁴ Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. London: Longman, 1990. s. 265.

²⁵ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 80.

²⁶ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 81.

²⁷ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 78.

²⁸ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 79.

ani v imperfekte; je to preto, lebo samotné sloveso má v svojom význame charakteristiku perfekta, a to spôsobuje problém s nedokonavosťou časového rozmeru.

Dokonavé slovesá môžu vytvoriť pasívum v prezente a imperfekte v tom prípade, ak sa jedná o:

- a) obvyklé deje („La tienda es abierta cada día a las ocho.“)
- b) historický prezent („América es descubierta en 1492.“)
- c) titulky v novinách („Anciano es robado por desconocidos.“)²⁹

Podrobnejšie sa tvorbou pasíva ako takého v angličtine a španielčine budeme zaoberať v samotných kapitolách, ktoré budú venované jednotlivým jazykom, každému zvlášť. Zmyslom tejto úvodnej a porovnávacej kapitoly je jednak obecné uviesť problematiku trpného rodu a načrtnúť okruh, v ktorom sa fenomén tejto slovesnej kategórie pohybuje. Naďalej sa po kapitolách venovaných každému jazyku budeme pohybovať v medziach porovnávania užitia pasívu v konkrétnej reči; je to proces, ktorý vyústi v popise na základe kontrastného spracovania materiálu získaného v korpuse InterCorp a iných zdrojov. Čeština, ako tretí jazyk prítomný v korpuse i iných kontrastných popisoch, plní úlohu dovysvetľujúcu, doplňujúcu a ozrejmovaciu. Práca sa zaoberá dvoma jazykmi, ktoré nemajú spoločný historický základ; čeština, ako reprezentant slovanskej skupiny jazykov doplňuje dvojicu zloženú z románskeho predstaviteľa, španielčiny, a jazyka so silným germánskym základom, angličtiny. Preto dve kapitoly opisujúce celkovú formu a výskyt pasívu, budú venované len anglickému a španielskemu jazyku – čeština bude stále prítomná pre lepšie znázornenie rozmanitosti, ktorú sa práca pokúsi zachytiť.

²⁹ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 79.

3. Slovesný rod v anglickom jazyku

Slovesný rod samozrejme zahrňuje aktívum (rod činný) a pasívum rod trpný. Tvorí sa od sloviess tranzitívnych, tzn. prechodných, rola predmetu v aktívnej vete prechádza v úlohu podmetu vo vete pasívnej. Nie každý predmet sa môže stať podmetom v pasívnej vete. Nepriame pasíva sú tie, ktoré obsahujú podmet, ktorý je zasiahnutý dejom alebo v ňom zohráva úlohu, ktorú ale priamo nekoná („be subject to“)³⁰. Angličtina disponuje nasledujúcimi tvarmi pasíva:

Simple Present

1. Simple Present – I am + participle
2. Simple Present – you are + participle (sg.)
3. Simple Present – he is + participle
4. Simple Present – she is + participle
5. Simple Present – it is + participle
6. Simple Present – we are + participle
7. Simple Present – you are + participle (pl.)
8. Simple Present – they are + participle

Present Continuous

9. Present Continuous – I am being + participle
10. Present Continuous – you are being + participle (sg.)
11. Present Continuous – he is being + participle
12. Present Continuous – she is being + participle
13. Present Continuous – it is being + participle
14. Present Continuous – we are being + participle
15. Present Continuous – you are being + participle (pl.)
16. Present Continuous – they are being + participle

Simple Past

17. Simple Past – I was + participle
18. Simple Past – you were + participle (sg.)
19. Simple Past – he was + participle
20. Simple Past – she was + participle
21. Simple Past – it was + participle
22. Simple Past – we were + participle
23. Simple Past – you were + participle (pl.)
24. Simple Past – they were + participle

Past Continuous

25. Past Continuous – I was being + participle
26. Past Continuous – you were being + participle (sg.)
27. Past Continuous – he was being + participle
28. Past Continuous – she was being + participle
29. Past Continuous – it was being + participle
30. Past Continuous – we were being + participle
31. Past Continuous – you were being + participle (pl.)

³⁰ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 113.

32. Past Continuous – they were being + participle

Present Perfect

33. Present Perfect – I have been + participle

34. Present Perfect – you have been + participle (sg.)

35. Present Perfect – he has been + participle

36. Present Perfect – she has been + participle

37. Present Perfect – it has been + participle

38. Present Perfect – we have been + participle

39. Present Perfect – you have been + participle (pl.)

40. Present Perfect – they have been + participle

Present Perfect Continuous

41. Present Perfect Continuous – I have been being+ participle

42. Present Perfect Continuous – you have been being + participle (sg.)

43. Present Perfect Continuous – he has been being + participle

44. Present Perfect Continuous – she has been being + participle

45. Present Perfect Continuous – it has been being + participle

46. Present Perfect Continuous – we have been being + participle

47. Present Perfect Continuous – you have been being + participle (pl.)

48. Present Perfect Continuous – they have been being + participle

Past Perfect

49. Past Perfect – I had been + participle

50. Past Perfect – you had been + participle (sg.)

51. Past Perfect – he had been + participle

52. Past Perfect – she had been + participle

53. Past Perfect – it had been + participle

54. Past Perfect – we had been + participle

55. Past Perfect – you had been + participle (pl.)

56. Past Perfect – they had been + participle

Past Perfect Continuous

57. Past Perfect Continuous – I had been being+ participle

58. Past Perfect Continuous – you had been being + participle (sg.)

59. Past Perfect Continuous – he had been being + participle

60. Past Perfect Continuous – she had been being + participle

61. Past Perfect Continuous – it had been being + participle

62. Past Perfect Continuous – we had been being + participle

63. Past Perfect Continuous – you had been being + participle (pl.)

64. Past Perfect Continuous – they had been being + participle

Future Perfect

will

65. Future Perfect – I will have been + participle

66. Future Perfect – you will have been + participle (sg.)

67. Future Perfect – he will have been + participle

68. Future Perfect – she will have been + participle

69. Future Perfect – it will have been + participle

70. Future Perfect – we will have been + participle

71. Future Perfect – you will have been + participle (pl.)

72. Future Perfect – they will have been + participle

Modals

shall, should, (will), would, may, might, can, could, must, have to, need, ought to

- 73. Modals – I shall be + participle
- 74. Modals – you shall be + participle (sg.)
- 75. Modals – he shall be + participle
- 76. Modals – she shall be + participle
- 77. Modals – it shall be + participle
- 78. Modals – we shall be + participle
- 79. Modals – you shall be + participle (pl.)
- 80. Modals – they shall be + participle

Modals in Past

shall, should, (will), would, may, might, can, could, must, have to, need, ought to

- 81. Modals in Past – I shall have been + participle
- 82. Modals in Past – you shall have been + participle (sg.)
- 83. Modals in Past – he shall have been + participle
- 84. Modals in Past – she shall have been + participle
- 85. Modals in Past – it shall have been + participle
- 86. Modals in Past – we shall have been + participle
- 87. Modals in Past – you shall have been + participle (pl.)
- 88. Modals in Past – they shall have been + participle

Iné tvary, ktoré je podľa paradigmy možné vytvoriť, sa vyskytuje veľmi málo a väčšina ľudí ich vôbec neprijíma. Zápor a otázka sledujú rovnaké pravidlá, ako je tomu pri iných zložených slovesných tvaroch.

Pre angličtinu je typický hojný výskyt frázových slovies, nie je problém tieto slovesá použiť v pasívnych konštrukciách, ak spĺňajú všetky ďalšie podmienky (tranzitívnosť, sémantika, rekcia, atď.). Sloveso sa chová ako iné sloveso jednoslovné, predložka u neho zostáva. Takéto konštrukcie nemajú v češtine ani španielčine obdobu: „this possibility has been reckoned with“³¹.

Pasívum sa v angličtine môže vytvárať aj v prípade, že slovesá sú doplnené adverbialnou časticou – „the word was taken over from French“³². Komplikáciou pre tvorbu pasívu nie je ani prítomnosť adverbialnej častice a predložky („put up with“).

Neobvyklá situácia nastáva v angličtine vtedy, keď dochádza k pasivizácii ditranzitívneho slovesa, čiže slovesa s priamym a nepriamym predmetom. Podmetom pasívnej vety sa môžu stať oba predmety: „everyone is given an opportunity/an opportunity is given to everyone“. V češtine takáto situácia nastať nemôže, podmetom novej vety sa môže stať len priamy predmet. Je ešte vhodné poznamenať, že nepriamy predmet máva v pasíve predložku „to“, bez nej je takáto vetná stavba neobvyklá³³.

³¹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 251.

³² Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 252.

³³ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 252.

Ak je predmetom pasivizácie aktívna veta, ktorá obsahuje auxilianty, ktoré majú viac ako jeden význam, napr. modálne slovesá „can“, „shall“ alebo „will“, dochádza k posunu významu v novej, pasívnej vete: „John cannot do it./It cannot be done (by John)“. V aktívnej vete „can“ naznačuje najprirodzenejšie schopnosť, zatiaľ čo v pasívnej vete sa ponúka ako význam hneď možnosť³⁴. Ďalej sa v gramatike autora Quirka uvádza možnosť chápania finitnej vety ako podmetu prislúchajúcej pasívnej konštrukcie, je ale pri takýchto prípadoch kvôli komplikovanosti formy bežné formulovať vetu s anticipačným it („That she sang well was admitted by everybody./It was admitted (by everybody) that she sang well.“)³⁵ Konštrukcie s anticipačným it sú pre angličtinu typické, podporujú obligatórnosť dvojčlennosti anglickej vety a zároveň sa podriaďujú aktuálnemu členeniu vetnému a podporujú dynamizmus výpovede – posúvajú dôraz v zmysle informačnej dôležitosti na koniec vety.

Ďalším možnostiam pasivizácie, ktorá je špecifická pre anglický jazyk patria vety s podmetom a participiom. Delia sa na tri typy a pasivizáciu dovoľujú vety s faktickými slovesami:

- s kauzatívnym slovesom – „He got watch repaired.“
- s faktickým slovesom označujúcim dej – „He saw the watch stolen/The watch was seen being stolen.“
- s faktickým slovesom označujúcim momentálny stav – „He found the watch stolen/The watch was found stolen.“³⁶

Je dôležité mať na pamäti nielen prípady, ktoré sú v kontraste s použitím javu trpného rodu v inom jazyku, ale aj také prípady, ktoré sú typické len pre anglický jazyk, v iných jazykoch sa nevyskytujú, a preto sa niekedy opomínajú a ich používanie nie je zdôrazňované. Angličtina disponuje veľkým množstvom využitia pasívu aj v situáciách, kde sa stavba vety v iných jazykoch takto nerieši. Je preto dôležité upovedomiť o týchto zaujímavých faktoroch výskytu pasíva v anglickom jazyku. Podobne je to napríklad s konštrukciou využívajúcou slovného spojenia „there is/are“, ktorá síce často funguje len na vyplnenie požiadavku dvojčlennosti v anglickej vete, napriek tomu z informácií získaných z prieskumu textov

³⁴ Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. London: Longman, 1990. s. 359.

³⁵ Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. London: Longman, 1990. s. 361.

³⁶ Quirk, Randolph; Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. London: Longman, 1990. s. 367.

v korpuse, je možné zistiť, že pri porovnávaní využitia pasívnych konštrukcií má táto miesto a bude jej venovaná časť v praktickom rozbere materiálu.

Neexistencia zvrätneho typu pasívu v angličtine je do istej miery suplovaná tzv. mediopasívom, alebo aktívom s pasívnym významom. Existuje viacero typov tejto „pasívnej“ konštrukcie:

- *The clothes wash easily – tie šaty sa dobre perú.*
 - vety tohto druhu vyjadrujú všeobecnú charakteristiku, čo je zrejmé z použitia atemporálneho prostého prítomku
 - tvorenie takýchto viet je obmedzené nielen formálne ale aj sémanticky, ak by sa ale v takomto prípade užilo samotného pasíva, zmení sa i sémantika – bol by naznačený konateľ deja („the play acts well x the play is acted well“)
- *the lid won't shut/the toy takes into parts – veko sa nedá zavrieť/hračka sa dá rozobrať*
 - ak by sme z týchto konštrukcií urobili pasívne formy, vety by nabrali skôr stavový význam
- *He counts among the best in his profession – počíta sa v jeho povolání medzi najlepších*
 - môže odkazovať na jednotlivé prípady a preto nie je čas obmedzený na prítomnosť
 - ak by bol slovesný tvar dvojznačný, táto skutočnosť sa ľahko odstráni povahou podmetu³⁷

Ako bolo už vyššie spomenuté, anglické pasívum nemá možnosť vyjadriť zvláštnym spôsobom stavovosť a dejovosť. Na rozdiel od češtiny, ktorá za týmto účelom používa slovesné vidy a španielčiny, ktorá si pomáha rôznymi slovesami (ser a estar), vyplýva tento fakt v anglických vetách zväčša len kontextu. V prípade, že sa jedná o stav, participium sa blíži k významu adjektíva a často je hranica veľmi tenká. Hranica sa zisťuje podľa toho, či môže fungovať podmet pasíva ako predmet v aktívnej vete. Ak sa táto podmienka nespĺňa, ide skôr o sponovú konštrukciu so slovesom be („he was surprised“). To platí dvojnásobne

³⁷ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 255-257.

u participií, ktoré nemajú svoj infinitív („unexpected“). Adjektizované participium ale môže mať dvojakú interpretáciu³⁸. K tomu, aby sa vyjadril v angličtine význam stavový, môže sa využiť časový faktor, konkrétne perfektum, pre vyjadrenie deja je typický okrem priebehového času pasív vytvorený pomocou auxilianta „get“. „Get“ evokuje teda svojím významom zmenu stavu. Jeho vkladáním do vety sa ale skôr jedná o štylistickú formu, bežnú pre hovorovú reč³⁹.

Pani profesorka Dušková v svojej práci *The passive voice in Czech and in English* tvrdí, že je viac odôvodniteľné vylúčiť faktor stavu z pasíva v češtine než v angličtine. Hovorí to z dvoch dôvodov – „sú obmedzené na jednu formu, perfektívny prítomník [...] a táto forma sa prejavuje ako deviácia časovej referencie k zvyšku iných prítomných perfektívnych foriem“⁴⁰. Spoliehanie sa angličtiny na kontext spôsobilo, že nebolo nutné vytvoriť špecifické tvary, ktoré by tento rozdiel vyzdvihovali.

Keďže je anglické pasívum vždy dvojčlenné, české jednočlenné pasívum netvorí analógiu v tomto jazyku. V angličtine je podmet obligatórne vyjadrený. Ak v českej jednočlennej vete chýba predmet, v anglickej verzii je možné ho doplniť na základe logických súvislostí nejakým vecným podmetom – „na noc se nezamyká/the house is not locked for the night.“⁴¹ Vety bez podmetu sa v angličtine nachádzajú len veľmi okrajovo po výrazoch „than“ a „as“.

V knihe *On Voice in the English Verb* jej autor Jan Svartvik tvrdí, že je veľmi málo zhody medzi gramatikmi, čo sa týka skutočných hraníc pasívu v angličtine.

„Dôvodom je určite čiastočne samotný názov. Gramatici všeobecne netvrdia, že podmet pasívnej konštrukcie musí byť nevyhnutne trpiteľom deja; v mysliach tých gramatikov, ktorí sa zaoberajú tak usilovne konceptmi ako „dej“ a „udalosť“ oproti „stavu“, ale musia byť prítomné takéto požiadavky, keď pripravujú definície pasívu: „Slovesné tvary časované so slovesom to be a minulým prítomným slovesa, ktoré neoznačuje stav vychádzajúci z deja.“⁴²

³⁸ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 262.

³⁹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 263.

⁴⁰ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 156.

⁴¹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 265.

⁴² Svartvik, Jan. *On Voice in the English Verb*. Hág-Paríž: Mouton & Co., 1966, s. 3-4.

„The name is certainly partly responsible. Grammarians do not generally claim that the subject of a passive construction must necessarily be the „sufferer“ of the action; yet there must be some such requirement present in the minds of those grammarians who preoccupy themselves so much with the concepts of „action“ and „occurrence“ as opposed to „state“ when they are setting up a definition of the passive voice: „The forms of the verb conjugated with to be and the past participle of the verb when it does not denote a state resulting from an action.“

Takýto názor je určite veľmi hraničný, popiera presne vymedzené hranice pasívu ako takého z dôvodu akéhosi umelého vymedzovania jeho funkcií. Je možné dívať sa takto na pasív nie len v anglickom jazyku, ale aj v španielčine, či dokonca v češtine. Použitie pasívu je špecifické z viacerých uhlov pohľadu – štylisticky, sémanticky i syntakticky. Navyše je tvorba pasívu obmedzená už nezanedbateľným počtom rôznych faktorov a nie každá veta v činnom rode má úplnú platnosť v trpnom rode – aj keď je možné pasívum z aktíva vytvoriť, význam môže byť posunutý. Napriek tomu, čo sa v citácii vyššie tvrdí, výskyt pasíva je nesporný, je využiteľný na vymedzenie štýlu či tvorenie viet bez nutnosti konkretizácie agenta, či jeho úplnej neznalosti. Tieto funkcie dodávajú pasívu dôležitosť, ktorá by nemala byť spochybňovaná. Za tento fakt hovorí aj skutočnosť, že všetky tri jazyky, ktoré sa stali predmetom skúmania tejto práce, pasív plne využívajú, napriek svojej rozdielnosti, ktorá vzniká z ich samotného pôvodu.

4. Slovesný rod v španielskom jazyku

Pristúpime k podrobnejšej charakteristike slovesnej kategórie rodu v španielčine. Jedná sa výhradne o vzťah medzi podmetom a predmetom voči slovesu. Tento vzťah rozlišujeme na dva typy a to rod činný a trpný (aktívny a pasívny). Je potrebné určiť funkciu podmetu, ktorý môže byť agens (činný rod) alebo pacienc (trpný rod). Rozdiel spočíva v tom, že v prvom prípade podmet koná dej, zatiaľ čo v druhom prípade, podmet dejom „trpí“. V aktíve sa zhoduje sémantická rola agens a syntaktická forma subjekt. V pasíve táto zhoda neexistuje. Pri prevode do pasíva sa podmet stáva predmetom vety (zanecháva funkciu agenta, preto sa tento proces označuje ako deagentizácia). Ak podmetom aktívnej vety nie je agens, nie je možné pasívum vytvoriť. O tom, kto bude podmetom vety, teda rozhoduje do istej miery hovorca podľa toho, čo chce vo výpovedi zdôrazniť.

Činný rod: PODMET + SLOVESO + PREDMET

Trpný rod: PODMET PATIENC (predmet aktívnej vety) + SLOVESO SER + TRPNÉ PARTICÍPIUM SLOVESA + PREDMET AGENS (podmet aktívnej vety – voliteľný)

Je pravidlom, že len tranzitívne či prechodné slovesá (to znamená, slovesá, ktoré sa viažu s priamym predmetom čiže s bezpredložkovým akuzatívom, alebo sa vyskytujú v tzv. absolútnom tvare) môžu vytvoriť vety v trpnom rode, pretože použitím trpného rodu sa z tranzitívneho slovesa stáva sloveso netranzitívne a tento krok nemôže byť vynechaný. Samozrejme existuje určitý počet i tranzitívnych slovies, ktoré nikdy neprijímajú pasívnu konštrukciu, ako napríklad slovesá „haber“ alebo „tener“ („Hay solo una maestra.“). Vety vystavené na základe použitia trpného prídavia („primeras de pasiva“⁴³) nie sú jedinou možnosťou ako vytvoriť pasívnu konštrukciu v španielčine; tejto téme sa budeme venovať v práci neskôr.

Pred tým, ako uvedieme tabuľku pasívnych tvarov pre lepšiu orientáciu, ponúka sa poskytnúť komentár k názorom lingvistu Emilia Alarcosa Lloracha. V jeho eseji *Pasividad y atribución en español*, hovorí, že sa v španielčine úplne môže zamietnuť „existencia pasíva v slovesnom systéme, aj keď existujú možnosti, ako vyjadriť v tomto jazyku pasívny zámer“⁴⁴. Tento názor pochádza z faktu, že je mnohokrát veľmi ťažké určiť, čo je vlastne dej; niektoré slovesá sú formálne aktívneho charakteru, ale ich dejovosť nie je úplne jasná, tak ako v

⁴³ Llorach, Emilio Alarcos. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, 1980, s. 168.

⁴⁴ Llorach, Emilio Alarcos. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, 1980, s. 163.

príklade – “Las flores tienen pétalos.” Preto sa zdá dejovosť či nedejovosť slovesa málo dôležitá, čo sa týka jeho vzťahu k podmetu (konateľ a trpiteľ deja). Podmet je podmetom, pretože je v určitom konkrétnom vzťahu so slovesom podľa gramatických a funkčných zákonov a nie kvôli svojej ovplyvnenosti v situácii – konateľ alebo trpiteľ deja. Okrem toho Emilio Alarcos Llorach uznáva teóriu atribútu – pasívne konštrukcie sú identifikovateľné ako predikáty v mennej podobe či ako prívlastok⁴⁵.

„La noticia es falsa.“

„La noticia es divulgada.“

Je pravda, že existuje rozdiel medzi týmito dvoma vetami, a to, že len druhá veta dovoľuje transformáciu na “Se divulga la noticia”, ale je pravda, že v oboch vetách je možné pridať vetný člen uvedený predložkou POR:

„La noticia es divulgada por los periódicos.“

„La noticia es falsa por ciertos indicios.“

Ďalej Alarcos Llorach hovorí, že “ak sa argumentuje tým, že takýto pohľad na vec predstavuje iné sémantické hodnoty, takto získané rozdiely nie sú gramatického charakteru ale závisia na obsahu vyjadrenia.” Tak ako sa dajú vytvoriť vety atributívneho charakteru (pomocou sponového slovesa), i atribút môže figurovať ako prídavný člen k substantívnej skupine – prívlastok („noticia divulgada“). Záver by mohol znieť tak, že jediný rozdiel medzi vetami so sponovým slovesom a vetami v pasíve “nie je dôsledkom jedinečnosti vzťahov medzi jednotlivými vetnými členmi výpovede, ale spočíva v inakosti lexikálneho usporiadania medzi jednotlivými členmi. Takisto zohrávajú rolu vnútorné vzťahy v syntagme, ktorá funguje ako menný prísudok.”⁴⁶

Napriek týmto informáciám, nasleduje prehľad tvarov, ktoré sa obvykle označujú za tvary trpného rodu. Vyskytujú sa v dvoch formách, vo forme opisnej (zložený slovesný tvar s formou trpného prídavia) a tzv. reflexívne pasívum (zvrátné pasívum), pasiva refleja.

⁴⁵ Llorach, Emilio Alarcos. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, 1980, s. 168.

⁴⁶ Llorach, Emilio Alarcos. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, 1980, s. 170-171.

A) SER + PRÍČASTIE MINULÉ

Neslovesné formy	
<i>Infinitív</i>	SER AMADO
<i>Zložený infinitív</i>	HABER SIDO AMADO
<i>Gerundium</i>	SIENDO AMADO
<i>Zložené gerundium</i>	SIDO AMADO

Slovesné formy				
JEDNODUCHÉ ČASY	Prézent indikatívu		Prézent konjunktívu	
	yo	<i>Soy amado/a</i>	yo	<i>Sea amado/a</i>
	tú	<i>Eres amado/a</i>	tú	<i>Seas amado/a</i>
	Él/ella/usted	<i>Es amado/a</i>	Él/ella/usted	<i>Sea amado/a</i>
	Nosotros/as	<i>Somos amados/as</i>	Nosotros/as	<i>Seamos amados/as</i>
	Vosotros/as	<i>Sois amados/as</i>	Vosotros/as	<i>Seáis amados/as</i>
	Ellos/ellas/Uds	<i>Son amados/as</i>	Ellos/ellas/Uds	<i>Sean amados/as</i>
ZLOŽENÉ ČASY	Perfektum indikatívu		Perfektum konjunktívu	
	Yo	<i>He sido amado/a</i>	Yo	<i>Haya sido amado/a</i>
	Tú	<i>Has sido amado/a</i>	Tú	<i>Hayas sido amado/a</i>
	Él/ella/usted	<i>Ha sido amado/a</i>	Él/ella/usted	<i>Haya sido amado/a</i>
	Nosotros/as	<i>Hemos sido amados/as</i>	Nosotros/as	<i>Hayamos sido amados/as</i>
	Vosotros/as	<i>Habéis sido amados/as</i>	Vosotros/as	<i>Hayáis sido amados/as</i>
	Ellos/ellas/Uds	<i>Han sido amados/as</i>	Ellos/ellas/Uds	<i>Hayan sido amados/as</i>

Ostatné časy podliehajú konjugácii podľa rovnakého princípu:

Fue apreciado siempre por su trabajo.

Pred tým, ako opíšeme charakteristické znaky, ktoré sa spájajú s trpným rodom, je nutné poznamenať, že agens vety sa zvykne vyjadrovať pomocou predložiek POR alebo DE. Predložka DE nie je tak obvyklá, užíva sa hlavne, ak hovoríme o tzv. stave. Navyše táto predložka nie je vždy použiteľná, napríklad sloveso „ganar“ ju nepripúšťa. Niekedy neexistuje známy agens vety, aspoň nie explicitne vyjadriteľný, vtedy hovoríme o nekompletnom pasíve/krátkom pasíve („pasiva incompleta/corta“⁴⁷).

„Los libros fueron escritos por el autor en su juventud.“

„Nueva película de Gay Ricci es muy esperada por todos.“

„La ciudad fue destruida en 1943.“

B) PASIVA REFLEJA

Pasívna konštrukcia tvorená časticou (zvratným zámenom) SE:

SE + SLOVESO v činnom rode v tretej osobe jednotného alebo množného čísla

„Se alquilaba mucho este piso toda mi vida.“

„Se alquilaban mucho estos pisos toda mi vida.“

O problematike reflexívneho pasíva budeme hovoriť v ďalších častiach práce.

Ser a estar

Zatiaľ čo prvotný význam slovesa SER je existovať, význam slovesa ESTAR je nachádzať sa na nejakom mieste. Môžeme povedať, že sloveso ser je sloveso gramatikalizované, bez svojho zvláštného významu – je to sponové sloveso v svojom plnom slove zmyslu⁴⁸. Naopak, sloveso estar si zachováva určitým spôsobom význam lokácie či stavu. Hovoríme teda o slovese neutrálnom oproti slovesu príznakovom. To je dôvod, prečo sa sloveso estar zvykne objavovať v situáciách, ktoré vyzdvihujú zvláštne významy.

Autor práce *Ser y estar* hovorí, tak ako mnoho iných autorov pred ním, že “trpný rod sa v španielčine neužíva často, hlavne opisný tvar tvorený slovesami ser a estar.”⁴⁹ Preferuje

⁴⁷ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 78.

⁴⁸ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 9.

⁴⁹ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 77.

sa konštrukcia so se (zvrtný pasív), čo nie je nič zvláštne; informácia o trpnom rode je napriek tomu veľmi zaujímavá, už aj kvôli tomu, že sa zvykne hovoriť o kombinácii slovesa *estar* a prídavia ako o forme atribútu, opise stavu. Nie je to prvý krát, čo autor hovorí o existencii pasívu so se a opíšeme tento jav v nasledovných častiach práce.

Ako sme už povedali, trpný rod tvorený opisne so slovesom *ser* spočíva v kombinácii slovesa *ser* a prídavia trpného tranzitívneho slovesa a označuje dej, v ktorom je podmet trpiteľom a nie konateľom deja. Teória by dovolila, aby každé tranzitívne sloveso mohlo tvoriť trpný rod, ale nie je tomu tak. Problematika obmedzení je komplexná, ale základným pravidlom je, že trpný rod netvoria modálne slovesá („*poder*“), zvrtné slovesá („*arrepentirse*“) a ani tranzitívne slovesá tvorené zvrtné („*lavarse*“)⁵⁰.

* *La cara me es lavada por mí.*

Už sme spomenuli možnosť tvorenia pasíva so slovesom *estar*, tak ako ho popisuje autor práce *Ser y estar*. Jedná sa viac menej o názvoslovie, keďže kombinácia slovesa *estar* a prídavia minulého označuje, podľa samotného autora, výsledok deja; toto už znie dôverne známo, ak si spomenieme na konštrukcie s prídavím minulým. Predpokladaný agens je uvádzaný rovnako pomocou predložky *POR*:

„*La ciudad está cerrada por el ejército aliado.*“⁵¹

Ak agenta v týchto typoch viet nepoznáme, pasívny charakter týchto viet je pochybný – môže sa totiž jednať o vlastnosť stavovú charakteristickú pre sloveso *estar*.

Slovesá, ktoré nepripúšťajú tento typ stavby:

- a) denatívne – „*amar*“, „*querer*“, „*besar*“, „*saludar*“
- b) iteratívne – „*disparar*“
- c) dokonavé – „*abrir*“, „*matar*“

Iné konštrukcie – s netranzitívnymi slovesami pohybu ako „*ir*“, „*venir*“, „*volver*“, „*entrar*“ nepripúšťajú so svojím prídavím ani sloveso *ser* ani sloveso *estar*.

⁵⁰ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 78.

⁵¹ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 79.

Tranzitívne slovesá pohybu („subir“, „bajar“, „meter“, „sentar“) sa môžu kombinovať s obidvoma slovesami – ser i estar. So slovesom ser označujú dej a so slovesom estar, stav:

„El chico fue metido en el agujero.“

„El chico está metido en el agujero.“

V prípade príchastí, ktoré majú dvojitú podobu, ako napríklad „vivir“ (vivid/vivo) sa preferuje, v prípade, že ide o výsledný stav, forma „vivo“.

Ak ešte pridáme informáciu, že niektoré príchastia menia význam na stavový so slovesom estar a charakteristika so slovesom ser, až príliš sa už priblížime k typickým pravidlám pre použitie sloves ser a estar v kombinácii s prídavnými menami.

„El chico está aburrido porque su mamá es aburrida.“

Aj keď dochádza k rovnakému súhlasu koncoviek u podmetu a príchastia v oboch prípadoch (ser + príchastie/estar + príchastie), autorka Hamplová rozdeľuje pasívnu konštrukciu so ser od konštrukcie estar + minulé príchastie. Prvú konštrukciu, ktorú nazýva pasívom, označuje dej, zatiaľ čo konštrukcia s estar vypovedá skôr o stave. Navyše pridáva, že sloveso estar v jednoduchom čase a minulým príchastím korešponduje kombinácii slovesa ser v zloženom čase s minulým príchastím:

„Esta obra está galardonada con el “Premio Nacional de Teatro”. (= está galardonada porque ha sido galardonada)“

„La exposición estaba ordenada por temas, en lugar de por países (= estaba ordenada porque había sido ordenada)“⁵²

K vyjadreniu hodnoty stavu môžeme použiť i iné slovesá – „seguir“/“continuar“:

„La puerta continúa cerrada.“⁵³

⁵² Hamplová, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Praha: Academia, 1996, s. 192.

⁵³ Prokopová, Libuše. *Španělština*. Praha: Leda, 2000, s. 277.

Použitie SE

Pred tým, ako okomentujeme časticu se v pasívnom význame, veľmi rýchlo opíšeme iné funkcie tejto častice:

- a) SE – zámeno, ktoré sa vždy vzťahuje k tretej osobe, jedná sa o reflexivitu prvotnú i druhotnú

„Nunca se arrepienten de lo que han hecho.“

- b) SE – nepriamy predmet, ktorý ukazuje na prospech alebo spoluúčasť podmetu v deji.

„Les tocó la lotería y se han regalado un coche.“

- c) SE neosobné (tretia osoba jednotného čísla slovesa). Mnohokrát sa rovná výrazom „la gente”/„uno”

„Se es o no se es hombre.“

- d) SE – ako výraz pre nedobrovoľný dej v spojitosti s podmetom neživotným alebo prírodnými javmi

„El agua se sale de la bañera.“

- e) SE – pasívum⁵⁴.

Niekedy dochádza k vzniku problému pri rozlišovaní medzi použitím SE ako reflexívny pasív a neosobným použitím SE. Ako sa dá tento rozdiel zistiť, môžeme demonštrovať nasledovne, pozorovaním neosobných konštrukcií vo vetách.

Teória hovorí, že všetky tranzitívne slovesá sa môžu objaviť v neosobných vyjadreniach. Poznáme viacero možností ako neosobné vyjadrenie vystaviť:

- a) sloveso v tretej osobe množného čísla (vyjadrenie, ktoré je jedinečné v presnom slova zmysle neosobnosti – takéto vyjadrenie je úplne neutrálne)

„Dicen que va a llover.“

⁵⁴ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002, s. 86.

- b) sloveso v druhej osobe jednotného alebo množného čísla (vyjadrenie zahŕňa poslucháča do konverzácie afektívne)

„Aquí trabajas mucho y ganas nada.“

- c) sloveso v prvej osobe množného čísla zahrňuje hovorcu

„Tenemos que trabajar mucho para mejorar la situación.“

Mnoho jazykov má viaceré formy ako vyjadriť neosobnosť konštrukcie a takisto aj španielčina, napriek tomu sa zameriame s väčším dôrazom na neosobné konštrukcie so SE. Zameriame sa na dva príklady:

„Se vende ropa.“ (tranzitívne sloveso s neživotným priamym predmetom)

„Se auxilió a los heridos.“ (tranzitívne sloveso so životným priamym predmetom)

Vybrali sme dva príklady, kde môžeme pozorovať, že sloveso, bez ohľadu na číslo, v ktorom sa nachádza podstatné meno, je vždy v jednotnom čísle. To je i dôvod výskytu predložky A v druhom prípade – veta “Se auxiliaron los heridos.” by mala význam reflexívny alebo recipročný ale nie neosobný⁵⁵. Bez predložky A, je zhoda dôležitá.

Viac príkladov so SE v neosobnej väzbe:

„Se espera que mejore el tiempo.“ (tranzitívne sloveso s vedľajšou vetou)

„Se lee poco en España.“ (tranzitívne sloveso v absolútnom tvare)

„Se baila.“ (netranzitívne sloveso)

Musíme ale brať ohľad na to, že SE neplní funkciu podmetu, a to kvôli viacerým dôvodom, označuje ale existenciu ľudského agenta v podtexte, ktorý “v prípade, že by bol plne vyjadrený vo vete, plnil by funkciu podmetu.”⁵⁶

Akákolvek z viet, ktorá by obsahovala tranzitívne sloveso a priamy predmet môže byť chápaná ako pasív a len dôraz hovorcu nás vedie k významu neosobnosti alebo pasíva. V prípade niektorých neosobných konštrukcií a zvratného pasívu v jednotnom čísle dochádza k veľkým ťažkostiam pri rozoznávaní toho, o ktorú konštrukciu v skutočnosti ide – formálny

⁵⁵ Molina, J.A. *Usos de se*. Madrid: Nueva Imprenta, 1997, s. 25.

⁵⁶ Molina, J.A. *Usos de se*. Madrid: Nueva Imprenta, 1997, s. 57.

rozdiel je neutralizovaný; čo sa týka zvratného pasívu v množnom čísle, tento problém nevzniká vďaka povinnej zhode medzi slovesom a podstatným menom, ktoré plní funkciu podmetu vo vete („Se buscan representantes.“). Nie je to častica SE, ktorá tu určuje výskyt pasíva, ale zhoda medzi slovesom a podstatným menom.

Aby sa zachovala kvalita podstatného mena ako predmetu vo vete a zároveň neosobný charakter slovesa so SE, zvykne sa vkladať predložka A, ktorá určuje podstatné meno; takto sa zároveň zabráni nejasnostiam, čo sa týka zvratného či recipročného výkladu („Se amonestará a los infractores.“). Podstatné meno musí byť samozrejme životné. Mnohokrát dochádza k tzv. fenoménu nepravnej zhody, keď dochádza k tomu, že sloveso je v zhode s podstatným menom, ktoré predchádza predložka A označujúca ho ako predmet – dochádza ku vzniku hybridnej konštrukcii. Jedná sa o častú chybu kontaminácie medzi pasívnym a neosobným významom.

Pasiva refleja alebo pasívum so SE

Po vysvetlení rozdielu medzi konštrukciami neosobnými s časticou SE a zvratným pasívom (pasiva con SE), sa môžeme v hlbších detailoch venovať tomu, ako funguje tento typ pasívu. Už bolo povedané, že sa preferuje použitie tejto pasívnej konštrukcie a nie len v ústnom podaní, ale takisto aj v písomnom prejave. To znamená, že existuje vyslovená preferencia pre aktívnu formuláciu a malý výskyt viet so slovesom ser je suplovaný použitím viet vyjadrených v zvratnom pasíve. Má túto formu:

A) S NEOSOBNÝM PODMETOM

SE + tranzitívne sloveso v činnom rode (tretia osoba jednotného a množného čísla) + podmet “vec”

„Se vendió mucho ese libro el año pasado.“

„Se alquilaron muchas habitaciones durante el verano.“

Ako bolo vysvetlené, zvratný pasív nahradzuje mnohokrát v španielčine pasívum tvorené so slovesom SER:

„Ese libro fue muy vendido.“

„Muchas habitaciones fueron alquiladas.“

B) S OSOBNÝM PODMETOM

“V prípade, že podmet je osobný a hlavne ak sa jedná o vlastné podstatné meno, či podstatné meno za také považované, sloveso sa užíva v jednotnom čísle a podstatné meno je predchádzané predložkou A, aby sa vyhlo nejasnostiam v kontraste so zvratnými a recipročnými vetami.”⁵⁷

„En este colegio se quiere mucho a los profesores“ = „los profesores son muy queridos“. (x recipročný dej: „En este colegio los profesores se quieren mucho“ = „se aprecian unos a otros“.)

Niekedy, hlavne v novinárskom štýle, je agens uvádzaný predložkou POR:

„Se condena la propuesta por las Cortes.“⁵⁸

V pasívnych vetách so SE sa naznačuje existenciou ľudského agenta v podtexte, ktorý, ak by bol vyjadrený vo vete, zaujal by pozíciu podmetu⁵⁹.

V češtine neosobná reflexívna konštrukcia vôbec neexistuje a nedá sa preto konkretizovať absolútny preklad týchto tvarov. V krátkosti sa ešte zmienime o poslednom type pasívnych konštrukcií, tzv. konštrukciách mediálnych. Ide o pseudoreflexívne tvary, ktoré sa teda síce vyznačujú reflexívnu formou, ale ich obsah taký nie je („La puerta se ha cerrado“)⁶⁰.

⁵⁷ González Hermoso, A.; Cuenot, J.R.; Sánchez Alfaro, M. *Gramática de español lengua extranjera*. España: EDELSA, 2004, s. 111.

⁵⁸ Navas Ruiz, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, s. 78.

⁵⁹ Molina, J.A. *Usos de se*. Madrid: Nueva Imprenta, 1997, s. 25.

⁶⁰ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 334.

5. Aktuálne členenie vetné (AČV)

Z dôvodu veľkého významu aktuálneho členenia vetného pre použitie pasívu, bude tejto téme venovaná osobitná kapitola. Už sme citovali z *Mluvnice češtiny*, že slovesný rod plní významnú funkciu hierarchizácie propozície. Pozícia agenta sa mení z pozície subjektu, a preto najdôležitejšej pozície, na vyjadrenie, ktoré je menej dôležité, je degradované, vyjadrené fakultatívne alebo je úplne vytlačené z vety.

Funkciou AČV je vyjadrenie zámeru a perspektívy, toho, kto vypovedá. Po prvý krát sa o nej zmienil Vilém Mathesius. Môže sa signalizovať dvoma spôsobmi, a to povrchovým slovosledom a intonáciou. Flexívnosť češtiny napríklad má priamy vplyv na slovosled vety. Slovosled ale nie je úplne ľubovoľný, je nutné sledovať kontextové väzby a vzťahy. Rôznym slovosledom môžeme teda získať odlišné varianty viet, z ktorých jedna bude stále bezpríznamová, čiže neutrálna⁶¹.

Existuje silná tendencia vytvárať ohnisko výpovede na úplnom konci vety, kde je aj intonačne neutrálna centrum vety. Aby sa jednotlivé časti viet na účely AČV pohodlne rozlišovali, môžeme hovoriť o dvoch dôležitých termínoch, a to téma a réma vety. Téma je z kontextu známa skutočnosť, zatiaľ čo réma sa stáva jadrom výpovede, vyjadruje nové skutočnosti⁶².

„V kráľovstve (téma) žili dve dcéry (réma).“

„Tieto dcéry (téma) nemali svojho otca rady (réma).“

Tento jav samozrejme prichádza do úzadia v prípade tzv. začiatkových a koncových výpovedí. Nie je možné uvádzať text s už známymi informáciami, rovnako, u koncových výpovedí dochádza skôr k zhrnutiu, a nie k uvádzaniu nových informácií. Preto sa v takýchto prípadoch téma a réma neurčujú. Diškurz je teda sled výpovedí a v samotnej konverzácii dochádza najčastejšie k rematizácii témy. Ďalej môže byť prítomné opakujúce sa, priebežná téma výpovede, či je táto rozštiepená na viacero informácií⁶³. V rámci dialógu sú využívané i rôzne topikalizačné prostriedky na účely kontextového zapojenia, medzi ne patria: opakovanie toho istého pomenovania, pronominalizácia, diafóra, využitie sémantickej súvislosti,

⁶¹ Čermák, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004, s. 165.

⁶² Čermák, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004, s. 165.

⁶³ Čermák, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004, s. 166.

gramatická kongruencia, využitie znalosti kontextu a situácie a použitie deiktických slov⁶⁴.
Tému a rému môžeme okrem toho rozpoznať viacerými spôsobmi:

* slovosled

* morfológické prostriedky (napr. člen určitý a neurčitý v angličtine)

* intonácia, vetný prízvuk a dôraz

* lexikálne prostriedky:

- tematizačné častice, napr. „čo sa týka“, „ak ide o“
- rematizačné častice, napr. „už“, „tiež“, „dokonca“

* syntaktické konštrukcie⁶⁵

Nezávisle na téme či réme, slovosled môže byť objektívny, tzn. neutrálny z hľadiska funkčnej perspektívy i syntaktického hľadiska, či subjektívny, tzn. že je emočne podfarbený, réma sa presúva ako dynamický prvok na začiatok vety a s príslušnou prozódou je veta emfaticky zvýraznená. To už je priamo spojené s vplyvom dynamizmu výpovede, ktorá síce môže byť neutrálna, narastajúca zľava doprava, ale môže byť v komunikácii vychýlená, či už kvôli jednoduchému vplyvu komunikácie, alebo kvôli novej prozódii, ktorú chce emitent výpovede prezentovať. Veľmi dôležitá je funkcia kontextu v každej situácii, v ktorej je posudzovaný vzťah témy-rémy. Kontext je chápaný v tom najširšom zmysle slova:

Kontextom rozumieme:

- verbálny kontext (informácie odvoditeľné z predchádzajúceho textu),
- myšlienkový kontext (obecne známe informácie),
- situačný kontext,
- zmyslový kontext (informácie odvoditeľné zmyslovým vnímaním),
- kultúrny kontext,
- intertextovosť (informácie odvoditeľné na základe iných súvisiacich textov)⁶⁶.

Priamy súvis AČV s použitím pasívu je taký, že dochádza k zníženiu dôležitosti podmetu, je odsunutý ako vyjadrenie s menším stupňom dynamizmu, či niekedy úplne

⁶⁴ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 420.

⁶⁵ *Anotace na tektogramatické rovině Pražského závislostního korpusu*. [cit. 2010-11 -22]
<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch09s02s01.html>

⁶⁶ *Anotace na tektogramatické rovině Pražského závislostního korpusu*. [cit. 2010-11 -22]
<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch09s02s01.html>

potlačený. Rovnako je to napríklad i u pasívu ditranzitívnych slovies v angličtine – pomocou možnosti tvorenia pasívu s dvoma rôznymi bývalými predmetmi, môže nastať, že sa podmetom stane predmet s nižším stupňom výpovedného dynamizmu – „John has been awarded the first prize“/“the first prize has been awarded to John“⁶⁷.

Samotná hlavná funkcia pasíva je potlačenie konateľa slovesného deja. Ak je v angličtine vytvorené pasívum s vyjadreným činiteľom, umožní sa preverbálne postavenie patiensu a naopak, postverbálne postavenie agenta. Toto usporiadanie sa využíva hlavne v prípade, že je predmet aktívnej vety tematický. Zatiaľ čo je v češtine použitie pasívnej konštrukcie často len fakultatívnym štylistickým variantom, pretože tematický predmet môže bez problémov stáť v čele vety („podobné výsledky ohlásili i jiní badatelé“). Ak nie je konateľ v pasíve vôbec vyjadrený, rematizuje sa sloveso a týmto spôsobom angličtina kompenzuje neschopnosť lineárneho radenia vetných členov⁶⁸. Poriadok vetných členov sa dá teda v češtine dosiahnuť samotnou zmenou slovosledu. Prvým alebo druhým výkonom, sa v oboch jazykoch dosiahne požadovaný vetný dynamizmus, s témou na začiatku a rémou v neskoršej pozícii.

Podobne ako v angličtine, aj v španielčine sa na vymedzení jednotlivých funkcií tematického východiska a rematického jadra podieľajú okrem iných prostriedkov i členy – člen neurčitý charakterizuje tému a člen neurčitý rému. Neurčitý člen môže dopomôcť k tematizácii jadra, tzn. umiestniť jadro výpovede do pozície témy („Una persiana se abrió en el segundo piso.“)⁶⁹ Aj keď prieskum použitia členov pri AČV nie je témou tejto práce, umožňujú nám bližšie určiť jednotlivé situácie v nazhromaždených príkladoch. Čeština tento prostriedok nemôže využiť vôbec, musí riešiť hierarchizáciu propozícia slovosledom. Jadro býva preto jednoducho umiestnené na konci výpovede.

V prípade subjektívnej výpovede španielčina volí často vytýkacie konštrukcie na zdôraznenie požadovanej informácie („Fue Ignacio quien se casó en abril.“)⁷⁰. Vďaka voľnému slovosledu navyše môže opustiť pravidlá syntaxe, na rozdiel od angličtiny, a rôzne rematizovať podmet, či tematizovať predmet. Rovnako je to aj s použitím adverbialných určení. Použitie pasívu preto nemá tak silný vplyv na skutočné AČV, tak ako sme to zdôraznili v anglickom jazyku. Na konci tejto kapitoly môžeme venovať najpodstatnejšiu časť konkrétnym príkladom získaným z Intercorpu a porovnať tak situáciu AČV pre tri varianty jazykov.

⁶⁷ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 252.

⁶⁸ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 534.

⁶⁹ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 419.

⁷⁰ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 420.

Odborné texty

Často tam, kde je v angličtine prítomný pasív je používaný kvôli jeho usporiadaniu slov podľa hodnôt AČV – výmena pozície podmetu s predmetom a následne neuvádzanie nového podmetu je vhodným manévrom pre tento typ textu. Čeština si často môže pomôcť samotnou zmenou slovosledu:

- 1) Argumenty zde *nemůžeme podrobně vysvětlovat*/The arguments cannot be discussed at this point/Los argumentos *no pueden ser discutidos* en este momento

Len pre upresnenie, keď čeština si vyberá nejakú z pasívnych foriem pri preklade španielskeho textu, tak je to opisný pasív v 110 prípadoch z 346 a navyše ešte v 49 prípadoch zvratného pasívu, čiže spolu v 159 prípadoch, čo činí 46%.

Viet, ktoré sú ovplyvnené funkciami AČV je v prvých dvoch textoch približne 67, čiže tvoria 19,4%; kritéria boli nastavené jednoducho – vplyv AČV musel byť priamy a viditeľný, nepripúšťali sa rôzne detaily, ktoré mohli byť príbuzného charakteru, hlavným kritériom bolo preverbálne a postverbálne postavenie a s tým spojený slovosled vety. To sa týka hlavne španielčiny a češtiny, keďže anglický jazyk prirodzene využíva slovosledu pasívu, nie je to zmena “dodatočná”.

Zaujímavé sú konštrukcie v angličtine, ktorým miesto podmetu vyplňa lokálna väzba so there. Preverbálna pozícia je takto umelo obsadená a výpovedná dôležitosť sa môže posunúť na koniec vety.

- 2) *Spatříme také velké množství hvězd*/there will also be a very large number of stars/También *se ve* un gran número de estrellas

Beletristické texty

Veľkým rozdielom je, že už nie každý pasív v španielčine je riešený v angličtine rovnako. Angličtina využíva svoje formy omnoho bohatšie, vymanená z pravidiel odborného textu – (1) menný prísudok, (2) iné pomocné sloveso, (3) väzba so there v podmetovej pozícii. Vplyv AČV nie je až tak častý, tým, že je využívaný slovosled, syntaktické prvky iného charakteru a rôzne slovné spojenia, nemusia sa jazyky obmedzovať; často sa ale AČV prejavuje v svojej subjektívnej emfatickej podobe slúžiacej na citové zafarbenie vety. Viet ovplyvnených funkciami AČV je v ďalších dvoch textoch 59. Musíme mať ale na pamäti, že v tomto texte už takmer vôbec nie je využívaný všeobecný ľudský konateľ. Reflexívny pasív

je riešený niekedy v angličtine pomocou zámen *we* a *you*, inak si dopomáha. Naďalej môžeme pozorovať výskyt *there*:

- 3) z níž jí *nebylo dáno* uniknout/from which there was no escape/de la que no le había sido concedido escapar
- 4) není možno po smrti počítat s ničím než s/then we cannot count on anything after death/no se puede contar después de la muerte sino con

AČV má ale naďalej vplyv na slovosled, vidíme to hlavne vo vetách v kontraste s iným jazykom, v príklade je vedľajšia veta v aktíve riešená vedľajšou vetou s pasívom, slovosled je identický:

- 5) Sláva znamená, že vás zná mnoho lidí/Fame means that you are known by many people/La fama significa ser conocido por mucha gente

Emfatický vplyv AČV je viditeľný na nasledujúcom príklade:

- 6) Osvětlen je Nixon/Nixon is in the limelight/El que está iluminado es Nixon

Vplyv AČV je viditeľnejší v odborných textoch, kde pre zachovanie dynamizmu výpovede jazyky, ktorým je to umožnené, môžu siahnuť aj po zmene slovosledu namiesto zmeny v rode slovesa, ako je to nevyhnutné v prípade angličtiny s fixným slovosledom. Keďže aj v angličtine je pozorovateľný voľnejší slovosled v hovorovom štýle, AČV nadobúda skôr funkciu emfatickú, subjektívneho charakteru a každý jazyk sa s týmto citovým zafarbením vysporiadava svojím vlastným spôsobom. Slovosled nie je menený tak často, niekedy sa využíva skôr prekladu na zachytenie potrebných rozmerov v dynamizme tej ktorej výpovede.

6. Konateľ deja

Napriek tomu, že nie každá veta v pasíve je absolútnym synonymným ekvivalentom vety v aktíve, prepojenosť týchto dvoch rodov je nesporná. Hlavný rozdiel spočíva vo fakultatívnosti činiteľa v pasíve. Táto situácia vzniká z dôvodu, že činiteľ je buď neznámy, alebo nie je pre emitenta dôležitý z hľadiska obsahu výpovede. Ak je činiteľ ale vyjadrený v jazyku s pevným slovosledom, ako je napríklad aj angličtina nastupuje pri explicitnom použití agenta i význam z oboru aktuálneho členenia vetného. Podmet a predmet aktívnej vety si vymenia pozíciu a ich postavenie pred a za slovesom má vplyv v pasíve na dynamizmus samotnej výpovede. Sémanticky je určený vzťah podmetu k slovesnému deju len v pasíve – určuje, že podmet nie je pôvodcom deja. V aktíve je situácia rozmanitejšia, podmet je okrem funkcie konateľa i jeho možným nositeľom, alebo je dejom len zasiahnutý. V posledne spomenutých príkladoch sa hovorí o aktíve s pasívnym významom či o bezpríznačkovom pasíve⁷¹.

V krátkosti zhrnieme funkcie podmetu v aktívnych vetách:

- akčné slovesá s konateľským podmetom – u takýchto slovies sa uplatňuje základný vzťah medzi aktívom a pasívom
- prežívateľ deja – spája sa so slovesami označujúcimi prežívanie, zmyslové vnímanie a u slovies vyjadrujúcich rôzne postoje, napr. citové či mentálne
- nositeľ deja u slovies ako ležať, sedieť
- neživotné predmety môžu vyjadrovať význam lokatívny, kauzatívny, prostriedkový, či temporálny význam, prípadne môže byť kauzátorom deja
- nositeľ príznaku⁷²

Nielen tieto významy vyplývajú zo sémantiky podmetu v aktívnych vetách, navyše sa táto sémantika jazyk od jazyku mierne obmieňa. Keďže je ťažiskom práce funkcia aktívneho podmetu vo vete pasívnej, pozrieme sa bližšie na jeho charakteristiku.

Hlavná funkcia pasíva je vyjadrenie slovesného deja bez konateľa. Vety v trpnom rode si preto rozdelíme na dve podskupiny a to na skupinu, kde konateľ vyjadrený nie je a skupinu, kde konateľ vyjadrený je. Situácia v jednotlivých jazykoch:

⁷¹ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 254.

⁷² Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 257, Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 437.

A. Pasívne vety s nevyjadreným činiteľom najčastejšie implikujú všeobecného ľudského konateľa. Sú teda v úzkom spojení s vetami s vyjadreným všeobecným agentom a často zameniteľné. Všeobecný ľudský konateľ a jeho implicitné alebo explicitné vyjadrenie vo vete má dopad na štylistiku textu. V prípade, že sa zameriame na iné prostriedky ako na pasív, rozoznávame tieto prostriedky v explicitnom vyjadrení všeobecného subjektu:

- Zámeno prvej osoby množného čísla v angličtine – we („We must work hard“).
- Zámeno one v angličtine (One has to learn how to drive).
- V hovorovej angličtine sa využíva takisto zámeno druhej osoby – you (you can get used to everything). Prostriedky we, one a you zahrňujú ako autora tak i poslucháča.
- V češtine sa v takýchto prípadoch využije zvratného slovesného tvaru alebo podstatného mena člověk. Nejedná sa ale o úplnú synonymiu s anglickým one, pretože one je štylisticky príznakové, používa sa vo vyššom, odbornom štýle, čo pre český ekvivalent neplatí. Český výraz má možno bližšie k hovorovému you.
- Ďalšou možnosťou vyjadrenia neosobného ľudského konateľa v hovorovej angličtine je zámeno they, to ale autora i poslucháča z deja vylučuje. Často sa vyskytuje s lokálnym určením („They make quite a thing of Christmas abroad.“)
- Inými prostriedkami sú people, a man, a fellow, a person, atď.
- Čeština má ešte k dispozícii tretiu osobu singuláru maskulína (sejde z očí, sejde z mysli), tento spôsob nemá v angličtine obdobu a vyjadruje sa rôznymi ustálenými spojeniami⁷³.
- V španielčine pri všeobecnom subjekte záleží na tom, či je autor zahrnutý do výpovede, vtedy má podobu druhej osoby singuláru, ak to tak nie je, má sloveso podobu tretej osoby plurálu („Si no estudias, no apruebas.“ „Abren a las ocho.“)⁷⁴

Pasívne konštrukcie, ktoré implikujú všeobecného konateľa sú využívané hlavne v odbornom štýle, viac, v kapitole venovanej tejto problematike. Je ale možné dodať,

⁷³ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 395-7.

⁷⁴ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 437.

že sa využíva hlavne ako pasívum autorské, pretože v odbornom vyjadrovaní je pozornosť obrátená na prejednávaný predmet, zatiaľ čo autorova osobnosť je v úzadí⁷⁵. V prípade implikovaného činiteľa môže ísť o identifikovateľnú alebo neidentifikovateľnú osobu, ktorej identita nie je relevantná, alebo sa jej vyjadreniu autor zámerne vyhýba. Niekedy sa môže použiť neurčitých zámen – niekto, niečo. Často ale konateľ nie je jednoducho známy, ako napríklad prírodné usporiadanie, alebo vôbec neexistuje. V angličtine v takýchto prípadoch vzťah aktíva a pasíva nie je výrazne vyhranенý a tieto tvary koexistujú („the village is situated/the village lies“)⁷⁶.

- B. Pasív s explicitne vyjadreným konateľom je menej používaný v každom z jazykov, čo vyplýva z jeho primárnej funkcie. Ak je vyjadrený, v angličtine prevzalo rolu AČV, keďže dochádza k zmene preverbálneho a postverbálneho postavenie podmetu a predmetu vo vete. Čeština má k takýmto účelom jednoduchú možnosť a to zmenu slovosledu. Postavenie rémy a témy je takto docielené v oboch jazykoch rovnako, je nutné ale české vety s takýmto usporiadaním prekladať do angličtiny v pasívnom tvare. Konateľ býva uvádzaný predložkou by v anglickom jazyku, predložkou por alebo de v španielskom jazyku a príslušným pádom v českom jazyku. Pozor, v angličtine môže byť takto uvedené i adverbiálne určenie (napr. inštrument), ktoré nemusí zodpovedať podmetu v aktívnej vete⁷⁷. Okrem toho neživotný konateľ môže byť uvedený i inou predložkou, a to v prípade rôznych slovesných rekcí („she is not interested in sculpture“)⁷⁸.

Keďže sa za hlavnú funkciu vety v pasíve považuje práve neobligatórnosť vyjadrenia konateľa, dá sa táto výhoda považovať aj za hlavný dôvod prežívania pasívu v jazyku. Každá situácia by sa mohla dať popísať v aktívnej forme, to, že tomu tak nie je, značí, že funkčnosť trpného rodu zostáva naďalej veľmi významná. Výhodou pasívu je, hlavne v angličtine z nutnosti vyplniť obidve miesta z povinnej dvojčlennosti vety, že by násilné vyplňovanie pozície podmetu v aktívnej forme pôsobilo neprirodzene⁷⁹. Túto situáciu jazyky s voľnejším slovosledom a možnosťou konjugácie slovies samozrejme riešiť nemusia – podmet nemusí byť povinne vyplnený. Takto sa teda dostávame okrem funkcie pasívu v AČV a zohľadnení

⁷⁵ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 260.

⁷⁶ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 260.

⁷⁷ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 261.

⁷⁸ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 262.

⁷⁹ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 127.

faktu, že pri neustálom využívaní zámen ako *we* alebo *one* v pozícii podmetu (tieto zámená sú očividne počtom nedostačujúce pre potrebu komunikácie) k tretej dôležitej funkcii pasívu, a to k zbytočnosti konkretizácie podmetu, hlavne v takých prípadoch, kde nie je dokonca ani známy, či vôbec dôležitý pre samotnú výpoveď⁸⁰. Čo sa týka češtiny alebo španielčiny, tento faktor možno nie je až tak rozhodujúci pri voľbe rodu; čeština dokonca využíva reflexívnych tvarov aj v prípade, že je agens známy a určený („doma se hrála kanasta“)⁸¹. Dá sa ale povedať, že v mnohých prípadoch, kde je pasív v anglickom jazyku nutný, je takáto konštrukcia v španielčine či češtine len voľným variantom k aktívu. Jeho použitie sa teda skôr viaže k štylisticky poňatým dôvodom. Tejto téme je venovaná nasledujúca kapitola. Najskôr sa ale pozrieme na situáciu, ktorá vznikla pri prieskumu vybraného korpusu.

Odborné texty

V češtine je mnohokrát využívaný ľudský všeobecný konateľ vyjadrený slovesným tvarom v prvej osobe množného čísla, dohromady máme k dispozícii 56 príkladov (celkový počet viet: 344, čiže 16%), ďalej boli používané iné výrazy všeobecného charakteru ako „člověk“, „lidé“; v angličtine sa najčastejšie využíva výrazu *one*, typického pre odborný štýl, máme k dispozícii 38 prípadov (11%). V druhom texte zaujíma dôležité postavenie i zámeno *you*, očividne kvôli populirizačnému charakteru práce.

- 1) Astronomická pozorování *bylo stejně dobře možné vysvětlit* v rámci věčného vesmíru/*One could account for what was observed equally well on the theory that the universe had existed/Se podían explicar igualmente bien todas las observaciones*
- 2) Zatím takovou teorii *nemáme/We do not yet have such a theory/Aún no se dispone de tal teoría*

Keďže jednou z hlavných funkcií pasívu je neudávať konateľa deja, hlavne v príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu, sme nenašli ani pár príkladov, kde by bol konateľ explicitne určený vo všetkých troch jazykoch.

Situácia v prípade opisných konštrukcií je mierne iná, našli sme 62 explicitne vyjadrených konateľov deja pomocou vhodných predložiek a pádov, z toho 24 malo konateľa životného:

⁸⁰ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 166.

⁸¹ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 169.

- 3) bude ešte dlouho trvať, *než je zatlačí skutočne nové pojetí* skutočnosti/and it will take a long time for *it to be replaced* by a really different attitude toward the problem of reality/tardará mucho *en ser reemplazada* por una actitud realmente distinta
- 4) Skutočnosť, že sa svetlo šíri konečnou, i keď veľmi vysokou rýchlosťou, *odhalil* roku 1676 Ole Christensen Römer/The fact that light travels at a finite, but very high, speed *was first discovered* in 1676 by the Danish astronomer Ole Christensen Roemer/El hecho de que la luz viaja a una velocidad finita, aunque muy elevada, *fue descubierto* en 1676 por el astrónomo danés Ole Christensen Roemer

Malý výskyt explicitne vyjadrených konateľov deja podporuje teóriu, že v pasíve je najväčšiou výhodou práve možnosť túto časť vety vynechať. Neživotný konateľ je navyše často generalizovaný a niekedy neodkazuje na žiadny konkrétny fakt:

- 5) newtonská mechanika *vlastne nemôže byť zdokonalena; môže byť pouze nahrazena* něčím od ní podstatně rozdílným/*Newtonian mechanics cannot be improved; it can only be replaced* by something essentially different/la mecánica de Newton *no puede ser perfeccionada; sólo puede ser reemplazada* por algo fundamentalmente distinto

Beletristické texty

Prítomných je už len pár zámen všeobecného ľudského konateľa – najčastejšie sú we, they; vyskytujú sa man/men, person, one, it. Takýchto viet je spolu 49 – 10%. V češtine sú tieto konštrukcie zvyčajne skutočne nahradené reflexívnym pasívom. V príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu sa našli len tri explicitné príklady. Inak je ho v texte málo: 28-krát, životný bol nájdený 15-krát.

- 6) *zachovávaly se v kasárnách všechny formy veřejného života* běžné v socialistických kolektivech/*we were required to maintain* all the forms of public life characteristic of socialist collectives/*en el cuartel se mantenían todas las formas de vida pública* habituales en el socialismo
- 7) *Jak se odjišťuje?*/*How do you turn it off?*/¿*Cómo se quita el seguro?*
- 8) *I když miluje ženu, aniž se jí dotkl*/*Even if a man loves a woman without so much as touching her*/*Aunque se ame a una mujer sin llegar a tocarla*
- 9) *Laura jako osudem nemilovaná*/*Laura as the one unloved by fate*/*Laura como la que no es amada por el destino*

10) v čase, kdy ji *ovládal* Kalvín/at the time when Calvin *ruled*/en la época en que *estaba dominada por* Calvino

Texty rozdelené podľa kritérií štýlu sa medzi sebou líšia hlavne rozdielnym spôsobom používanie tzv. všeobecného ľudského konateľa. To znamená, že v odborných textoch sa zamená ako *we*, *one* atď. používajú vo veľkom množstve, v texte beletrie už zriedka, použitie zámena *we* vychádza často z kontextu a označuje konkrétne osoby. Funkciu všeobecnosti spĺňa hlavne reflexívny typ pasívu, angličtina vychádza z rôznych iných foriem – aktív, opisný pasív, prázdne *it*. Ďalej je v textoch skúmaných ako v predstaviteľoch hovorového štýlu nájdených ešte menej prípadov explicitne vyjadreného konateľa *deja*. Hlavným pôvodcom výskytu explicitne vyjadreného životného konateľa v odborných textoch je určenie vynálezcu či autora teórie. V beletristickom texte sa konateľ takmer vôbec explicitne neprejavuje, pre *dej* je väčšinou nepodstatný.

7. Štýl a využitie pasívu

Pasív je svojou povahou využívaný v štylisticky odlišných kontextoch ako je jeho náprotivok, akčný rod. Táto časť práce bude v krátkosti pojednávať o dôležitosti štýlu a prečo je pasív spájaný s určitými okolnosťami, čo sa týka typu textu, v ktorom sa používa.

Jazyk samotný nie je homogénny prvok, ktorý by sa bezo zmeny používal v každej situácii; naopak, rôzne varianty jazyku slúžia na vyjadrenie požiadaviek situácie a prispôsobujú sa mu. Nesprávne použitie variantu, ktorý sa do danej situácie nehodí, pôsobí chybné a neznalo odtienkov jazyka a jeho vhodného použitia, čo sa týka slovnej zásoby, syntaktických tvarov, či v neposlednej rade i dikcie. Štýlom sa rozumie:

1. Jazykové zvyklosti jednej osoby (Shakespeare), všeobecne ale chápané ako idiosynkrázia jednotlivca.
2. Jazykové zvyklosti zdieľané skupinou ľudí v určitom časovom období.
3. Účinnosť výpovede – schopnosť povedať „správnu vec na správnom mieste“. Nie tak objektívna charakteristika ako prvé dve.
4. Jazykové zvyklosti v texte⁸².

Štylistika ako veda sa zaoberá práve jazykovými zvyklosťami v texte a posudzuje ich na základe špecifických štylistických rozlišovacích faktorov. Tie netvorí konkrétnu skupinu, ale určujú sa podľa toho ktorého textu. Niektoré faktory sú prirodzene typickejšie pre rôzne druhy textov. K našej analýze sme si cielene vybrali štylisticky rozdielne typy textu – polovica skúmaných textov pochádza z druhu literatúry, ktorú môžeme nazvať beletriou, druhá polovica textu je vyslovene vedeckého charakteru. Tento kontrast bol zvolený zámerne; texty, ktoré môžeme postaviť proti sebe ako protiklady, pasív využívajú natoľko inou mierou, že tvorenie slovesných tvarov, čo sa týka rodu, môže byť označené ako rozlišovací faktor pri určovaní štýlu. Samotný vedecký štýl sa musí napríklad postaviť k viacerým problémom pri tvorbe textu: ustanoviť a definovať predmet, tak aby boli jednotlivé myšlienky prezentované v logickej postupnosti. Musí sa zohľadniť grafické usporiadanie, využiť správna slovná zásoba a gramatické prostriedky, atď.⁸³

Pretože práca nie je zameraná výhradne na užitie pasívu z hľadiska štýlu textu, budeme sa venovať tejto téme len natoľko, aby sme ozrejmili dôležitosť pasívu, jeho

⁸² Crystal, David; Davy, Derek. *Investigating English Style*. London: Longman, 1992, s. 9n.

⁸³ Crystal, David; Davy, Derek. *Investigating English Style*. London: Longman, 1992, s. 251.

funkčnosť práve vo vedeckých textoch, ktoré sme i zvolili pre analýzu, ale iným požiadavkám odborného štýlu sa venovať nebudeme. Pozrieme sa na vec z opačného uhlu pohľadu – prečo je pasív vhodný k užitiu vo vedeckom štýle.

Využíva sa hlavne kvôli svojej možnosti len implikovať všeobecného ľudského konateľa. V hovorovom štýle je pasív takmer výlučne suplovaný aktívom. Pre vedecké účely je takisto dobré, že pasív umožňuje sa vyjadrovať bez priameho odkazovania na autora článku, či popisovanej práce. Pozornosť by mala byť v takomto type práce obrátená na predmet práce a autora osobnosť ustupuje⁸⁴. Samozrejme rozdiel medzi užitím pasíva v hovorovej reči a odbornom štýle nie je charakterizovaný len samotným výskytom pasíva, ale aj jeho povahou. Pre odborný štýl je teda vhodné autorské pasívum spolu s pasívom s všeobecným ľudským konateľom; pre hovorový štýl, aj keď použitie nie je časté, je typické používanie, napr. v angličtine, typ so „životným podmetom a neživotným pôvodcom vyvolávajúcim rôzne mentálne a citové stavy a reakcie“⁸⁵. Ako príklad môžeme uviesť „I am disappointed, he was confused“. Čeština i španielčina disponuje pre hovorový štýl reflexívnym pasívom v tretej osobe.

Vybrané texty z beletrie sú jediné v InterCorpe, ktoré sú prístupné vo všetkých troch jazykoch. Texty takéhoto žánru sú veľmi vhodné na porovnanie výskytu pasívu oproti jeho výskytu vo vedeckom texte. Okrem toho je to najbližší druh písaného textu k hovorovému štýlu dostupného na účely skúmania, aké potrebovala táto práca. Budeme teda tieto texty skúmať ako kontrast oproti druhej polovici textov písaných vo vedeckom štýle, ako zdroj hovorového štýlu.

Ak sa má v bežnej situácii človek rozhodnúť medzi pasívom a aktívom a aktív znie prirodzenejšie, nie je pochyb, že bude automaticky vybraný aktívny tvar. Vo vedeckom štýle sa preferujú pasívne tvary, pretože aktívny tvar mnohokrát nie je prirodzenejší – prírodné procesy, ktorých pôvod je neznámy, by mali podmet v aktíve silený. Ľudský agens je len pozorovateľom. Keď má autor opísať i experimenty, ktoré sám zrealizoval, chce obrátiť pozornosť na ne a nie na seba, okrem toho neustále používanie rovnakého podmetu je štylisticky neelegantné. Samotná povaha pasíva navyše tiahne k udalosti a nie k deju⁸⁶.

⁸⁴ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 259.

⁸⁵ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 265.

⁸⁶ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 129.

V hovorovom štýle je vhodné uvádzať podmet v preverbálnej pozícii, už aj kvôli tomu, že sa neustále mení, ďalším dôvodom je, že sa takto zabráni kumulácii členov v postverbálnej pozícii⁸⁷.

Neprítomnosť rovnakého počtu pasívu v textoch v českom a španielskom jazyku oproti anglickej verzii sa vysvetľuje tak, že kým v angličtine je slovosled nemenný, a preto pre účely AČV je pasív nevyhnutný, v dvojici jazykov, ktoré majú slovosled voľný, ten sám sa prispôsobuje požiadavkám AČV a nie je nutné rod u slovesa meniť. Voľba je fakultatívna. Napriek tomu je táto zdanlivá voľnosť i obmedzená – v aktívnom tvare, kde by sa využívalo vo vedeckom texte autorského plurálu, by všeobecný ľudský konateľ nadobudol rozmery samotného autora. Preto sa preferujú tvary bez agenta a takto sa zase tvary aktíva často nevolia ako výhradná možnosť. Preferujú sa konkrétne tvary opisné s prídavnými, reflexívne tvary sú typickejšie pre konverzáciu⁸⁸. V španielčine sa ale i v odborných textoch využíva čoraz viac reflexívnych tvarov, možno kvôli pochybnostiam, s ktorými sa v dnešnej dobe k opisným tvarom pasíva pristupuje.

Pasív, ktorý je v angličtine mnohokrát nutne použitý z dôvodu AČV, v češtine a španielčine funguje skôr ako voľný variant k aktívu. Požiadavky AČV nie sú tak dôležité ako význam užitia pasívu z hľadiska štýlu. Na konci tejto kapitoly sa použitím konkrétneho materiálu získaného z korpusu InterCorp pokúsime tieto názory potvrdiť alebo vyvrátiť.

V prvých dvoch textoch sa dá konštatovať, že ide o text vedecký – vysoký výskyt pasívu v texte, aj keď ovplyvnený jazykom, je prvým dôkazom. Druhým je časté používanie výrazov pre ľudského všeobecného konateľa, čo je spôsob, ako docieľiť pocit neosobnosti v texte; zámenná ako my/we či one sú časté, nakoľko to len dovoľuje štylistická elegancia. Reflexívneho pasívu je menej ako tvarov opisných, čo by mohlo podporiť teóriu, že tento druh pasívu nie je až tak častý v odbornom štýle; tomu, že je španielčina otvorenejšia používaniu reflexívnych tvarov, svedčí aj fakt, že v zozbieraných príkladoch, kde tvorilo v španielskom jazyku reflexívnych tvarov 100%, čeština zvolila tento typ len v 23 prípadoch, čiže v 30%. Inak si vyberala iný typ, či už opisné tvary, prvú osobu množného čísla, či aktívny rod vo vete.

V ďalších dvoch textoch je dôležité poznamenať, že ak zoberieme do úvahy dĺžku textu, ktorú sme mali k dispozícii, výskyt pasívu je výrazne menší, i keď sa výrazne zvýšilo využitie reflexívneho pasívu v češtine i španielčine. Angličtine klesá počet príkladov pasíva a táto tendencia je viditeľná hlavne v tej časti analýzy, kde sme mohli vidieť, ako anglický

⁸⁷ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 142.

⁸⁸ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 174.

jazyk rieši situáciu, ktorá je v ostatných jazykoch riešená zvratným pasívom. Vety sú buď priamo (1) v aktívnom rode, (2) so zámenom *we/you/one*, (3) s prázdny *it*, (4) so *there* vo funkcii podmetu, (5) využívajúc skrátenie, (6) alebo variácie prekladu, (7) či opisný trpný rod:

- 7) *Když se rozbije sklenice/When a wine-glass breaks/Cuando se rompe un vaso*
- 8) *po kterém se chodí pěšky/over which one walks/por la que se va a pie*
- 9) *šlo se obtížně/it was difficult to walk/se caminaba con dificultad*
- 10) *Ale copak se to nedalo vymyslet nějak jinak?/But was there no other way to arrange things?/¿Pero no se podía haber inventado de otra manera?*
- 11) *ale aniž víte proč/but without your knowing why/sin que se sepa por qué*
- 12) *To se pozná!/That's obvious!/¡Eso se nota!*
- 13) *která se vyznačuje romantismem a brýlemi/precisely the one which is distinguished by Romanticism and glasses/la joven generación, precisamente a la que se caracteriza por el romanticismo y las gafas*

Potvrdilo sa teda, že v odborných textoch sa vyskytuje viac pasívu ako v textoch beletrie, navyše je prítomnosť zvratného pasívu zvýšená práve v druhých dvoch skúmaných textoch na úkor pasívu opisného. Keďže angličtina nedisponuje pasívom *so se*, rieši túto situáciu hlavne opisným typom v odborných textoch a skôr aktívom alebo veľkou škálou iných prostriedkov v prípade hovorového štýlu.

8. Čo nie je pasív?

V krátkosti sa vyjadríme k tomu, aké problémy sprevádzajú mnohokrát samotné určenie pasívu vo vete. Tieto problémy vznikajú z jednoduchého dôvodu – pasív ako svoje pomocné sloveso využíva v každom jazyku obdobu slovesa byť (být, to be, ser/estar). Podobne sa tieto slovesá využívajú aj v sponových konštrukciách, ktoré sú okrem toho, že sú tvorené podstatnými či prídavnými menami, môžu samozrejme obsahovať i prídavné mená tvorené zo sloviess, a tak sa dostávame ku situácii, kde je mnohokrát nemožné nájsť pravú hranicu medzi príslovečným určením plne slovesného charakteru a teda by sme mohli hovoriť o pasíve v pravom slova zmysle, alebo by sa mohlo jednať „len“ o adjektíve, ktoré má základ v slovesnom tvare. Rôzne jazyky riešia túto situáciu rôzne:

Český jazyk

Participiálne konštrukcie sa označujú ako opisné tvary slovesa, vytvárajúc tak paralelu k paradigme aktívnych tvarov (chválím – jsem chválen). Proti chápaniu participiálnych konštrukcií ako zvláštnych tvarov slovesa hovorí to, že napríklad násobnosť sa vyjadruje na slovese byť ako v akýchkoľvek iných sponovo-menných konštrukciách. Za slovesa sa ale považujú i kvôli tomu, že v iných jazykoch je pasívny tvar vyjadrený priamo na lexikálnom slovese, ako i latina a i. Tieto konštrukcie ale nie sú v žiadnom prípade defektné a plnia všetky funkcie slovesa vo vete. Ak sa vyskytuje participium v nejakej syntakticky derivovanej pozícii („muž přejetí autem“) má už v postavení prívlastku participium len dlhý adjektívny tvar. V klasickej pasívnej vete, môže v češtine nastať i skrátenie na „muž, který byl přejat autem“⁸⁹.

Anglický jazyk

Ak vďaka kontextu môžeme tvrdiť, že angličtine aspoň implicitne takisto vníma stavovosť a dejovosť v pasíve, ide hlavne o stavový trpný rod, kde sa participium blíži k adjektívu a v niektorých prípadoch v neho prechádza. Takto sa pri dôslednejšej analýze dá určiť, že takisto ide o sponovú konštrukciu so slovesom be a adjektívom. Niekedy sa stáva, že vznikne dvojité možná interpretácia, ako pani profesorka Dušková uvádza v *Mluvnici současné angličtiny*, „adjektizované participium môže samozrejme tvoriť súčasť predikácie aj

⁸⁹ *Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986, s. 172.

s podmetom, ktorý môže byť predmetom aktíva“ – „*the changes are marked*“ (1) zmeny sú výrazné = adjektívum, (2) zmeny sú vyznačené = participium v pasívnej paradigme.

Ani výrazy typu „I am tired, surprised, annoyed“, atď. sa niekedy nepovažujú za pasív, pretože ich je možné modifikovať príslovkami ako „very“, „rather“, „too“, atď. Napriek tomu, môže u nich podmet pasíva fungovať ako predmet aktíva⁹⁰.

Za pasív sa obvykle nepovažujú ani také participiá, ktoré majú navyše negatívny prefix un- („*This is not unexpected.*“). Deje sa to napriek tomu, že existujú názory, že v tomto prípade ide o nejaký prejav defektnosti v paradigme. Ďalej sa konkrétne vylučujú príklady ako „you were gone“, pretože „go“ v aktíve nebude mať žiadny predmet a slovesá „drink“ a „rot“ sa považujú za pasív len s neživotným predmetom, to znamená, že veta „Are you drunk?“, sa považuje za pasív. Aj keď niektoré adjektíva vyzerajú svojou formou príbuzné participiám, mnohokrát tomu tak nie je. Jedná sa o prídavné mená ako „be ashamed“, „be welcome“, „be used“, kde žiadne sloveso „to ashame“, „welcomed“, alebo „to use someone“ netvorí paralelu v aktíve⁹¹. Najspoľahlivejším určením skutočnej povahy pasíva je test, v ktorom sa skúma podmet konštrukcie ako predmet prislúchajúcej vete v činnom rode. Ak sa testom slovesná povaha participiá nepreukáže, je možné, že sa jedná o konštrukciu be + doplnok⁹².

Španielsky jazyk

V španielčine sa pochybnosti o existencii pasíva v jeho opisnej forme venuje možno najviac pozornosti. Táto skutočnosť vzniká z totožnosti medzi sponovým slovesom a pomocným slovesom v participiálnych konštrukciách a z kongruencie participiá v rode a čísle s podmetom. Vedú k tomu dva argumenty:

- (1) Kongruencia v rode a čísle tak ako u ktoréhokoľvek iného adjektívneho predikát.
- (2) Participium je pronominalizovateľné rovnako ako i iné adjektívne predikáty.

Názory Fernanda Lázara Carretery, ktorý vylučuje takúto totožnosť, sú spochybňované a vysvetľované ako vyzniknuté zo sémantických dôvodov v podstate každým

⁹⁰ Dušková, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006, s. 258.

⁹¹ Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 117.

⁹² Dušková, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999, s. 113.

iným autorom – César Hernández Alonso i Emilio Alarcos Llorach nepovažujú pasívum za morfológický tvar slovesa.

V *Mluvnici současné španělštiny* pána profesora Zavadila a docenta Petra Čermáka je fakt, že tá istá konštrukcia môže mať dvojitú interpretáciu, a to pasívnu alebo verbonominálnu, vysvetlený tak, že teóriu o funkčnosti pasíva výrazne podporuje. „El chico es distraído“ môže byť chápaný ako predikatívnu výpoveď, ale aj ako „výsledok pasívnej transformácie výpovede“.

Ďalej na obhajobu pasíva slúžia fakty, že jeho konštrukcie vytvárajú úplné paradigmy a plní funkcie slovesa vo vete. Španielčina rieši ale i iný problém, ktorý nemá v inom skúmanom jazyku obdobu, a tým je prítomnosť dvoch pomocných slovies *ser* a *estar*. Obe slovesá sú použiteľné v sponových konštrukciách, sémantický rozdiel, ktorý ale takto vzniká je iného charakteru ako je to u pasívnych vyjadrení.

Sloveso *ser* slúži na vyjadrenie dejových konštrukcií, *estar* vyjadruje rezultatívnosť, čiže stav ako „výsledok predchádzajúceho procesu“ („El libro es editado.“/„El libro está editado.“) Problém je ale zložitejší, pretože často nastupuje i rozmer temporálny – stavová parafráza s *estar* vyjadruje stav, ktorý je v časovej rovine vždy posunutý o vrstvu smerom k budúcnosti oproti konštrukcii *so ser*.

Podľa Sylvy Hamplovej, je prirodzenou vlastnosťou pasíva vyjadrovať určitý stupeň stavovosti; jej argumenty za chápanie väzby *estar* + participium ako väzby pasívnej sú:

- Subjekt je totožný s pacientom, nie je to agens („El cristal está roto.“)
- Môžeme vytvoriť aktívny tvar („Alguien ha roto el cristal.“)
- Ak je vyjadrený agens, uvádza sa rovnako ako u pasívu *so ser* pomocou predložky *por* alebo *de* ⁹³

Konateľ deja bude analyzovaný aj v tejto práci, chceli by sme poukázať na rôzne riešenie jeho použitia – v každom jazyku je možné vyjadriť konateľa rôznymi spôsobmi, v češtine a španielčine je možné vytvárať vhodné tvary neosobne, prípadne veta môže byť konštruovaná ako aktív a konateľ, či subjekt vo vete je generalizovaný, využívajúc rôzne prostriedky tejto dekonkretizácie agenta.

⁹³ Zavadil, Bohumil; Čermák, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010, s. 331-3.

9. Analýza textu

9.1 Werner Heisenberg – *Fyzika a filozofie/Physics and Philosophy/Física y filosofía*

Prvý prípad, ktorý budeme analyzovať, je text od autora Wernera Heisenberga. Je to text, ktorý zaradujeme medzi texty odborné v rámci našej analýzy. Text, pochádzajúci z polovice minulého storočia, prvýkrát bol vydaný v roku 1962, sa zaoberá tematikou fyziky, ktorá sa musí vymedziť iným súvislostiam filozofického charakteru, napríklad chápania vzniku vesmíru a pod. Text je písaný v odbornom štýle, nie je to text, ktorý by sa blížil napríklad medicínskym materiálom, ale nejedná sa o hovorový štýl. Nasvedčuje tomu okrem témy samotnej i slovná zásoba. Filozofický prvok dodáva textu charakter rozpravy na tému fyzikálnych procesov vo vesmíre, je to hutný text, nie je prerušovaný grafmi ani tabuľkami, napĺňa sa tu skôr vysvetľovacia a poučná funkcia.

K rozboru sa vybrala prvá polovica textu, t.j. šesť prvých kapitol z celkových dvanástich. V českej verzii ide o 42 strán, 21 674 slov, v anglickej je to 59 strán a 29 635 slov, nakoniec v španielskej časti ide o 62 strán s 24 624 slovami. Počet strán nie je až tak rozhodujúci ako počet slov identických úsekov práce, rozdiel sa vysvetľuje iným typom jazykov, v angličtine i španielčine môže rozsiahly počet členov, určitých a neurčitých a iných gramatických prostriedkov, ako sú napríklad pomocné slovesá, počet slov výrazne navýšiť. Text bol k dispozícii v celej svojej dĺžke, kvôli neexistencii odborných textov v zdrojoch InterCorpu sme zvolili tento spôsob skúmania. Polovica textu bola vybraná z dôvodu naplnenia rozsahu, ktorý môže reprezentatívne poukázať na situáciu v celej práci autora Wernera Heisenberga.

Príklady, ktoré sa na základe rozboru získali, sú uvedené v celej svojej dĺžke ako príloha práce. Jedná sa o prílohu číslo II. Táto príloha má dve časti, prvá časť sa zaoberá opisným typom pasívneho vyjadrenia, čiže konštrukciami s prídastím. Druhá časť je zameraná na reflexívny typ pasívu. V analýze sme používali ako východiskový jazyk španielčinu, ako jazyk odboru, ktorý je príjemcom tejto rigorózneho práce. Z tohto dôvodu je analýza nasmerovaná na, v prípade opisného typu pasíva, rozdelenie na dve pomocné slovesá *ser* a *estar*. V prípade reflexívneho typu pasíva sú všetky nájdené prípady konštrukcie so se konfrontované s náprotivkami v ostatných dvoch jazykoch. Rozbor spočíva práve v tom, ako sa tieto prípady riešia v nich. Rozdelenie prvej časti prílohy podľa časových kritérií a ďalej podľa kritérií rodu bolo používané hlavne z praktického dôvodu oceneného pri práci s korpusom, kde sa pomocou koncoviek ovplyvnených práve časom, rodom a číslom stalo jedinou možnosťou ako tieto príklady nájsť. Kvôli konzistencii príloh sme s týmto rozlíšením

pokračovali aj v prípade odborných textov, aj keď boli k dispozícii v plnom rozsahu a spôsob vyhľadávania príkladov pasíva bol iný. Celkovo bolo nájdených 67 príkladov pasíva tvoreného so slovesom *ser*, 20 príkladov so slovesom *estar*, to znamená, že inštancií opisného trpeného rodu je v texte číslo jedna 87. Reflexívny trpný rod je zastúpený 75 príkladmi. Ten už nebolo nutné pri hľadaní rozdeľovať do podskupín podľa času a rodu, rozhodujúcim faktorom je len číslo. Prípady množného čísla sú natoľko malé, že nebolo potrebné venovať v prílohe konkrétne miesto singuláru i plurálu. Plurál, ktorý je menej krát zastúpený, bol nájdený len 14 krát. Cieľom práce nie je zachytiť pomer medzi časovým či rodovým významom, ale samotný výskyt rôznych druhov pasíva, preto sme nepovažovali za potrebné tieto skutočnosti ďalej rozoberať. Pripomíname, že rozbor bol primárne vykonávaný zo španielskych textov, výskyt pasívu v rámci textu anglického a českého, každý izolovane, nezodpovedá výsledkom, ktoré sme dosiahli pri skúmaní španielskej verzie. Analýza by sa ale týmto spôsobom preniesla na iný druh cieľa, ktorý sme si ustanovili na začiatku – zistiť, nakoľko je pasív využívaný v španielčine a ako sa kontrastne prejavuje v anglickom jazyku. Čeština sekunduje ako dovysvetľujúci element a zástupca iného typu jazyka, čo sa týka pôvodu.

Tým chceme doplniť, že anglický jazyk je napríklad známy častejším využívaním pasívu v situáciách, kde by ho iný jazyk nepoužil, tento fakt ale vyplynie aj z analýzy, ktorú sme uskutočnili, keďže rozoberaný reflexívny pasív v španielčine je vyjadrený v angličtine najčastejšie pasívnou konštrukciou s participiom a málokedy využíva iné prostriedky. Takto sa časté využívanie opisného trpeného rodu v anglickom jazyku prejaví i na materiáli, ktorý sme získali zo španielskych textov. Tento spôsob výskumu sme zvolili i z technických príčin, rozsah troch analýz, ktoré by sme robili z uhlu každého jazyku by bol technicky i časovo príliš náročný a opomenula by sa zároveň dôležitosť španielčiny pre výskum tejto práce.

Prejdeme k samotnej charakteristike textu. Jednotlivé rysy rozdelíme kvôli prehľadnosti do kategórií. Niektoré sme už mali možnosť porovnať v rámci všeobecnej charakteristiky v kapitolách venovaných i ich teoretickému rozboru. Nasleduje prehľad kategórií, ktoré sme vybrali ako vhodné pre analýzu textu, čo sa týka opisných konštrukcií:

1. opisné konštrukcie využité v každom z jazykov

- do zoznamu kategórií patrí táto skupina z dôvodu toho, že vďaka rôznym možnostiam, ktoré jazyky majú, je možnosť, že využijú vo všetkých svojich

verziách rovnakú formu zaujímavá, čo sa týka štatistiky. Z 87 príkladov je ich 30, čiže 26,1%. Uvádzame príklady:

- 14) Takový mikroskop dosud *nebyl zkonstruován*/Such a microscope *has not yet been constructed*/Tal *microscopio no ha sido construido* aún.
- 15) Takové *procesy byly často pozorovány*/Such *events have been frequently observed*/Estos hechos *han sido observados* frecuentemente
- 16) nejsou co *do svého významu skutečně přesně definovány*/are not really sharply defined with respect to their meaning/la verdad es que no *están estrictamente definidos* con respecto a su significado

- aj keď bol v každej z viet využitý rovnaký prostriedok na vyjadrenie pasívnej situácie, niekedy bola pri tomto procese prítomná i skutočnosť, že svoju rolu zohráva i samotné AČV, tejto situácii sa budeme venovať v samostatnej kategórii venovanej AČV. Uvádzame príklad, v ktorom stojí úloha slovosledu za povšimnutie:

- 17) Poprvé v historii *zde tak byla vyslovena myšlenka*/Thus for the first time in history *there was voiced the idea* of the existence/Así, por primera vez en la historia, *fue mencionada la existencia*

- slovosled je v každej vete i pri použití opisných konštrukcií, napriek tomu aby bol slovosled, čo sa týka AČV neutrálny, podmet pasívnej vety by sa mal nachádzať v preverbálnej pozícii. Nie je tomu tak, toto postavenie zaujíma príslovečné určenie času, očividne kvôli emfatickému zdôrazneniu faktu, ktoré príslovečné určenie vyjadruje. Navyše tejto situácii technicky pomáha neprítomnosť agenta, čiže neobsadenosť postverbálnej pozície.
- nie je možné uskutočniť rovnaké porovnanie v prípade reflexívneho pasívu, keďže anglický jazyk touto možnosťou nedisponuje, napriek tomu môžeme na okraj uviesť, že prípadov, v ktorých sa zhodovalo použitie reflexívnej formy v španielčine a češtine je 23 zo 75, čiže len 30%. Ako inak sa vysporiadavala čeština z prekladom španielskych konštrukcií so se je témou nasledujúcich kategórií

2. aktuálne členenie vetné

- hlavne čo sa týka pasívu v angličtine, je zaujímavé pozorovať, že takmer každý pasív, ktorý bol začlenený do analýzy, pretože sa našiel v španielskom texte je riešený takisto v pasívnej forme, kvôli možnostiam angličtiny, len v opisných tvaroch. To isté je teda platné ako pre prvú časť prílohy II, tak aj pre druhú, venovanú pasívu so se. Prípadov, v ktorých si angličtina pomohla s aktívom, je malý počet – 27 prípadov celkovo, len 4 z nich sa nachádzajú v časti popisujúcej pasív s prídastím. Dôvody, prečo angličtina zvolila iný druh vyjadrenia, sú tieto:

- aktívny tvar slovesa kvôli použitiu podmetu v zmysle všeobecného ľudského konateľa (1) we – dvakrát, (2) one – 19-krát;
- podmet s lokálnou väzbou there – dvakrát;
- podmet s it a slovesom v činnom rode – dvakrát;
- veta v aktívnom rode vychádzajúca z povahy slovesa – dvakrát.

Uvádzame príklady:

- 18) *což se dá přibližně přeložit jako rozum/which we may translate as 'Mind'/que puede ser traducido como Mente*
- 19) *Často se diskutovalo o takzvaných "myšlenkových experimentech"/One frequently discussed what one called ideal experiments/Se discutía frecuentemente lo que se llaman experimentos ideales*
- 20) *se nedalo pochybovat o tom, že se rozptýl/there could be no doubt that scattering takes place/no se pudo dudar que la dispersión se producía*
- 21) *jak máme mluvit o atomových dějích, nebo výpovědi o těchto dějích samotných, zda jde o teorii poznání nebo o ontologii/we should talk about atomic events or a statement about the events themselves, whether it refers to epistemology or to ontology/o si alude a los mismos hechos, es decir, si se refiere a la epistemología o a la ontología*
- 22) *Myšlenka, že existují nejmenší, nedělitelné poslední stavební kameny hmoty, vznikla v souvislosti s vývojem pojmu hmoty/The idea of the smallest, indivisible ultimate building blocks of matter first came up in connection with the elaboration of the*

concepts of Matter/La idea de una última porción de materia, pequeñísima e indivisible, *se presentó* por primera vez en relación con el desenvolvimiento.

- mnohokrát tam, kde je v angličtine teda prítomný pasív, a to v 83% skúmaných príkladov, je pasív používaný kvôli jeho usporiadaniu slov podľa hodnôt AČV – výmena pozície podmetu s predmetom a následne neuvádzanie nového podmetu je vhodným manévrom pre tento typ textu. Čeština si často môže pomôcť samotnou zmenou slovosledu:

23) Argumenty zde *nemůžeme* podrobně vysvětlovat/The *arguments cannot be discussed* at this point/Los argumentos *no pueden ser discutidos* en este momento

24) strukturu prostoru a času přesně *popisují* formule/the structure of space and time is *correctly described* by the formulas/la estructura del espacio y el tiempo *está correctamente descrita*

25) Demokritos *prý prohlásil*/Democritus is *quoted* to have said/*Se cita* de Demócrito

- len pre spresnenie tejto malej štatistiky, čeština si vyberá nejakú z pasívnych foriem pri preklade španielskeho textu , tak je to opisný pasív v 52 prípadoch zo 162 a navyše ešte v 38 prípadoch zvratného pasívu, čiže spolu v 90 prípadoch, čo činí 56%. Je to 30% rozdiel v porovnaní s angličtinou, čeština sa so zvyškom viet vysporiadava rôznymi inými prostriedkami, a to (1) vetami v aktíve, (2) všeobecným ľudským konateľom odkazujúcim vzhľadom na svoju povahu na autora – my, (3) iným prekladom, ktorý pasív nepotrebuje:

26) o čem *nás zpravují* naše smysly/want to accept uncritically *what is perceived* by the senses/lo que *se percibe* con los sentidos

27) Argumenty zde *nemůžeme* podrobně vysvětlovat/The *arguments cannot be discussed* at this point/Los argumentos *no pueden ser discutidos* en este momento

28) většina experimentů *pro měření* polí se zakládá na aplikaci newtonské mechaniky/experiments by which *fields are measured* are based upon Newtonian mechanics/los experimentos con los *cuales se miden* los campos se basan en la mecánica de Newton

- viet, ktoré sú ovplyvnené funkciami AČV je v texte približne 35, čiže tvoria 21%, napriek tomu, kritéria boli možno príliš silné, alebo príliš slabé – podľa toho, z ktorého uhlu pohľadu sa na vec dívame – vplyv AČV musel byť priamy a viditeľný, nepripúšťali sa rôzne detaily, ktoré mohli byť s charakteristikou spojené, hlavným kritériom bolo preverbálne a postverbálne postavenie a s tým spojený slovosled, ktorý pri zmene neutrálnej skladby je považovaný pod vplyvom AČV; toto zistenie sa týka hlavne španielčiny a češtiny, keďže anglický jazyk prirodzene využíva slovosledu pasívu, nie je to zmena “dodatočná”.
- keďže nie je nutné využívať funkciu konateľa deja, často sa pri všeobecných situáciách vôbec neudáva a trpiteľ je v postavení podmetu, nasleduje trpný tvar slovesa; pri neexistencii, či jeho neznalosti, prípadne by nebolo relevantné ho silene dopĺňať, sú vety vystavané jednoducho bez neho. Často sa jedná o prírodné procesy, nie je tomu tak ale vždy, môže ísť napríklad o autorovu činnosť. Takýchto prípadov je väčšina – 87 prípadov, čiže 53,7%. Niekedy sa na účely podmetu využije v anglickom jazyku zámena it. Toto sa deje väčšinou v ustálených väzbách ako: „it has been said“, „it has been stated“, „it has been suggested“, „it has been pointed out“. Celkovo je väzieb s it použitých 10-krát. Aj keď ide o pasívne konštrukcie, ide skôr o tzv. prázdne it, ktoré vyplňuje miesto vyžadované povinnou dvojčlennosťou anglickej vety.

29) Myšlenka, že *energie může být emitována a absorbována*/The idea that energy could *be emitted or absorbed* only in discrete energy/La idea de que la energía sólo *podría ser emitida o absorbida en cuantos*

30) Takové *procesy byly často pozorovány*/Such *events have been frequently observed*/Estos hechos *han sido observados* frecuentemente

31) *jak byla popsána* v prvých dvou kapitolách této knihy/theory *as it has been described* in the first two chapters/de la teoría cuántica *según ha sido expuesto* en los dos primeros capítulos

32) stále ještě *nevíme*, jak přesně se tento pojmový systém hodí na skutečnost/*it is not known* how accurately the set of concepts describes reality/*no se sabe* en qué exacta medida el sistema de conceptos describe la realidad.

- zaujímavé sú konštrukcie, ktorým miesto podmetu vyplňa lokálna väzba so there. Preverbálna pozícia je takto umelo obsadená a výpovedná dôležitosť sa môže posunúť na koniec vety. Znova za týmto procesom stojí aktuálne členenie vetné. Príklad, ktorý uvádzame sa svojou povahou už ale dá zaradiť i medzi slovné spojenia.

33) V dnešní kvantové teorii lze sotva pochybovat/there can be no doubt that the elementary/No puede dudarse

3. konateľ deja

- hlavnou funkciou pasívu je možnosť konateľa deja neuvádzať svojou povahou výstavby vety, prípadne ho dekonkretizovať alebo generalizovať
- v češtine je mnohokrát využívaný ľudský všeobecný konateľ vyjadrený slovesným tvarom v prvej osobe množného čísla, dohromady máme k dispozícii 30 z celkového počtu viet, raz bolo použitého výrazu “člověk”; v angličtine sa najčastejšie využíva výrazu one, typického pre odborný štýl, máme k dispozícii 19 prípadov.
- konateľ deja priamo v pasívnych konštrukciách je väčšinou neznámy, konkrétne v príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu, sme nenašli ani jeden príklad, kde by bol konateľ explicitne určený vo všetkých troch jazykoch. Pri použití predložiek, ktoré by pasív prezradili, sa jedná vyložene o spojenie vyjadrujúce inštrument, prípadne sú užité za účelom skrátenia vetnej formy.

34) o čem nás zpravují naše smysly/want to accept uncritically what is perceived by the senses/lo que se percibe con los sentidos

35) bylo pouze třeba popsát chování pole pomocí diferenciální rovnice/only by describing the behavior of the fields in terms of differential equations/comportamiento de los campos se describía

- situácia v prípade opisných konštrukcií je mierne iná, našli sme 25 explicitne vyjadrených konateľov deja pomocou vhodných predložiek a pádov, z toho 6 malo konateľ a životného:

36) bude ještě dlouho trvat, *než je zatlačí skutečně nové pojetí* skutečnosti/and it will take a long time for *it to be replaced* by a really different attitude toward the problem of reality/tardará mucho *en ser reemplazada* por una actitud realmente distinta

37) Myšlenku základní látky *pak dovedl dále Anaximandros*/The idea of the fundamental substance *was then carried* further by Anaximander/La idea de la sustancia *fundamental fue llevada* entonces más adelante por Anaximandro

- malý výskyt explicitne vyjadrených konateľov deja podporuje teoretické znalosti, ktoré v pasíve popisujú ako najväčšiu výhodu práve možnosť túto časť vety vynechať. Neživotný konateľ je navyše často generalizovaný a niekedy neodkazuje na žiadny konkrétny fakt:

38) newtonská mechanika *vlastne nemôže byť zdokonalena; môže byť pouze nahrazena* něčím od ní podstatně rozdílným/Newtonian *mechanics cannot be improved; it can only be replaced* by something essentially different/la mecánica de Newton *no puede ser perfeccionada; sólo puede ser reemplazada* por algo fundamentalmente distinto

4. skrátenie pomocou participia

- niekedy je namiesto celej slovesnej konštrukcie vyjadrený len význam v nefinitnej forme tohto slovesa, táto situácia môže nastať v každom jazyku, nenašli sme ale veľa príkladov, konkrétne len štyri; bohužiaľ, v španielskom jazyku príklady nie sú dostupné, keďže sa primárne v korpuse vyhľadávali celé finitné formy paradigmy:

39) Tento výsledok se tak lišil od všeho, *co bylo známo* z klasické fyziky/a result that was so different *from anything known* in classical physics/Este resultado era tan diferente de todo lo que *se conocía* en física clásica

40) bylo *pouze třeba* popsat chování pole pomocí diferenciální rovnice/*only by describing the behavior of the fields* in terms of differential equations/comportamiento de los campos *se describía*

- takéto riešenie je jedna zo štylistických možností v texte.

5. štýl

- vyššie popísanými prostriedkami použitými v texte, sa dá konštatovať, že ide o text vedecký a naše predpoklady sa naplnili. Vysoký výskyt pasívu v texte, aj keď ovplyvnený jazykom je prvým dôkazom. Pre ilustráciu anglickej vety, ktorá ale nebola analyzovaná, ale pasívom oplýva môžeme vybrať jeden krátky príklad za všetky – pasív sa vyskytuje v každej vete:

„*It should be emphasized*, however, that the probability function does not in itself represent a course of events in the course of time. The *probability function can be connected* with reality only if one essential condition *is fulfilled*: if a new *measurement is made* to determine a certain property of the system. The result of the measurement *again will be stated* in terms of classical physics.“

- častým použitím výrazov pre ľudského všeobecného konateľ'a, či jednoduchým vynechaním konateľ'a sa docieli neosobnosti v texte; zámená ako *my/we* či *one* sú časté, nakoľko to len dovoľuje stylistická elegancia. Reflexívneho pasívu je menej ako tvarov opisných, čo by mohlo podporiť teóriu, že tento druh pasívu nie je až tak častý v odbornom štýle; tomu, že je španielčina otvorenejšia používaniu reflexívnych tvarov, svedčí aj fakt, že v zozbieraných príkladoch, kde tvorilo v španielskom jazyku reflexívnych tvarov 100%, čeština zvolila tento typ len v 23 prípadoch, čiže v 30%. Inak si vyberala iný typ, či už opisné tvary, prvú osobu množného čísla, či aktívny rod vo vete.

6. Iné

- Niekedy došlo k nezrovnalostiam, čo sa týka prekladu, minimálne k vylúčeniu pasívu v potrebe vety:

41) Podrobnosti tohoto Kodaňského výkladu *budou předmětem* následující kapitoly/The details of this Copenhagen interpretation *will be the subject* of the next chapter/Los detalles de esta interpretación de *Copenhague serán tratados* en el capítulo siguiente

9.2 Stephen Hawking – Historie času/A Brief History of Time/Historia del tiempo

Druhý prípad analýzy je text od fyzika a spisovateľa Stephana Hawkinga. Znovu je to text, ktorý môžeme zaradiť medzi texty odborné. Text bol napísaný v 1988 a zaoberá sa fyzikou pre „bežného užívateľa“ v témach ako vznik vesmíru, big bang, čierne diery a pod. Znova sa teda nejedná o vysoko odborný štýl, svojou slovnou zásobou, témou a inými štylistickými prostriedkami ale ide skutočne o vedecký text. Znova hlavnou pohnútkou textu je vysvetľovacia funkcia.

K rozboru bola vybraná prvá polovica textu, šesť prvých kapitol z dvanástich. V českej verzii ide o 43 strán, 24 728 slov, v anglickej je to 70 strán a 33 323 slov, nakoniec v španielskej časti ide o 49 strán s 34 880 slovami. Počet strán nie je rozhodujúci tak ako tomu bolo aj v predchádzajúcej analýze, keďže ďalšie dve analýzy budú spracované na základe korpusu, nie je možné vedieť celkový počet slovesných tvarov a od toho vyvíjať ďalšie výpočty; tieto informácie sú len ilustračné. Použitie takého typu textu bolo zdôvodnené v prvej analýze – InterCorp zatiaľ nemá zdroj vedeckých textov. Len polovica textu bola vybraná zase z dôvodu naplnenia reprezentatívneho rozsahu, technicky by bolo náročné manipulovať z úplne všetkými príkladmi prítomnými v texte (v ďalších šiestich kapitolách).

Príklady, ktoré sme získali, sú uvedené v celej svojej dĺžke ako príloha práce číslo III. Táto príloha je znovu rozdelená na 2 časti, prvá časť pre opisný typ pasívneho vyjadrenia, druhá časť je pre reflexívny typ pasívu. Španielčina bola znova východiskový jazyk. Teoretické informácie v druhej časti analýzy, t.j. v analýze textu Stephana Hawkinga, sú podobného charakteru, ako tomu bolo v prvej analýze textu Wernera Heisenberga. Preto nebudeme tieto teoretické informácie opakovať, pridáme tie, ktoré by boli odlišné pre tento text; inak budú všetky informácie platiť pre oba vedecké texty. V kapitolách, kde sa obecné nazerá na konateľa deja, štýl a AČV sú jednotlivé analýzy prepojené a z nich vyvedené závery.

Celkovo bolo nájdených 81 príkladov pasíva tvoreného so slovesom *ser*, 26 príkladov so slovesom *estar*, to znamená, že inšancií opisného trpeného rodu je v texte číslo jedna 107. Reflexívny trpný rod je zastúpený 75 príkladmi. Plurál, ktorý je zastúpený málo, bol nájdený len 16 krát.

1. opisné konštrukcie využité v každom z jazykov

- príklady, keď v každom z troch jazykov je využitý opisný spôsob konštrukcie. Nemá zmysel do tejto časti zahrňovať reflexívny pasív, pretože angličtina tento typ trpnej konštrukcie nepozná. Zo 107 príkladov je to 42-krát, to znamená 39,25%. Percentuálne ide o 5% viac, ako tomu bolo v predchádzajúcom texte, odchýlka je v norme. Uvádzame príklady:

- 1) *může být vysíláno a pohlcováno jen v přesně odměřených kvantech/can be emitted or absorbed only in packets, or quanta/sólo puede ser emitida o absorbida en paquetes o cuantos*
- 2) *jejich světlo je odkláněno/whether the light was being deflected/ellas parecen pasar por detrás del Sol y su luz es desviada*
- 3) *jsou tvořeny nesmírně malým, ale velmi hutným jádrem/they are made up of an extremely tiny, positively charged nucleus/están formados por un núcleo extremadamente pequeño y con carga positiva*

- aj v tomto texte nájdem prípady zmeny slovosledu kvôli vplyvu AČV:

- 4) *A tak i přes snahy o různá zlepšení musela být teorie stacionárního vesmíru nakonec opuštěna/The steady state theory therefore had to be abandoned/La teoría del estado estacionario tenía, por lo tanto, que ser abandonada*

2. aktuálne členenie vetné

- v prvej časti prílohy číslo III je každá situácia, ktorá je v španielčine riešená pomocou opisného pasívu, takto riešená aj v angličtine. Je tomu tak teda až na jeden prípad, kde aj kvôli zložitosti prekladu, každý z jazykov komplikovane riešil zachytenie významu, ani čeština si nevybrala opisný pasív, ale nominálnu skupinu. Viackrát sa aktív v angličtine využil v duhej časti, kde neexistuje priamy protiklad ku reflexívnemu španielskemu tvaru. Angličtina využila teda aktív v malom počte – 44 prípadov celkovo. Tam, kde je ale aktív využitý, vo valnej väčšine sa jedná o využitie iného

štylistického prostriedku, a to podmetu obsadeného výrazom pre všeobecného ľudského konateľ'a:

- aktívny tvar slovesa kvôli použitiu podmetu v zmysle všeobecného ľudského konateľ'a (1) we – 10-krát, (2) one – 19-krát; (3) you – 4-krát
- podmet s lokálnou väzbou there – dvakrát;
- podmet s it a slovesom v činnom rode – dvakrát;
- veta v aktívnom rode 5-krát.

Chceme dodať, že v tomto texte sa, na rozdiel od predchádzajúceho textu písaného v odbornom štýle, nachádza všeobecný ľudský konateľ vyjadrený zámenom you. Toto zámeno je bežné pre hovorový štýl. To, že bolo použité v tomto texte, odkazuje na populárno-náučný charakter diela, ktoré sa „nebojí“ využiť i prvky hovorového štýlu. Uvádzame príklady:

- 5) *My však víme, že nějaké nepravidelnosti v hustotě jistě existovaly/But we know that there must have been some irregularities/Pero se sabe que deben haber existido algunas irregularidades*
- 6) *Předpovídat můžeme přibližné počty jednotlivých výsledků, avšak v obecnosti nelze předem stanovit jednu přesnou hodnotu k jednomu určitému pokusu/One could predict the approximate number of times that the result would be A or B, but one could not predict the specific result of an individual measurement/Se podría predecir el número aproximado de veces que se obtendría el resultado A o el B, pero no se podría predecir el resultado específico de una medida concreta.*
- 7) *může teorie vyvrátit jediný experiment, jediné pozorování/you can disprove a theory by finding even a single observation that disagrees/se puede rechazar una teoría en cuanto se encuentre una única observación*
- 8) *nelze stanovit/So there is no way to tell/que no se podía determinar*
- 9) *Podle Newtonovy/But it follows from Newton's laws de las leyes de Newton/se desprende de*
- 10) *Ty potom vytvorily „trsy“ dalších částic, jejich stopy fotografie zachytila/Figure 5:2 shows a photograph of a collision between a high-energy proton and antiproton/cuyas estelas dieron lugar a los «chorros» que se ven en la fotografía.*

- v angličtine je celkovo prítomný opisný pasív v absolútnej prevahe, a to v 72% skúmaných príkladov; pasív sa využíva hlavne kvôli výhodám slovosledu podľa AČV – podmet s predmetom sa vymení a konateľ a nie je nutné udávať, čo je pre vedecký text výhodou. V češtine často funguje len zmena slovosledu, nie rodu, poradie vetných členov pritom zostáva akoby rovnaké:

11) Jednoduchší model *navrhl roku 1514 polský kněz Mikuláš Koperník*/A simpler model, however, *was proposed in 1514 by a Polish priest*/Un modelo más simple, sin embargo, *fue propuesto, en 1514, por un cura polaco*

12) V Oppenheimerových výpočtoch *pak pokračovali* další vědci/Oppenheimer's work *was then rediscovered and extended* by a number of people/El trabajo de Oppenheimer *fue entonces redescubierto y adoptado* por cierto número de personas

13) Starou myšlenku v podstatě neměnného vesmíru *nahradil* dynamický model rozpínajícího se vesmíru/The old idea of an essentially unchanging universe that could have existed, and could continue to exist, forever *was replaced by the notion*/idea de un universo esencialmente inalterable que podría haber existido, y que podría continuar existiendo por siempre, *fue reemplazada*

- čeština si volí jednu z pasívnych foriem pri preklade španielskeho textu v nasledujúcom pomere: opisný pasív v 58 prípadoch zo 184 a navyše ešte v 11 prípadoch zvrätneho pasívu, čiže spolu v 69 prípadoch, čo činí 37,5%. Je to približne 30% rozdiel v porovnaní s angličtinou, je ale nutné povedať, že v českom preklade je v porovnaní s minulým textom pasívu menej, približne o desať percent, čo už je väčšia odchýlka. Mohlo k nej prísť iným štýlom prekladateľa. Iné vety využívajú rôzne prostriedky, a to (1) vety v aktíve, (2) všeobecný ľudský konateľ odkazujúci vzhľadom na svoju povahu na autora – my, (3) iným prekladom, ktorý pasív nepotrebuje:

14) V roce 1967 učinil kanadský vědec Werner Israel objev, *který revolučním způsobem zásáhl* studium černých děr/In 1967, however, the study of black holes *was revolutionized* by Werner Israel/el estudio de los agujeros *negros fue revolucionado* por Werner Israel

15) Takové výtrysky u mnoha galaxií a kvazarů opravdu *pozorujeme*/Such jets are indeed *observed* in a number of galaxies and quasars/Tales chorros son *verdaderamente observados* en cierto número de galaxias y quasars

16) astronomové ji změřili už před rokem 1915/it had been noticed before 1915/ *ya había sido observado* antes de 1915

- viet ovplyvnených AČV je v texte približne 32, čiže tvoria 17,6%, kritéria, podľa ktorých sme posudzovali vplyv AČV na vety boli vysvetlené v prvej analýze. Prízvukujeme, že toto zistenie sa týka hlavne španielčiny a češtiny.
- prípadov, kde sa neudáva konateľ deja, lebo je neznámy, všeobecný alebo nie je relevantný pre konkrétnu situáciu je väčšina – 91 prípadov, čiže presne polovica. Niekedy sa na účely podmetu využije v anglickom jazyku zámena it. Toto sa deje väčšinou v ustálených väzbách ako: „it was believed“, „it was mentioned“. Týchto väzieb nie je ale v tomto texte veľa, našli sme len tri, najčastejšie sa jedná o tzv. prázdne it, už vysvetlené.

17) světelný záblesk vyslaný v určitý okamžik/if a pulse of light is sent from one place to another/si un pulso de luz es *enviado* de un lugar a otro

18) Byla podniknuta řada pokusů/A number of such experiments have been carried out/Diversos experimentos de este tipo han sido *llevados a cabo*

19) Tento jev byl testován roku 1962/This prediction was *tested* in 1962/Esta predicción fue *comprobada* en 1962

20) poněvadž se věřilo, že tyto částice by mohly být základními stavebními kameny hmoty/it was *believed* to be the fundamental unit/porque se *creía* que era la unidad fundamental

- podľa zákonov AČV sa správa takisto lokálna konštrukcia so there is/are. Stráca svoju primárnu lokálnu funkciu a there plní ako hlavnú úlohu postavenie na mieste podmetu a s tým spojené postavenie členov pred a po slovese. Príklad, ktorý uvádzame, sa svojou povahou už ale dá zaradiť i medzi slovné spojenia.

21) *Spatříme také velké množství hvězd/there will also be a very large number of stars/También se ve un gran número de estrellas*

3. konateľ deja

- zámeno *my* ako vyjadrenie všeobecného ľudského konateľ'a bolo použité v češtine 26 z celkového počtu viet, použili sa aj výrazy „lidé“ a vzhľadom na tému práce všeobecný výraz „astronomové“; v angličtine sa najčastejšie využíva výrazu *one*, typického pre odborný štýl, máme k dispozícii 19 prípadov. Ako sme už spomenuli, existujú v texte i príklady so zámenom *you*, typickejšieho pre hovorový štýl, práve kvôli tomu, že sa text snaží nebyť príliš vedecký. To autor upresňoval dokonca i v úvode knihy.
- konateľ deja priamo v pasívnych konštrukciách je väčšinou neznámy, v príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu sa nenašiel ani jeden príklad, kde by bol konateľ explicitne určený. Aj keď boli niekedy použité predložky typické pre pasív, často vyjadrovali len pád inštrumentál. Niekedy slúžia na skrátenie pomocou nefinitnej formy.

22) Událost v prostoročasu tedy *můžeme specifikovat pomocí čtyř čísel/So one can specify it by four numbers or coordinates/se puede describir por medio de cuatro números o coordenadas*

23) *může teorie vyvrátit jediný experiment, jediné pozorování/you can disprove a theory by finding even a single observation that disagrees/se puede rechazar una teoría en cuanto se encuentre una única observación*

- situácia v prípade opisných konštrukcií je iná, našlo sa 37 explicitne vyjadrených konateľ'ov deja a z toho 16 má konateľ'a životného:

24) na rozdíl od „skutečných“ *částic je nelze přímo zachytit v žádném přístroji/they cannot be directly detected by a particle detector/no pueden ser descubiertas directamente por un detector de partículas*

25) Skutečnost, že se světlo šíří konečnou, i když velmi vysokou rychlostí, *odhalil* roku 1676 Ole Christensen Römer/The fact that light travels at a finite, but very high, speed *was first discovered* in 1676 by the Danish astronomer Ole Christensen Roemer/El hecho de que la luz viaja a una velocidad finita, aunque muy elevada, *fue descubierto* en 1676 por el astrónomo danés Ole Christensen Roemer

- neživotný konateľ je často nekonkrétny:

26) že se vesmír *chová podle přesných zákonů*/but is governed by definite laws/sino que *está gobernado* por ciertas leyes

4. skrátenie pomocou participia

- v určitých prípadoch si jazyk zvolí syntaktické skrátenie vety pomocou nefinitnej formy slovesa, toto platí pre každý jazyk, nenašlo sa ale veľa príkladov, konkrétne len štyri; v španielskom jazyku príklady nie sú dostupné:

27) z obavy, že *by mohl být církví označen* za kacíře/for fear of being branded a heretic by his church/quizás por miedo *a ser tildado* de hereje

28) světelný záblesk *vyslaný* v určitý okamžik/if a pulse of light is sent from one place to another/si un pulso de luz *es enviado* de un lugar a otro

- takéto riešenie je jedna zo štylistických možností v texte namiesto pasívnej konštrukcie.

5. štýl

- znova sa potvrdilo, že je to odborný text vďaka veľkému výskytu pasívu v texte, podľa jednotlivých možností jazyka. Anglický jazyk, keďže nebol poňatý ako východiskový by dokonca mohol reprezentovať výskyt pasívu ešte bohatšie, ťažiskom práce je ale riešenie pasívnych foriem v španielčine. Novým faktom, v porovnaní s textom od autora Heisenberga,

je použitie zámena you pre vyjadrenie všeobecného ľudského konateľa – nie je zvykom, aby zámeno typické pre hovorový štýl malo svoje miesto aj v odbornom štýle. Stephen Hawking ale v úvode svojej knihy vyslovene podčiarkol, že by bol rád, aby stvoril knihu, prístupnú každej vrstve čitateľov, preto je trochu pozmenený aj jeho prístup k štylizácii textu:

„Rozhodl jsem se, že se pokusím napsat knihu o prostoru a času pro neodborníky. Bylo to v roce 1982, v době, kdy jsem přednášel studentům Harvardovy univerzity. Tehdy už pochopitelně existovala řada knih o raném vesmíru a o černých dírách - od velmi dobrých, jako jsou kupříkladu Weinbergovy První tři minuty, až po ty prabídne, které zde snad ani nebudu jmenovat. Přesto jsem cítil, že žádná z těchto knih neodpovídá na otázky, které mne přivedly ke studiu kosmologie a kvantové teorie: Z čeho pochází vesmír? Kdy a proč se počal vyvíjet? Bude mít vesmír také svůj konec, a když ano, tak jaký konec jej čeká? Takové otázky zajímají mnohé z nás. Jenomže moderní věda je složitá a pouze nevelký počet specialistů ovládá matematiku, v jejíž řeči na ně nacházíme odpovědi. Přesto základní myšlenky o původu a osudu vesmíru můžeme vyjádřit, aniž bychom matematiku potřebovali, takže jim porozumějí i lidé bez odborného vzdělání. A právě o to jsem se ve své knize pokusil. Je na čtenáři, aby posoudil, jak se mi to podařilo. Zkušenější autoři mě varovali, že každá rovnice sníží zájem o knihu na polovinu. Rozhodl jsem se tedy, že vynechám všechny rovnice. Ale nakonec jsem přece jenom jednu rovnici do knihy zařadil: slavnou Einsteinovu $E = mc^2$. Doufám, že neodradí polovinu mých potenciálních čtenářů.“

- zámená ako my/we/one sa využívajú v texte pomerne často, je ale nutné dodať, že sa nemôžu využívať vždy, kvôli tomu, že by takéto vyjadrovanie bolo štylisticky neelegantné. Prípadov reflexívneho pasívu je menej, tento fakt súhlasí s teóriou, že je opisný pasív vhodnejší na vedecké vyjadrovanie. Čeština tento spôsob využitia pasíva so se nemá, využíva ho len na 30%.

6. Iné

- Samotný preklad niekedy nesúhlasí vo všetkých troch verziách, máme len pomoc kontextu, niekedy sa preklad vôbec nedrží predlohy, niekedy sa len približuje významu:

29) že se neohrožený astronaut rozhodl *prozkoumat kolabující hvězdu zblízka*/Suppose an intrepid astronaut on the surface of the collapsing star/que un intrépido astronauta, que *estuviera situado* en la superficie de una estrella

9.3 Milan Kundera – *Nesmrtnost/Immortality/La inmortalidad*

Nasledujúca analýza pochádza z textu beletrie, knihy od českého autora Milana Kunderu. Aj ďalší text, ktorým, sa posledná analýza bude zaoberať je z pera toho istého spisovateľa – *Žert*. Text beletrie bol vybraný práve preto, že ho môžeme považovať za protipól k vedeckému žánru. Svojou povahou sa najviac blíži k hovorovému štýlu, pretože často pripomína či svojimi dialógmi, či témou, bežné situácie. Autor sa navyše snaží verne reprodukovať konverzácie tak, aby pripomínali prirodzene sa odvíjajúci rozhovor. Tie časti textu, ktoré dialóg nereprodukuje, sú opisy skutočností, alebo myšlienkové pochody, takisto majú blízko ku každodennej slovnej zásobe. Navyše komplikovaný text, čo sa týka slovnej zásoby by mohol nepriaznivo pôsobiť na čitateľa a plynulý priebeh čítania. Bližšie k hovorovému štýlu už majú len skutočné zvukové záznamy, ktoré by zachytávali bežnú konverzáciu, čo je ale ťažké zaobstarať, prípadne osobná korešpondencia.

Text sme neanalyzovali v celej jeho dĺžke, ale mali sme ho k dispozícii v rámci korpusu InterCorp, projektu, ktorý združuje texty rôznych jazykov. V ňom sme mali k dispozícii texty, ktoré by boli v oboch požadovaných jazykoch, angličtiny a španielčiny, len dva, a to vyššie spomenuté diela autora Kundery. To, že sme diela mali k dispozícii cez korpus znamená, že nemáme prístup k informáciám ako celkový rozsah strán a počet slov. K analýze sa spočiatku muselo pristupovať iným spôsobom, a to priamym vyhľadávaním prípadov pasívu, ako v jeho opisnej tak i reflexívnej forme. Postup ako presne bol vykonaný je opísaný na začiatku práce, kde sa vysvetľuje, ako práca s korpusom funguje. Zvolil sa prístup, kde sa muselo poda jednotlivých kategórií, ktoré jazyk dovoľuje, postupne dopĺňovať jednotlivé príklady a zozbierať tak reprezentatívnu zložku. V tomto prípade nemáme k dispozícii ale celý text, nebolo možné ho rozdeliť, tak ako v prípade odborných textov. Napriek tomu, je možné veľmi nepresne spomenúť, že kniha má rozsah približne 350 strán v závislosti od vydavateľa a to môže predstavovať asi polovičný počet normostrán, v ktorých sa udávali rozsahy vedeckých kníh. Je to len odhad, treba ale brať túto skutočnosť do úvahy pri nasledujúcich uvedených faktoch. Napriek nemožnosti pracovať s materiálmi v rovnakej podobe, tak aby takéto nepresnosti nevznikali, sme sa pokúsili v kontraste sa pozrieť na situáciu v beletristickom texte oproti textu v odbornom štýle.

Príkladov, ktoré sme zozbierali v texte *Nesmrtnost'* je, znova z uhlu pohľadu španielčiny, 147 prípadov opisného pasíva, z toho 79 so slovesom *ser* a 68 so slovesom *estar* a 130 prípadov pasívu *so se*. Môžeme sa vďaka týmto číslam domnievať, že kvôli inému charakteru textu, je prípadov reflexívneho pasíva viac, a to by zodpovedalo teoretickým

poznatkom pripisujúcim hovorovému štýlu väčší počet prípadov tohto typu trpného rodu. Pripomíname, že sa jedná o príklady zozbierané z celého rozsahu knihy, ktorá sa vo viacerých vydaniach pohybuje v rozsahu 350 strán.

Pri analýze ale môžeme postupovať úplne rovnakým štýlom, zdefinovať šesť kategórií, ktoré nás pri výskyte pasívu v španielčine a jeho následnému použitiu v anglickom a českom jazyku zaujímajú.

1. opisné konštrukcie využité v každom z jazykov

- príklady, keď v každom z troch jazykov je využitý opisný spôsob konštrukcie. Do tejto časti nebudeme zahrňovať príklady z druhej časti prílohy číslo štyri. Zo 147 príkladov je to celkom 93-krát, to znamená 63,3%. Je to úplne najvyššie číslo zo všetkých doterajších analýz. Môžeme ale skonštatovať, že inak je preklad v troch variantách najvariabilnejší, preklady sa od seba líšia, využívajú naplno jazykové prostriedky každej individuálnej reči. Na konci prílohy dokonca uvádzame príklady, kde jednotlivé preklady nesúhlasia vôbec, čo bolo čiastočne ale podmienené i prácou s korpusom. Uvádzame príklady:

- 1) Byla to téměř fyzická touha *být rozdrcen*/It was almost a physical longing *to be crushed*/Era casi un deseo físico de *ser aplastada*
- 2) Po několika dnech *bývá pohřešovaný nalezen* na odlehlém místě/After a few days the missing *person would be found* in some remote spot/Unos días después el *desaparecido es encontrado* en un lugar lejano
- 3) celý jejich společný život *je založen* na iluzi/their entire life together *has been based* on the illusion of love/toda su vida en común *está basada* en la ilusión del amor

2. aktuálne členenie vetné

- veľkým rozdielom je, že už nie každý pasív v španielčine je riešený v angličtine rovnako. Angličtina využíva svoje formy omnoho bohatšie, vymanená z pravidiel odborného textu. Až 26-krát si zvolila vetu priamo v aktíve, v rôznych variantách – (1) menný prísudok, (2) iné pomocné

sloveso, (3) väzba so there v podmetovej pozícii. Navyše, vidíme mnohé prípady skrátenia, o tom ale neskôr. Čeština reaguje mnohokrát rovnako, až 11-krát sa s anglickou verziou kryje, navyše v iných prípadoch používa aktív ešte „sama za seba“ (4 príklady). Všetky spomínané údaje sú z prvej časti prílohy číslo štyri, druhá časť zachytávajúca reflexívny pasív je ešte o to rozmanitejšia. Do kolonky „preklad“, kde sa nedá hovoriť o hľadaní analógie medzi jednotlivými jazykmi, pretože je riešený ešte celkom inak, sme doplnili až 8 príkladov. Táto situácia je následne priamo spätá s výskytom viet ovplyvnených AČV. Nie je až tak časté, tým, že je využívaný slovosled, syntaktické prvky iného charakteru a rôzne slovné spojenia, nemusia sa jazyky obmedzovať na funkciu AČV, tá okrem toho silnejšie pri svojom výskyte naberá skôr prvky emfatického charakteru, slúžacie na citové, subjektívne zafarbenie vety. Viet ovplyvnených funkciami AČV je v práci 32. Musíme mať ale na pamäti, že v tomto texte už takmer vôbec nie je využívaný všeobecný ľudský konateľ. Reflexívny pasív je riešený niekedy v angličtine pomocou zámen we a you, you v úplnej prevahe. Inak je aj tu najčastejšie východisko aktív, a to až v 62 prípadoch. Podmetom sa stávalo i one, ale minimálne, už len v určitých situáciách. Nadalej môžeme pozorovať výskyt there. Pár príkladov:

- 4) být absolutně moderní znamená *být spojencem* svých hrobníků/to be absolutely modern means *to be the ally* of one's gravediggers/ser absolutamente moderno *significa ser aliado* de sus sepultureros
- 5) antická tragédie *zůstane navždy nepřekonatelná*/Greek tragedy *will for ever remain unsurpassed*/la tragedia antigua *jamás podrá ser superada*
- 6) z níž jí nebylo dáno uniknout/from *which there was no escape*/de la que no le *había sido concedido* escapar
- 7) není možno po smrti počítat s ničím než s/then *we cannot count* on anything after death/no *se puede* contar después de la muerte sino con
- 8) A jak se pozná/And how do you know/¿Y cómo *se* sabe?
- 9) Jak se pozná/How does one know/¿Cómo *se* sabe?

Nie je potrebné vyjadrovať funkciu všeobecného ľudského konateľ'a. Jednotlivé prvky sa využívajú v celom svojom bohatstve. Zmena slovosledu je často i kvôli plynulejšiemu podaniu informácie. AČV má naďalej vplyv na slovosled, vidíme to hlavne vo vetách v kontraste s iným jazykom, v príklade je vedľajšia veta v aktíve riešená vedľajšou vetou s pasívom, slovosled je identický:

10) Sláva znamená, že vás zná mnoho ľudí/Fame means that *you are known* by many people/La fama significa *ser conocido* por mucha gente

- emfatický vplyv AČV by sa mohol pozorovať v nasledujúcom príklade, napriek tomu, nie každý jazyk využil rovnaký slovosled, s najdôležitejšou informáciou na konci podľa pravidiel dynamizmu:

11) *Osvětlen je Nixon/Nixon is in the limelight/El que está iluminado es Nixon*

- čeština si volí jednu z pasívnych foriem pri preklade španielskeho textu v nasledujúcom pomere: opisný pasív v 115 prípadoch z 277, čiže 93 prípadov v rámci opisného pasívu a 22 v rámci reflexívneho pasívu, pripočítame vety so zvratným txpom trpného rodu (50) a to činí spolu 60%. Pre angličtinu to je 131 prípadov opisného pasívu v celkovom prieskume – 47%, a tým dostávame zaujímavý výsledok, v ktorom zistujeme, že španielčina a čeština v hovorovom štýle využíva viac pasívnych tvarov ako angličtina. Takýto rozdiel sa pripisuje faktu, že zatiaľ čo angličtina chápe pasív, ako prirodzený typ vyjadrovania, ale stále určitým spôsobom formálny, španielčina a čeština poňala reflexívny pasív ako bežný spôsob vyjadrovania sa v každodenných situáciách a dokonca i vítaný, keďže nie je potreba riešiť obsadenie podmetu nejakým konkrétnym prvkom.

3. konateľ deja

- zámená všeobecného ľudského konateľ'a sa už takmer nepoužívajú, len angličtina ich niekedy má vo vyjadrení kvôli riešeniu reflexívnej formy. Najčastejšie sú *we, you; a man, nobody, one*. Viet s takto obsadeným podmetom je v anglickej časti približne 20. V češtine sú tieto konštrukcie

zvyčajne skutočne nahradené reflexívnym pasívom, prípadne zámenami vy, my. Konateľ deja v opisných pasívoch je väčšinou neznámy, v príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu sa našli len dva, kde by bol konateľ explicitne určený. Inak bol nájdený 20-krát, z toho životný bol nájdený 12-krát. Aj keď boli niekedy použité predložky typické pre pasív, často vyjadrovali len pád inštrumentál. Niekedy slúžia na skrátenie pomocou nefinitnej formy.

- 12) *nehceme - li vyzvat ke generální stávce všechny/unless we are ready to ask everyone to join in a general strike/si no se quiere convocar a una huelga*
- 13) *Jak se odjišťuje?/How do you turn it off?/¿Cómo se quita el seguro?*
- 14) *I když miluje ženu, aniž se jí dotkl/Even if a man loves a woman without so much as touching her/Aunque se ame a una mujer sin llegar a tocarla*
- 15) *To už se nikdy nikdo nedo./Nobody will ever know/Eso ya nunca se sabrá*
- 16) *jak se zachází s revolverem/one handles a gun/cómo se maneja un revólver*
- 17) *Laura jako osudem nemilovaná/Laura as the one unloved by fate/Laura como la que no es amada por el destino*
- 18) *kde jsou místo netrpělivých sester zaměstnání andělé/where instead of impatient nurses you would be cared for by angels/donde, en lugar de ser atendidos por enfermeras impacientes, lo serán por ángeles*

4. skrátenie pomocou participia

- v tomto texte je prípadov, kde sa nejakou nefinitnou formou skracuje v jednom alebo druhom jazyku to, čo je vyjadrené v španielčine v plnej forme, nepomerne viac. Skracuje sa pomocu infinitívu, gerundia i participia. Celkovo prípadov skrátenia máme 21, z toho angličtina má miernu prevahu v tejto praktike:

- 19) *Na štíhlých podstavcích lemujících v dlouhých řadách aleje byly postaveny mramorové busty slavných Italů/Long rows of marble busts of famous Italians, standing on pedestals, lined the avenues of trees/Sobre los estrechos pedestales*

que en largas filas bordean las alamedas *fueron colocados* allí bustos de mármol de italianos célebres

20) Všichni přece věděli, že Goethe *nošení* brýlí na veřejnosti odsuzuje/After all, everyone knows that Goethe has condemned the *wearing* of glasses in public/; Todos saben que Goethe está en contra de que *se lleven* gafas en público

21) Přístroj paměti *je vypjat/Disconnected*, their instrument of memory/El aparato de la memoria *está desconectado*

22) Nic není veselejšího než setkání se ženou, které jsme se báli a která *odzbrojena* už nenahání strach/Nothing is so pleasant as meeting a woman we once feared and who, *disarmed*, is no longer threatening/No hay nada más alegre que un encuentro con una mujer a la que temíamos y que *está desarmada* y ya no da miedo

- to, že je takýchto konštrukcií v beletristickom diele bohato využívaných môže nasvedčovať väčšej voľnosti, ktorý tento štýl poskytuje.

5. štýl

- podľa rôznych znakov môžeme s istotou tvdiť, že tento text narozdiel od predchádzajúcich dvoch vykazuje iné znaky. Je dôležité poznamenať, že ak zoberieme do úvahy dĺžku textu, ktorú sme mali k dispozícii, výskyt pasívu je výrazne menší, i keď nemôžeme poprieť, že sa výrazne zvýšilo využitie reflexívneho pasívu v tých jazykoch, ktoré majú tieto možnosti. Angličtine klesá počet príkladov pasíva a táto snaha je viditeľná hlavne v tej časti analýzy, kde sme mohli vidieť, ako anglický jazyk rieši neformálnosť a zároveň neosobnosť väzieb so zvratným zámenom. Vety sú buď priamo v (1) aktívnom rode, (2) so zámenom *we/you/one*, (3) s prázdny *it*, (4) so *there* vo funkcii podmetu, (5) skrátene, (6) alebo ide o variácie prekladu, (7) či opisný trpný rod. Môžeme vidieť, že situácia sa oproti odborným textom zmenila, angličtina pôsobí nakoniec veľmi rôznorode – španielčina využíva len reflexívnej formy:

23) Když *se rozbije* sklenice/When a wine-glass *breaks*/Cuando *se rompe* un vaso

- 24) po kterém *se chodí* pěšky/over which *one walks*/por la que *se va* a pie
- 25) šlo *se obtížně*/it was difficult to walk/*se caminaba* con dificultad
- 26) Ale copak *se to nedalo* vymyslit nějak jinak?/But was there no other way to arrange things?/¿Pero no *se podía haber inventado* de otra manera?
- 27) ale aniž víte proč/but without your knowing why/sin que *se sepa* por qué
- 28) *To se pozná!*/That's obvious!/¿Eso *se nota!*
- 29) která *se vyznačuje* romantismem a brýlemi/precisely the one which is distinguished by Romanticism and glasses/la joven generación, precisamente a la que *se caracteriza* por el romanticismo y las gafas

6. Iné

- samotný preklad niekedy nesúhlasí vo všetkých troch verziách, máme len pomoc kontextu, niekedy sa preklad vôbec nedrží predlohy a len sa približuje významu, ale situácia nie je až taká markantná ako to bolo vo vedeckých textoch, i keď preklad je viac „približný“:
- 30) Pochopil, že *je zatčen*/He realized that he was under arrest/Comprendió que *estaba detenido*
- 31) otec nebyl družný a *mezi lidmi* většinou mlčel/Agnes' father was unsociable and *taciturn*/el padre no era muy sociable y cuando *estaba rodeado* de gente solía permanecer en silencio
- je ešte nutné poznamenať, že do analýzy boli zahrnuté aj rôzne časové varianty na slovesá *se ve/se oye*. V češtine sa najčastejšie využívalo spojenia s infinitívom *je vidět/je slyšet*, prípadne sloveso *ozvat se*. Angličtina si rôzne pomáha osobnými zámenami vychádzajúcimi z kontextu. Počet týchto príkladov je natoľko vysoký na pomery analýzy, že pridávame ich počet, aby viacnásobné zarátanie do analýz nespôsobilo nesprávne poňatie výsledkov. Týchto príbuzných prípadov je v texte až 32, čiže 24%, čo je už vysoké číslo.

- 32) *odkud je vidět velkými okny celou Paříž/on the top floor of a high-rise that provided a panoramic view of all Paris/desde donde se ve, a través de unas grandes ventanas, todo París*
- 33) *ho bylo slyšet na kilometr dokola/it could be heard for miles around/así que se oía a un kilómetro de distancia*
- 34) *Do toho rachotu se náhle ozvala Bachova fuga/Into this racket came a piano rendition of a Bach fugue/En medio de ese estruendo se co bylo vidět pod nimi/he could mentally erase everything from the mouth down/todo lo que se veía del cuello para abajo*
- 35) *oyó de pronto una fuga de Bach al piano*

9.4. Milan Kundera – Žert/The Joke/La broma

Podobne, ako to bolo v predchádzajúcom texte, aj tento text predstavuje zástupcu beletristického žánru. Tento žánr by mal čo najvernejšie reprezentovať hovorový štýl a byť tak v najväčšom kontraste s vedeckým štýlom. Absolútny kontrast spočíva v tom, že jediná vlastnosť, ktorá sa zmení, spôsobí absolútnu odlišnosť. Biela a čierna sú farby, ale považujú sa za od seba najďalej na rebríčku odtieňov, aj keď k sebe majú paradoxne najbližšie. V kontexte štýlu sa možno nejedná o takýto druh rozdielu – hovorový a odborný štýl sa líšia vo viacerých bodoch, účelom práce je ale zistiť, či faktor použitia pasívu je ten, ktorý by rozdelil tieto dva štýly na svoje vzájomné protipóly. Predpokladom práce je zistiť, či je v texte beletristickom prítomný menší počet príkladov pasívu v každej svojej forme, než ako tomu bolo v texte písanom v odbornom štýle.

Posledný zo sledovaných textov, text Milana Kundery – *Žert*, pochádza takisto zo zdrojov InterCorpu. Preto ani jeho presný rozsah nepoznáme. Môžeme ale povedať, že sme z neho získali celkom 102 príkladov opisného pasíva, z toho 45 so slovesom *ser* a 57 so slovesom *estar*. Je to jediný text, kde počet pasíva so slovesom *estar* prevyšuje počet príkladov so slovesom *ser*. K analýze patrí i 91 prípadov reflexívneho pasívu. Prvotná domienka, že by reflexívny pasív mal mať viac predstaviteľov v beletristickom texte, takto nie je potvrdená. Kniha sa pohybuje vo vydaniach okolo 340 strán. Tento fakt je potreba mať ako pri predchádzajúcom texte na pamäti pri zohľadňovaní výskytu pasíva v ňom.

1. opisné konštrukcie využité v každom z jazykov

- príklady, keď v každom z troch jazykov je využitý opisný spôsob konštrukcie. Nepatrí sem analýza z druhej časti prílohy číslo V. Zo 102 príkladov je to celkom 46-krát, to znamená 45%. Číslo je výrazne nižšie než v texte *Nesmrtelnost*, ale i tak sa blíži k polovici skúmaných prípadov. Znova podotýkame, že spôsob, akým sa riešia iné preklady v jazyku oproti španielčine, je rôznorodejší. Uvádzame príklady:

- 1) *že má byť obraz odstraněn/that the mural be taken down/que el cuadro debía ser eliminado*
- 2) *u nichž byl chlácholen a balamucen/when the silly trusting breadwinner was appeased and bamboozled/era consolado y embaucado*

- 3) den co den jsem jí opakoval, že je jí *odpuštěno*/each time reassuring her that *she was forgiven*/a diario le repetía que *estaba perdonada*

2. aktuálne členenie vetné

- najväčším rozdielom je teda rôznorodejší preklad, využíva menný prísudok, *there* v postavení podmetu, skrátenie či úplne iný preklad. Čeština takisto bohato využíva aktív – až 15-krát v opisnej časti a 27-krát v časti zoskupujúcej zvratný pasív. Sama zvratný pasív využíva až 36-krát, čo je veľmi vysoké číslo v porovnaní s prvými dvoma analýzami, je to až 40% zhoda so španielčinou. Rôznorodosť v preklade pri jednotlivých jazykoch spôsobila až 19 prípadov, kde sa významy viet čisto nekryli z celkového počtu 193 viet. Táto situácia je následne priamo spätá s výskytom viet oplyvnených AČV. To, ako štýl textu vplýva na slovosled, už bolo okomentované v predchádzajúcej analýze. Viet ovplyvnených funkciami AČV je v práci len 27. V texte už takmer vôbec nie je využívaný všeobecný ľudský konateľ. Reflexívny pasív v španielčine je riešený niekedy v angličtine pomocou zámen *we* (už nie autorskej povahy ale kvôli kontextu) a *you*, sa tentoraz v texte ako výraz pre všeobecného ľudského konateľa nenachádza, najčastejšie je to ale aktív, 64 prípadov, ešte viac ako v predchádzajúcom texte. Ďalej je podmetom *i* *one*, prázdne *it*, *they*, *men*; *there*. Pár príkladov:

- 4) *Ve vás ji už zničil, Ludvíku*/In you, Ludvik, it has already been killed/Dentro de usted ya está destruida, Ludvik
- 5) Ale přece za věty uznání, v nichž *se vypisovala* má aktivita/my knowledge of *Marxism tended to be followed* by a phrase/en las que *se describía* mi activismo
- 6) *šedivá chalupa - seník*/a gray hut at its edge : a barn/una casa de paredes grises en la que se guardaba el heno
- 7) V té chvíli *se ozval z druhého konce náměstí* povyk/Just then I heard a commotion coming from the other end of the green/En ese momento *se oyó* un griterío en la otra punta de la plaza

- 8) *Byla vzpomínána mateřská znamení, byla kreslena/We recalled birthmarks, outlined breasts and backsides/Se recordaban las marcas que cada una tuviera, se dibujaban las líneas de sus pechos y traseros*
- 9) *tím více se mluvilo o ženách/the more women dominated our talk with their every particular, every detail/tanto más se hablaba de las mujeres*
- 10) *Záleží prý na tom, kde se zpívá, kdy se zpívá, v jaké náladě se zpívá/It depended on where they were singing, when they were singing, how they felt when they were singing/Dependían del sitio donde se cantara, del momento en que se cantara y del estado de ánimo con que se cantara*
- 11) *člověk touží vždycky nejvíc po tom, co se mu vzdaluje/men desire most what they consider inaccessible/lo que más se desea es lo que se aleja de uno*
- 12) *Nic se neozývalo/There was no response/No se oía nada*

- čeština si volí jednu z pasívnych foriem pri preklade španielskeho textu v nasledujúcom pomere: opisný pasív v 56 prípadoch z 193, čiže 46 prípadov opisného pasívu a 10 v rámci reflexívneho pasívu, pripočítame vety so zvratným typom trpného rodu (35) a to činí spolu 47%. Pre angličtinu to je 131 prípadov opisného pasívu v celkovom prieskume – 38,8%, a tým sa potvrdzuje, aj keď menej markantne, že angličtina znova využíva menej pasívnych tvarov ako čeština so španielčinou.

3. konateľ deja

- prítomných je už len pár zámen všeobecného ľudského konateľa – najčastejšie sú *we, they*; vyskytujú sa *men, person, one, it*. Takýchto viet je 29. V češtine sú tieto konštrukcie zvyčajne skutočne nahradené reflexívnym pasívom. V príkladoch uvedených v zozname reflexívneho pasívu sa našiel len jeden explicitný príklad, životný. Inak je ho v texte málo: 8-krát, životný bol nájdený 3-krát.
- 13) *zachovávaly se v kasárnách všechny formy veřejného života běžné v socialistických kolektivech/we were required to maintain all the forms of public life characteristic of socialist collectives/en el cuartel se mantenían todas las formas de vida pública habituales en el socialismo*

- 14) Jindy zvečera ozýval se odkudsi z dálky tenký zpěv ženského hlasu/Another evening they heard a woman's voice singing somewhere off in the distance/En otra oportunidad se oyó al caer la tarde el sonido agudo de una voz de mujer que cantaba
- 15) Vyprávělo se mezi černými/the men would tell stories of officers/Entre los negros se decía
- 16) jenom ví, že se na rozloučenou mává/who only knows that when one person leaves, the other person waves/que lo único que sabe es que para despedirse se saluda con la mano
- 17) že je v nich rozeznat původní tvar větví/One still discerns the original shape of the branches in them/se puede reconocer la forma original de las ramas
- 18) Laura jako osudem nemilovaná/Laura as the one unloved by fate/Laura como la que no es amada por el destino
- 19) Ukázalo se, že to v mých rukou není/As it turned out, nothing was in my hands/Ya se vio que no estaba a mi alcance
- 20) Budou opět spjati desítkami společných obřadů/They would be connected by a host of rituals/Volverán a estar unidos por decenas de ceremonias comunes
- 21) v čase, kdy ji ovládal Kalvín/at the time when Calvin ruled/en la época en que estaba dominada por Calvino

4. skrátenie pomocou participia

- prípadov skrátenia sa vyskytuje aj v tomto texte určite viac ako tomu bolo v odborných textoch, spolu bolo zrátaných 20 prípadov, porovnateľný počet s predchádzajúcim beletristickým textom. Skrátenie sa znova týka ako angličtiny, tak češtiny, angličtina mierne prevyšuje:

- 22) Byli jsme jen němí herci podstrčení pod dávno nazpívaný text/We were no more than mimes for an age-old text/No éramos más que actores mudos a los que hacían interpretar un papel que ya había sido cantado hace mucho tiempo
- 23) Jenom on byl mučen?/The only one tortured?/¿El único que fue torturado?
- 24) za jehož sklem je vystaveno mnoho jiného zbytečného skla/its glass displaying other useless glass/detrás de cuyos cristales están expuestos otros muchos cristales innecesarios

25) aby z toho *naše cizost nevyčuhovala/to cover up our mutual estrangement/para que nuestro extrañamiento no se notase*

5. štýl

- aj keď nemôžeme percentuálne určiť výskyt v pasívu v texte, vzhľadom na jeho rozsah, je možné tvrdiť, že sa tu nachádza menej prípadov, než ako tomu je v odborných textoch. Angličtina pasív dokonca už natoľko ani nevyužíva a oproti češtine a španielčine využíva mnoho iných spôsobov stavby vety, keďže pohodlné využitie reflexívneho pasíva je jej neznáme. Neformálnosť textu jej ponúka veľkú paletu možností. Vety sú (1) v aktívnom rode, (2) so zámenom *we/they/one*, (3) s prázdny *it*, (4) *so there* vo funkcii podmetu, (5) využívajú skrátenie, (6) alebo variácie prekladu, (7) či opisný trpný rod:

26) *Za oknem se tměl přísný stín ženské postavičky/Behind the window loomed the severe shadow of a woman's figure/Tras la ventana se adivinaba la sombra severa de una pequeña figura de mujer*

27) *Ale bylo slyšet její volání/But we could still hear the heralds/Pero se oía su pregón*

28) *říkalo se, že ho tím degradovali/a step down, it was rumored/se decía que de ese modo lo habían degradado*

29) *Byly písně zpívané při svatbách, písně zpívané při dožínkách, písně zpívané při masopustu, písně pro vánoce, pro senoseč, pro tanec a pro pohřeb/There were songs sung at weddings, songs sung at harvesting, songs sung at Carnival, songs for Christmas, for haymaking, for dancing, for funerals/Había canciones que se cantaban en las bodas, canciones que se cantaban al terminar la siega, canciones que se cantaban en carnaval, canciones para las Navidades, para la recogida del heno, para bailar y para los entierros*

30) *roli, jež se obecně hrála na stovkách a stovkách schůzí/the role played at hundreds of meetings/el papel que se jugaba siempre en cientos y cientos de*

31) *To se ví/Of course/Ya se sabe*

32) kde *se pořádaly hodiny* politické výchovy/for the room where political instruction classes were given/en la que *se daban las clases* de educación política

6. Iné

- preklad zažíva väčšiu voľnosť:

33) *Nedá se říci*, že by mezi černými udavačství nějak zvlášť kvetlo/Not that informing particularly flourished among the black insignia/*No se puede decir* que hubiera demasiados soplones entre los negros

34) on se musel všemožně bránit koruně nešťastně zamilovaného, koruně, *jak známo*, potupné/he was obliged to do everything he could to avoid wearing the *infamous* crown of the unrequited lover/él tenía que evitar la fama de amante no correspondido, una fama, como *es sabido*, ignominiosa

- do analýzy znova zahrňujeme rôzne časové varianty na slovesá *se ve/se oye* a ich preklady. Týchto príbuzných prípadov je v texte 22, čiže znova 24% zo všetkých zvratných pasívnych konštrukcií:

35) *pak bylo slyšet klíč* v zámku/*Then a key turned* in a lock/*después se oyó* el ruido de la llave al abrir la puerta

36) dál přes řeku *bylo vidět* na protějším břehu skladiště/and across the river, on the opposite bank, *stood the warehouses*/más allá del río *se veían en la orilla opuesta depósitos*

37) *kdy se ozval jeho strohý hlas*/when we heard his stem voice say/*que se oyó* su voz

10. Záver

Cieľom rigorózneho práce bolo potvrdiť alebo vyvrátiť hypotézy zadané na začiatku práce. Úlohou bolo kontrastne skúmať použitie anglického a španielskeho pasívu na základe korpusu InterCorp. K tomuto prieskumu sa pristúpilo na základe možností, ktoré tento paralelný korpus ponúka. Paralelný korpus InterCorp umožňuje skúmať naraz tri jazyky a jazykové javy v nich v rámci vybraného textu. Jazykový jav skúmaný v tejto práci bol trpný rod a jeho prejavy spolu s kontrastným riešením jazyka anglického a v menšej miere jazyka českého na základe príkladov pasíva v španielskom jazyku.

Na začiatku práce sme vymedzili hlavné teoretické body, ktoré sa nachádzajú v prvej časti práce. Bolo treba vysvetliť jednotlivé ťažiskové termíny, ktoré sa následne využívajú v celej práci a na základe ktorých je postavená samotná praktická analýza. Práca bola teda rozdelená na dve časti, teoretickú, ktorá mala na starosti vysvetliť problematiku trpného rodu a praktickú, analýzu, ktorá priamo skúmala jednotlivé texty a mala za úlohu priniesť priame závery.

Teoretická časť vysvetlila okrem charakteristiky a výskytu trpných tvarov v každom z jazykov i konkrétne pojmy, ako aktuálne členenie vetné, konateľ deja kontrastne rozlíšeného na jeho výskyt v pasívnych vetách a výskyt tzv. všeobecného ľudského konateľa vo vetách aktívnych a takisto bol prenechaný priestor i informáciám o štylistických vlastnostiach textu. Pozornosť bola venovaná hlavne dvom najkontrastnejším štýlom, a to je štýl beletristický či hovorový a vedecký; oba štýly majú v analýze dvoch predstaviteľov. Každá z kapitol venovaných jednotlivým ťažiskovým témam je uzavretá rozsahovo menšou všeobecnou analýzou týkajúcou sa konkrétnej kapitoly.

Je nutné doplniť, že celá analýza mohla byť vykonaná hlavne z dôvodu možností, ktoré ponúka hlavný pracovný nástroj použitý v práci, ktorý sme už čiastočne v úvode predstavili, a tým je viacjazyčný paralelný korpus InterCorp. Tento korpus svojou stavbou umožňuje venovať sa konkrétnemu jazykovému javu a na základe porovnania zistiť, ako je tento jav riešený v iných vybraných jazykoch. Cieľom práce bolo zistiť, ako sa chovajú vety, v ktorých bol použitý pasív v španielčine, v každej svojej forme, i v iných jazykoch. Kontrast bol sledovaný hlavne v jazyku anglickom, čeština mala za úlohu prihliadať na možné preklady a významové možnosti. Bohužiaľ pri analýze vykonávanej korpusom vznikali aj technické problémy, hlavne nesprávne zarovnanie jednotlivých jazykových verzií. Takéto príklady sme museli z analýzy vylúčiť; uvádzame niektoré príklady z takto nesprávne

zarovnaných príkladov na koci príloh. Jedná sa ale len o prílohy beletristické, pretože vedecké texty neboli skúmané vďaka korpusu, ale na základe plnej verzie, takéto problémy už teda nevznikli. Napriek tomu je korpus ideálnym pracovným nástrojom pre kontrastnú analýzu, ktorá sa stala predmetom tejto práce.

Zhromaždené príklady sme spracovali na základe určitých požiadaviek, ktoré je následne možné kontrastne porovnať. Všetky príklady boli vložené do príloh na základe rovnakého princípu pre uľahčenie orientácie v prílohe. Výstupný jazyk je španielčina, to znamená, že sme i samotné prílohy rozdelili na časti, kde sú príklady vypovedajúce o konštrukciách so slovesom *ser*, so slovesom *estar* a následne konštrukcie so zvratným morfémom *se*. I keď sme v podstate nemohli samotnú frekvenciu výskytu pasíva z technických príčin korpusu určiť, môžeme vyvodiť záver na základe získaných informácií o dĺžke beletristického textu, a to taký, že skutočne na rozsah skúmaného textu sa pasív vyskytuje v texte v menšej miere a výskyt zvratného pasívu prevyšuje výskyt opisných tvarov v beletristických textoch, zatiaľ čo v textoch odborných je situácia opačná.

Okrem samotného výskytu pasívu sme ďalej skúmali, nakoľko je častá opisná konštrukcia vo všetkých troch jazykoch – čísla sa pohybujú väčšinou okolo celej polovice zozbieraných príkladov a to svedčí o vysokej miere využitia opisných konštrukcií pre každý z jazykov. Ďalej bola skúmaná situácia z pohľadu aktuálneho členenia vetného. Zistilo sa, že vety podliehajúce AČV majú rozdielny charakter podľa toho, či sa vyskytujú v textoch beletristických alebo vedeckých. Zatiaľ čo vo vedeckých textoch ide o zmenu slovosledu z dôvodu udržania slovosledu a s tým súvisiacim dynamizmom výpovede. Angličtina prirodzene využíva slovosledu, ktorý ponúka pasívna konštrukcia, španielčina a čeština i v aktívnej vete môže slovosled pozmeniť tak, že je tento dynamizmus zachovaný v celej svojej miere. Zaujímavé tým pádom ale je, že takéto riešenie nie je v prevahe, ale túto má skôr skutočne trpný rod. V hovorovom štýle prevažuje dôvod emfatický, citovo zafarbený.

Tretím bodom analýzy bolo porovnanie výskytu konateľ a deja. Zistilo sa, že v odborných textoch pasívnym tvarom výrazne konkurujú konštrukcie, kde je veta síce v aktívnom rode ale postavenie podmetu zastáva tzv. výraz pre všeobecného ľudského konateľ a. To znamená, že sa využíva rôznych zámen či všeobecných podstatných mien, ktoré sa nachádzajú na mieste agenta. Ak sa jedná o pasívnu konštrukciu, konateľ je vyjadrený málokedy, väčšinou ide o praktický údaj vedeckého charakteru (vynálezca, pôvodca experimentu). V textoch beletrie sa pasív už využíva skutočne naplno s jeho možnosťou úplne nevyjadriť konateľ a. Ak má čeština a španielčina tú možnosť, využije namiesto častého opakovanie zámen skutočne zvratného typu pasívu. Explicitne vyjadrený konateľ deja je už

v hovorovom štýle zlomkových prípadoch. Tým pádom, zatiaľ čo v odborných textoch bol využívaný opisný pasív a aktív so všeobecným ľudským konateľom ako štylistická alternatíva, v textoch beletrie sa konateľ vyjadruje málo, angličtina volí rôznorodé spôsoby využitia konkrétnejších zámen, či iných väzieb a možností prekladu a jazyky, ktoré túto možnosť majú, často riešia takéto situácie, kde je konateľ neznámy, či nie relevantný pre danú situáciu, zvratným zámenom se. Tým bol spôsobený samotný nárast výskytu reflexívneho pasívu v textoch beletrie.

Ďalším bodom analýzy sa stalo skracovanie pomocou rôznych nefinitných foriem. Toto skracovanie sa deje v každom jazyku a využíva sa infinitív, gerundia a prídavia. V španielčine nemáme zhromaždené takéto prípady, keďže v španielskom jazyku sa sústredilo na výskyt skutočne „pravého“ typu opisného a zvratného pasíva. Výskyt takého skracovania v angličtine a češtine je približne rovnomerný a väčšinou si ho vyžiadala prekladová situácia vo vete.

Predposledným bodom analýzy je význam štýlu pre výskyt pasívnych tvarov. Potvrdilo sa, že výskyt pasívu v odborných textoch je hojnejší ako v textoch reprezentujúcich hovorový štýl. Ďalej sú pre text odborný typickejšie tvary opisné. V prípade textu beletrie, kde český a španielsky jazyk môže plne využívať zvratných tvarov v tretej osobe aktívneho rodu, angličtina rieši túto situáciu využitím plnej škály prekladových možností. Ak by využívala ako náprotivok len opisné tvary, štýl textu by bol znova pozmenený a mohol by pripomínať vedecký štýl. Keďže nie každý zvratný tvar pasívneho charakteru v španielčine sa v angličtine rieši opisným tvarom, naopak, takýchto príkladov je veľmi málo, môže tento jav svedčiť o tom, že aj pre anglický jazyk je typické používať tento typ pasívu len vo vyhranenom štýle. Analýzu uzatvára posledná, šiesta kategória, kde sú zahrnuté rôznorodé pozorovania v textoch, napríklad časté využitie zvratného pasívu v španielčine pre zachytenie akéhokoľvek zvuku alebo obrazu; jav, ktorý sa deje toľkokrát, že sa môže jednať o fixované slovné spojenie a môže už nadobúdať iný charakter, ako majú ostatné zvratné konštrukcie.

Hypotézy, ktoré sme tada na začiatku uviedli ako cieľ praktickej analýzy textov sa potvrdili následovne: (1) Konateľ deja nebýva vyjadrený často ani vo vedeckom ani beletristickom štýle. Ak je explicitne vyjadrený, je to často z praktických dôvodov vychádzajúcich z výpovednej platnosti viet. Hlavne v beletristickej vzorke textov si môžeme všimnúť, že skutočne i zvýšené použitie zvratného typu pasívu prispieva k neobligatórnosti vyjadrenia konateľa ako neďôležitého či dokonca pre situáciu neznámeho. Vo vedeckých textoch je ale hojnejšie využitie tzv. všeobecného ľudského konateľa vyjadreného osobným zámenom alebo všeobecným podstatným menom s generalizujúcim významom

a následovaného slovesom v aktíve. Určitá štýlová neelegancia ale z takto často používaných počtom obmedzených zámen je nebezpečenstvom pre samotnú štylistiku textu. (2) Aktuálne členenie vetné má rozdielny charakter podľa štýlu – zatiaľ čo dynamizmus výpovede podľa dôležitosti posúvanej informácie je hlavný dôvod vplyvu AČV na vety v odbornom texte, inak je vplyv dosť neutrálny, v textoch beletrie je dôvod často citovo podfarbený a emfatického charakteru. (3) A na záver, môžeme konštatovať, že vplyv štýlu textu je poznateľný v každej skúmanej kategórii, či sa jedná o výskyt pasívu, o typ pasívu v texte, vyjadrenie alebo nevyjadrenie konateľa vo vete a dôvodov využitia aktuálneho členenia vetného. Štýl a jeho prejavy v texte majú teda priamu spojitosť s výskytom, využitím a charakteristikami použitia pasívu.

11. Resumen – Una comparación contrastante del pasivo en inglés y español a base del corpus

El objetivo de esta tesina fue comprobar o rechazar las hipótesis dadas en el comienzo de ella. La tarea fue analizar de manera contrastante el uso del pasivo en el inglés y español a base del corpus InterCorp. Hemos elegido este tipo de búsqueda por las posibilidades que ofrece este corpus paralelo. El corpus InterCorp nos permite explorar tres lenguas a la vez junto con fenómenos lingüísticos en un texto elegido. El fenómeno elegido para este trabajo es el pasivo y sus usos más la comparación, de manera contrastante, con el inglés y también un poco con el checo a base de los ejemplos del pasivo en la lengua española.

En el comienzo de la tesina, se eligieron los puntos más importantes de la teoría sobre el pasivo – se pueden encontrar en el comienzo del trabajo. Fue necesario explicar los términos que iban a ser esenciales para el resto de la tesina y gracias a los cuales fue posible hacer el análisis práctico. La tesina está dividida entonces en dos partes, una teórica, para explicar el problema del pasivo y una práctica, un análisis, que exploraba los textos individuales y su tarea fue encontrar unos hallazgos concretos.

La parte teórica además explicó las características y presencia de las formas pasivas en cada una de las lenguas y los conceptos como estructuración funcional del enunciado, el agente comparado en enunciados pasivos y activos pero generalizados y también el estilo. Mucha atención fue prestada a dos estilos más importantes y en contraste – el estilo coloquial y el estilo científico. Cada uno de estos estilos está representado en el análisis por dos textos. Cada capítulo que trata de los temas enumerados más arriba está concluido por un análisis corto pero concreto.

Es necesario añadir que todo el análisis fue posible gracias a las posibilidades que ofrece el instrumento presentado en la introducción de la tesina – el corpus paralelo InterCorp. Este corpus nos permite prestar la atención al fenómeno lingüístico concreto y comparar y averiguar cómo está tratado este fenómeno en lenguas diferentes. El objetivo de presente tesina consistía en averiguar como se portan los enunciados con el pasivo en español, en inglés y checo.

El contraste principal fue observado en la lengua inglesa, el checo servía de ayuda lingüística y de traducción. Desgraciadamente, había problemas técnicos en el análisis que presentaba los enunciados que no eran idénticos en varias lenguas buscadas por el corpus; éstos están incluidos en el apéndice pero no en el análisis. Los textos escritos en el estilo científico no presentaban tales problemas ya que teníamos el texto entero para nuestra

disposición. El corpus es un instrumento ideal para un análisis contrastante – el objetivo de la presente tesina.

Hemos preparado los ejemplos obtenidos en la investigación para el análisis según las recuestas para la comparación contrastante. El apéndice está laborado a base de un sistema idéntico para simplificar la orientación en él. El idioma primario era el español, lo que significa que el apéndice fue formado según los principios de esta lengua – las formas pasivas con el verbo ser, las formas pasivas con el verbo estar y la pasiva refleja. No era posible determinar la frecuencia de presencia del pasivo por razones técnicas, era posible verificar según la información obtenida sobre la longitud de los textos novelísticos – el pasivo se presenta efectivamente más en los textos científicos que en las novelas y la pasiva refleja es más típica para los textos novelísticos.

Junto con la frecuencia, hemos observado cuántas veces se usan las formas con participios en las tres lenguas – es siempre alrededor de la mitad de todos los ejemplos – una demostración de que este tipo del pasivo se usa mucho en cada una de las lenguas. Otra categoría del análisis era la influencia de la estructuración funcional del enunciado. Hemos averiguado que los enunciados afectados directamente por la EFE son tales por razones diferentes y dependen del estilo del texto. En los textos científicos se trata más del orden de las palabras y su relación con el dinamismo del enunciado. En los textos novelísticos se trata de los razones emotivos y por eso subjetivos. El inglés usa de manera natural el orden de palabras del pasivo, el checo y el español cambia el orden de las palabras en un enunciado con el verbo en activo. Sin embargo, ambas lenguas siguen usando el pasivo en bastante ejemplos.

El punto número tres del análisis trata de las características del agente. Hemos averiguado que en los textos científicos hay muchas construcciones en las cuales se usan los verbos en activo pero el sujeto es el sujeto que es generalizado. Eso significa que se usan los pronombres personales o unos sustantivos generales como el agente. Si se trata del pasivo con participio, el agente es escasamente expresado; suele ser una información práctica como el nombre de los inventores y científicos. En los textos novelísticos se aprovecha la posibilidad de no expresar al agente aun más. Si es posible, el checo y el español, en vez de las formas pasivas o activas con agente general, usan la pasiva refleja. No hay casi ningunos ejemplos de los agentes expresados explícitamente. Entonces, en los textos científicos, había como dos alternativas el pasivo con participio y el activo con pronombres y sustantivos generalizados; en los textos novelísticos casi no se expresa al agente – el inglés elige varias posibilidades de la traducción y otras dos lenguas la pasiva refleja. Por eso hay más ejemplos de la pasiva refleja en los textos novelísticos.

Otro problema analizado era la posibilidad de usar las formas no finitas del verbo – el infinitivo, el gerundio y el participio. Esta posibilidad existe en cada lengua. No tenemos los ejemplos en el español, ya que la búsqueda fue orientada a los ejemplos „enteros“ del paradigma del pasivo con participio. La frecuencia con la que están presentes los ejemplos en el inglés y checo es más o menos idéntica y es debida a la traducción.

El punto penúltimo del análisis era la importancia del estilo en cuanto al pasivo. Se ha comprobado que la frecuencia del pasivo en los textos científicos es más abundante que en los textos representando al estilo coloquial. Además, es más típico usar el pasivo con participio en los textos científicos. En casi todos los ejemplos de las novelas, donde el español y checo pueden usar la pasiva refleja, el inglés usa varias posibilidades en sus traducciones. Si usaría solo el pasivo con el participio, no hubiera ninguna diferencia entre los textos novelísticos y los textos científicos. Además hay solo pocos ejemplos de la pasiva refleja en español que serían traducidos al inglés con los participios. Esto significa que el uso del pasivo con el participio es unido con un tipo de estilo también en inglés. La última parte del análisis cubre todos los ejemplos que son de calidad diferente. Por ejemplo, el español usa muchas veces la pasiva refleja para los verbos ver y oír en diferentes tiempos. La frecuencia de estos ejemplos es más que abundante y puede representar su propia categoría.

Las hipótesis de la introducción de presente tesis se han averiguado de esta manera: (1) El agente no suele ser expresado a menudo ni en el estilo científico ni en el estilo novelístico. Si lo es, suele tratarse de las razones prácticas por la necesidad de expresar esta información. Se puede notar que en particular en los textos novelísticos gracias al uso de la pasiva refleja no hay que expresar al agente que además no es conocido o importante para la situación. En los textos científicos se usan además del pasivo las construcciones con el agente general expresado con los pronombres personales o sustantivos generalizados y el verbo en activo. Esto puede causar problemas en la belleza del texto porque hay solo un cierto número de estas expresiones y su repetición no es aceptada. (2) La estructuración funcional del enunciado es de diferente calidad según el estilo de los textos analizados. El dinamismo del enunciado es el factor más importante en los textos científicos, en los textos novelísticos se trata más de las razones subjetivas – enfáticas y relacionadas con sentimientos. (3) Para concluir, podemos constatar que la influencia del estilo del texto es reconocida en cada parte del análisis. No depende si se trata de la frecuencia, de la forma del pasivo, agente expresado o no expresado y el uso de posibilidades de la estructuración funcional del enunciado, siempre está presente la influencia del estilo. Ésto significa entonces que el estilo y su manifestación están unidos directamente con el uso de las formas pasivas.

12. Resumé

Kontrastné porovnanie anglického a španielskeho pasívu na základe korpusu

Výsledok tejto rigoróznejšej práce, ktorá sa zaoberá kontrastným porovnaním výskytu v anglickom a španielskom jazyku mal potvrdiť viaceré hypotézy uvedené na začiatku práce. Hypotézy sa týkali konateľa deja, jeho výskytu a obligatórnosti vyjadrenia podľa vplyvu štýlu na výskyt pasíva. Analýzou bolo zistené, že konateľ nebýva často vyjadrený ani vo vedeckom ani beletristickom štýle. Ak je vyjadrený, býva to z dôvodu praktických, inak sa možnosť konateľa deja nevyjadriť, čo ponúka pasívna konštrukcia naplno, využíva v oboch typoch textov. Hlavne v beletristickej vzorke textov si ale môžeme všimnúť zvýšené použitie zvrätneho typu pasívu; často v prípadoch, kde je konateľ nedôležitý či pre situáciu neznámy; takýto pasívum je potom pre podobné situácie najvýhodnejší. Vo vedeckých textoch je časté i využitie tzv. všeobecného ľudského konateľa, ktorý sa vyjadruje osobným zámenom alebo všeobecným podstatným menom s generalizujúcim významom a slovesom v aktíve. S týmto vyjadrovaním sa ale môže spájať pri častom použití určitá štýlová neelegancia.

Dôvod využitia aktuálneho členenia vetného je rôzny podľa štýlu textu. Dynamizmus výpovede a poradie, v ktorom sa recipient dozvie informácie je hlavný dôvod vplyvu AČV na vety v odbornom texte, v textoch beletrie sa jedná častejšie o citovo podfarbenú skutočnosť. Môžeme teda konštatovať, že vplyv štýlu textu je dôležitý v každej kategórii, ktorú sme skúmali – výskyt a typ pasívu, vyjadrenie konateľa vo vete a aktuálne členenie vetné. Štýl sa tak stal najdôležitejším faktorom spojeným s výskytom a použitím pasívnych tvarov vo všetkých troch skúmaných jazykoch.

Contrastive research in English and Spanish passive based on the corpus

The analysis that was accomplished in this thesis concerning a contrastive comparison of the passive frequency in English and Spanish languages was supposed to confirm several hypotheses stated in the introduction. The hypotheses were about the agent of the passive constructions, its frequency and obligation of it being expressed according to the style of the text. Thanks to the analysis it was discovered that the agent is often unexpressed in neither of the styles – scientific or novelistic. If the agent is explicitly expressed it is often due to the practical reasons; otherwise the possibility not to express it explicitly – one of the main advantages that the passive voice offers – is used abundantly. Nevertheless, the texts representing the novelistic style are evidently using more instances of the reflexive type of the

passive. Mainly, when the agent is not relevant or unknown. In the scientific texts, there is a great tendency towards using a personal pronoun or a general noun and the verb in active voice. The problem connected with this practice is the narrow number of possibilities and therefore lack of elegance in the text.

The reasons for using the influence of the functional sentence perspective are also different according to the style of the text. The sentence dynamics and the order in which the information will be given is the main reason for the FSP, emphatic influence and subjective reasons are more typical for colloquial style. To summarize, it is possible to say that the influence of the style is important for every aspect that was analysed in this thesis – the frequency and type of passive forms, agent and the FSP. The style thus has become the most important element connected with the usage of passive voice in the three languages we examined.

13. Bibliografia

- CRYSTAL, David; DAVY, Derek. *Investigating English Style*. London: Longman, 1992.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum, 2004.
- DUŠKOVÁ, Libuše et alii. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2006.
- DUŠKOVÁ, Libuše. *Studies in the English Language I*. Praha: Karolinum, 1999.
- GONZÁLEZ HERMOSO, A.; CUENOT, J.R.; SÁNCHEZ ALFARO, M. *Gramática de español lengua extranjera*. España: EDELSA, 2004.
- HAMPLOVÁ, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Praha: Academia, 1996.
- LLORACH, Emilio Alarcos. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos, 1980.
- Mluvnice češtiny II*. Praha: Academia, 1986.
- NAVAS RUIZ, Ricardo. *Ser y estar*. Salamanca: Ambos Mundos, 2002.
- QUIRK, Randolph; GREENBAUM, Sidney. *A University Grammar of English*. London: Longman, 1990.
- SVARTVIK, Jan. *On Voice in the English Verb*. Hág-Paríž: Mouton & Co., 1966.
- ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2010.
- Anotace na tektogramatické rovině Pražského závislostního korpusu*. [cit. 2010-11 -22]
<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch09s02s01.html>
- InterCorp*. Internetový projekt. [cit. 2010-12-30] <http://www.korpus.cz/intercorp/>
- Categoría gramatical*. Wikipedia. 23 de julio 2010. [cit. 2010-11 -22]
http://es.wikipedia.org/wiki/Categor%C3%ADagr_gramatical.

14. Prílohy

Príloha číslo I. – Možnosti španielskeho pasívu pre potreby InterCorpu

SER

1. **Infinitív – ser + participio (mužský rod)**
2. Infinitív – ser + participio (ženský rod)
3. Infinitív – ser + participio (mužský rod, pl.)
4. Infinitív – ser + participio (ženský rod, pl.)
5. **Zložený infinitív – haber sido + participio (mužský rod)**
6. Zložený infinitív – haber sido + participio (ženský rod)
7. Zložený infinitív – haber sido + participio (mužský rod, pl.)
8. Zložený infinitív – haber sido + participio (ženský rod, pl.)
9. **Gerundium jednoduché – siendo + participio (mužský rod)**
10. Gerundium jednoduché – siendo + participio (ženský rod)
11. Gerundium jednoduché – siendo + participio (mužský rod, pl.)
12. Gerundium jednoduché – siendo + participio (ženský rod, pl.)
13. **Gerundium zložené – habiendo sido + participio (mužský rod)**
14. Gerundium zložené – habiendo sido + participio (ženský rod)
15. Gerundium zložené – habiendo sido + participio (mužský rod, pl.)
16. Gerundium zložené – habiendo sido + participio (ženský rod, pl.)
17. **Oznamovací spôsob – prítomný čas soy + participio (mužský rod)**
18. Oznamovací spôsob – prítomný čas soy + participio (ženský rod)
19. Oznamovací spôsob – prítomný čas eres + participio (mužský rod)
20. Oznamovací spôsob – prítomný čas eres + participio (ženský rod)
21. Oznamovací spôsob – prítomný čas es + participio (mužský rod)
22. Oznamovací spôsob – prítomný čas es + participio (ženský rod)
23. Oznamovací spôsob – prítomný čas somos + participio (mužský rod)
24. Oznamovací spôsob – prítomný čas somos + participio (ženský rod)
25. Oznamovací spôsob – prítomný čas sois + participio (mužský rod)
26. Oznamovací spôsob – prítomný čas sois + participio (ženský rod)
27. Oznamovací spôsob – prítomný čas son + participio (mužský rod)
28. Oznamovací spôsob – prítomný čas son + participio (ženský rod)
29. **Oznamovací spôsob – zložené perfektum he sido + participio (mužský rod)**
30. Oznamovací spôsob – zložené perfektum he sido + participio (ženský rod)
31. Oznamovací spôsob – zložené perfektum has sido + participio (mužský rod)
32. Oznamovací spôsob – zložené perfektum has sido + participio (ženský rod)
33. Oznamovací spôsob – zložené perfektum ha sido + participio (mužský rod)
34. Oznamovací spôsob – zložené perfektum ha sido + participio (ženský rod)
35. Oznamovací spôsob – zložené perfektum hemos sido + participio (mužský rod)
36. Oznamovací spôsob – zložené perfektum hemos sido + participio (ženský rod)
37. Oznamovací spôsob – zložené perfektum habéis sido + participio (mužský rod)
38. Oznamovací spôsob – zložené perfektum habéis sido + participio (ženský rod)
39. Oznamovací spôsob – zložené perfektum han sido + participio (mužský rod)
40. Oznamovací spôsob – zložené perfektum han sido + participio (ženský rod)
41. **Oznamovací spôsob – imperfektum yo era + participio (mužský rod)**
42. Oznamovací spôsob – imperfektum yo era + participio (ženský rod)
43. Oznamovací spôsob – imperfektum eras + participio (mužský rod)
44. Oznamovací spôsob – imperfektum eras + participio (ženský rod)
45. Oznamovací spôsob – imperfektum era + participio (mužský rod)
46. Oznamovací spôsob – imperfektum era + participio (ženský rod)
47. Oznamovací spôsob – imperfektum éramos + participio (mužský rod)
48. Oznamovací spôsob – imperfektum éramos + participio (ženský rod)
49. Oznamovací spôsob – imperfektum erais + participio (mužský rod)

50. Oznamovací spôsob – imperfektum eras + participio (ženský rod)
51. Oznamovací spôsob – imperfektum eran + participio (mužský rod)
52. Oznamovací spôsob – imperfektum eran + participio (ženský rod)
- 53. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fui + participio (mužský rod)**
54. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fui + participio (ženský rod)
55. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuiste + participio (mužský rod)
56. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuiste + participio (ženský rod)
57. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fue + participio (mužský rod)
58. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fue + participio (ženský rod)
59. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuimos + participio (mužský rod)
60. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuimos + participio (ženský rod)
61. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuistéis + participio (mužský rod)
62. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuistéis + participio (ženský rod)
63. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fueron + participio (mužský rod)
64. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fueron + participio (ženský rod)
- 65. Oznamovací spôsob – predminulý čas yo había sido + participio (mužský rod)**
66. Oznamovací spôsob – predminulý čas yo había sido + participio (ženský rod)
67. Oznamovací spôsob – predminulý čas habías sido + participio (mužský rod)
68. Oznamovací spôsob – predminulý čas habías sido + participio (ženský rod)
69. Oznamovací spôsob – predminulý čas había sido + participio (mužský rod)
70. Oznamovací spôsob – predminulý čas había sido + participio (ženský rod)
71. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíamos sido + participio (mužský rod)
72. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíamos sido + participio (ženský rod)
73. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíais sido + participio (mužský rod)
74. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíais sido + participio (ženský rod)
75. Oznamovací spôsob – predminulý čas habían sido + participio (mužský rod)
76. Oznamovací spôsob – predminulý čas habían sido + participio (ženský rod)
- 77. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hube sido + participio (mužský rod)**
78. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hube sido + participio (ženský rod)
79. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubiste sido + participio (mužský rod)
80. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubiste sido + participio (ženský rod)
81. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubo sido + participio (mužský rod)
82. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubo sido + participio (ženský rod)
83. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubimos sido + participio (mužský rod)
84. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubimos sido + participio (ženský rod)
85. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubisteis sido + participio (mužský rod)
86. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubisteis sido + participio (ženský rod)
87. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubieron sido + participio (mužský rod)
88. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubieron sido + participio (ženský rod)
- 89. Oznamovací spôsob – budúci čas seré + participio (mužský rod)**
90. Oznamovací spôsob – budúci čas seré + participio (ženský rod)
91. Oznamovací spôsob – budúci čas serás + participio (mužský rod)
92. Oznamovací spôsob – budúci čas serás + participio (ženský rod)
93. Oznamovací spôsob – budúci čas será + participio (mužský rod)
94. Oznamovací spôsob – budúci čas será + participio (ženský rod)
95. Oznamovací spôsob – budúci čas seremos + participio (mužský rod)
96. Oznamovací spôsob – budúci čas seremos + participio (ženský rod)
97. Oznamovací spôsob – budúci čas seréis + participio (mužský rod)
98. Oznamovací spôsob – budúci čas seréis + participio (ženský rod)
99. Oznamovací spôsob – budúci čas serán + participio (mužský rod)
100. Oznamovací spôsob – budúci čas serán + participio (ženský rod)
- 101. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habré sido + participio (mužský rod)**
102. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habré sido + participio (ženský rod)
103. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrás sido + participio (mužský rod)
104. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrás sido + participio (ženský rod)

105. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrá sido + participio (mužský rod)
106. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrá sido + participio (ženský rod)
107. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habremos sido + participio (mužský rod)
108. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habremos sido + participio (ženský rod)
109. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habréis sido + participio (mužský rod)
110. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habréis sido + participio (ženský rod)
111. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrán sido + participio (mužský rod)
112. Oznamovací spôsob – predbudúci čas habrán sido + participio (ženský rod)
113. **Podmieňovací spôsob – jednoduchý yo sería + participio (mužský rod)**
114. Podmieňovací spôsob – jednoduchý yo sería + participio (ženský rod)
115. Podmieňovací spôsob – jednoduchý serías + participio (mužský rod)
116. Podmieňovací spôsob – jednoduchý serías + participio (ženský rod)
117. Podmieňovací spôsob – jednoduchý sería + participio (mužský rod)
118. Podmieňovací spôsob – jednoduchý sería + participio (ženský rod)
119. Podmieňovací spôsob – jednoduchý seríamos + participio (mužský rod)
120. Podmieňovací spôsob – jednoduchý seríamos + participio (ženský rod)
121. Podmieňovací spôsob – jednoduchý seriais + participio (mužský rod)
122. Podmieňovací spôsob – jednoduchý seriais + participio (ženský rod)
123. Podmieňovací spôsob – jednoduchý serían + participio (mužský rod)
124. Podmieňovací spôsob – jednoduchý serían + participio (ženský rod)
125. **Podmieňovací spôsob – zložený yo habría sido + participio (mužský rod)**
126. Podmieňovací spôsob – zložený yo habría sido + participio (ženský rod)
127. Podmieňovací spôsob – zložený habrías sido + participio (mužský rod)
128. Podmieňovací spôsob – zložený habrías sido + participio (ženský rod)
129. Podmieňovací spôsob – zložený habría sido + participio (mužský rod)
130. Podmieňovací spôsob – zložený habría sido + participio (ženský rod)
131. Podmieňovací spôsob – zložený habríamos sido + participio (mužský rod)
132. Podmieňovací spôsob – zložený habríamos sido + participio (ženský rod)
133. Podmieňovací spôsob – zložený habríaais sido + participio (mužský rod)
134. Podmieňovací spôsob – zložený habríaais sido + participio (ženský rod)
135. Podmieňovací spôsob – zložený habrían sido + participio (mužský rod)
136. Podmieňovací spôsob – zložený habrían sido + participio (ženský rod)
137. **Konjunktív – prítomného času yo sea + participio (mužský rod)**
138. Konjunktív – prítomného času yo sea + participio (ženský rod)
139. Konjunktív – prítomného času seas + participio (mužský rod)
140. Konjunktív – prítomného času seas + participio (ženský rod)
141. Konjunktív – prítomného času sea + participio (mužský rod)
142. Konjunktív – prítomného času sea + participio (ženský rod)
143. Konjunktív – prítomného času seamos + participio (mužský rod)
144. Konjunktív – prítomného času seamos + participio (ženský rod)
145. Konjunktív – prítomného času seais + participio (mužský rod)
146. Konjunktív – prítomného času seais + participio (ženský rod)
147. Konjunktív – prítomného času sean + participio (mužský rod)
148. Konjunktív – prítomného času sean + participio (ženský rod)
149. **Konjunktív – perfekta yo haya sido + participio (mužský rod)**
150. Konjunktív – perfekta yo haya sido + participio (ženský rod)
151. Konjunktív – perfekta hayas sido + participio (mužský rod)
152. Konjunktív – perfekta hayas sido + participio (ženský rod)
153. Konjunktív – perfekta haya sido + participio (mužský rod)
154. Konjunktív – perfekta haya sido + participio (ženský rod)
155. Konjunktív – perfekta hayamos sido + participio (mužský rod)
156. Konjunktív – perfekta hayamos sido + participio (ženský rod)
157. Konjunktív – perfekta hayáis sido + participio (mužský rod)
158. Konjunktív – perfekta hayáis sido + participio (ženský rod)
159. Konjunktív – perfekta hayan sido + participio (mužský rod)

160. Konjunktív – perfekta hayan sido + participio (ženský rod)
- 161. Konjunktív – imperfekta na –ra yo fuera + participio (mužský rod)**
162. Konjunktív – imperfekta na –ra yo fuera + participio (ženský rod)
163. Konjunktív – imperfekta na –ra fueras + participio (mužský rod)
164. Konjunktív – imperfekta na –ra fueras + participio (ženský rod)
165. Konjunktív – imperfekta na –ra fuera + participio (mužský rod)
166. Konjunktív – imperfekta na –ra fuera + participio (ženský rod)
167. Konjunktív – imperfekta na –ra fuéramos + participio (mužský rod)
168. Konjunktív – imperfekta na –ra fuéramos + participio (ženský rod)
169. Konjunktív – imperfekta na –ra fuerais + participio (mužský rod)
170. Konjunktív – imperfekta na –ra fuerais + participio (ženský rod)
171. Konjunktív – imperfekta na –ra fueran + participio (mužský rod)
172. Konjunktív – imperfekta na –ra fueran + participio (ženský rod)
173. Konjunktív – imperfekta na –ra fueran + participio (ženský rod)
- 174. Konjunktív – imperfekta na –se yo fuese + participio (mužský rod)**
175. Konjunktív – imperfekta na –se yo fuese + participio (ženský rod)
176. Konjunktív – imperfekta na –se fueses + participio (mužský rod)
177. Konjunktív – imperfekta na –se fueses + participio (ženský rod)
178. Konjunktív – imperfekta na –se fuese + participio (mužský rod)
179. Konjunktív – imperfekta na –se fuese + participio (ženský rod)
180. Konjunktív – imperfekta na –se fuésemos + participio (mužský rod)
181. Konjunktív – imperfekta na –se fuésemos + participio (ženský rod)
182. Konjunktív – imperfekta na –se fueseis + participio (mužský rod)
183. Konjunktív – imperfekta na –se fueseis + participio (ženský rod)
184. Konjunktív – imperfekta na –se fuesen + participio (mužský rod)
185. Konjunktív – imperfekta na –se fuesen + participio (ženský rod)
- 186. Konjunktív – predminulého času na –ra yo hubiera sido + participio (mužský rod)**
187. Konjunktív – predminulého času na –ra yo hubiera sido + participio (ženský rod)
188. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieras sido + participio (mužský rod)
189. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieras sido + participio (ženský rod)
190. Konjunktív – predminulého času na –ra hubiera sido + participio (mužský rod)
191. Konjunktív – predminulého času na –ra hubiera sido + participio (ženský rod)
192. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieramos sido + participio (mužský rod)
193. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieramos sido + participio (ženský rod)
194. Konjunktív – predminulého času na –ra hubierais sido + participio (mužský rod)
195. Konjunktív – predminulého času na –ra hubierais sido + participio (ženský rod)
196. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieran sido + participio (mužský rod)
197. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieran sido + participio (ženský rod)
- 198. Konjunktív – predminulého času na –se yo hubiese sido + participio (mužský rod)**
199. Konjunktív – predminulého času na –se yo hubiese sido + participio (ženský rod)
200. Konjunktív – predminulého času na –se hubieses sido + participio (mužský rod)
201. Konjunktív – predminulého času na –se hubieses sido + participio (ženský rod)
202. Konjunktív – predminulého času na –se hubiese sido + participio (mužský rod)
203. Konjunktív – predminulého času na –se hubiese sido + participio (ženský rod)
204. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesémos sido + participio (mužský rod)
205. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesémos sido + participio (ženský rod)
206. Konjunktív – predminulého času na –se hubieseis sido + participio (mužský rod)
207. Konjunktív – predminulého času na –se hubieseis sido + participio (ženský rod)
208. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesen sido + participio (mužský rod)
209. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesen sido + participio (ženský rod)
- 210. Rozkazovací spůsob – kladný sé + participio (mužský rod)**
211. Rozkazovací spůsob – kladný sé + participio (ženský rod)
212. Rozkazovací spůsob – kladný sea Usted + participio (mužský rod)
213. Rozkazovací spůsob – kladný sea Usted + participio (ženský rod)
214. Rozkazovací spůsob – kladný seamos + participio (mužský rod)

215. Rozkazovací způsob – kladný seamos + participio (ženský rod)
 216. Rozkazovací způsob – kladný sed + participio (mužský rod)
 217. Rozkazovací způsob – kladný sed + participio (ženský rod)
 218. Rozkazovací způsob – kladný sean Ustedes + participio (mužský rod)
 219. Rozkazovací způsob – kladný sean Ustedes + participio (ženský rod)
 220. **Rozkazovací způsob – záporný no seas + participio (mužský rod)**
 221. Rozkazovací způsob – záporný no seas + participio (ženský rod)
 222. Rozkazovací způsob – záporný no sea Usted + participio (mužský rod)
 223. Rozkazovací způsob – záporný no sea Usted + participio (ženský rod)
 224. Rozkazovací způsob – záporný no seamos + participio (mužský rod)
 225. Rozkazovací způsob – záporný no seamos + participio (ženský rod)
 226. Rozkazovací způsob – záporný no seáis + participio (mužský rod)
 227. Rozkazovací způsob – záporný no seáis + participio (ženský rod)
 228. Rozkazovací způsob – záporný no sean Ustedes + participio (mužský rod)
 229. Rozkazovací způsob – záporný no sean Ustedes + participio (ženský rod)

ESTAR

230. **Infinitív – estar + participio (mužský rod)**
 231. Infinitív – estar + participio (ženský rod)
 232. Infinitív – estar + participio (mužský rod, pl.)
 233. Infinitív – estar + participio (ženský rod, pl.)
 234. **Zložený infinitív – haber estado + participio (mužský rod)**
 235. Zložený infinitív – haber estado + participio (ženský rod)
 236. Zložený infinitív – haber estado + participio (mužský rod, pl.)
 237. Zložený infinitív – haber estado + participio (ženský rod, pl.)
 238. **Gerundium jednoduché – estando + participio (mužský rod)**
 239. Gerundium jednoduché – estando + participio (ženský rod)
 240. Gerundium jednoduché – estando + participio (mužský rod, pl.)
 241. Gerundium jednoduché – estando + participio (ženský rod, pl.)
 242. Gerundium zložené – habiendo estado + participio (mužský rod)
 243. Gerundium zložené – habiendo estado + participio (ženský rod)
 244. Gerundium zložené – habiendo estado + participio (mužský rod, pl.)
 245. Gerundium zložené – habiendo estado + participio (ženský rod, pl.)
 246. **Oznamovací způsob – přítomný čas estoy + participio (mužský rod)**
 247. Oznamovací způsob – přítomný čas estoy + participio (ženský rod)
 248. Oznamovací způsob – přítomný čas estás + participio (mužský rod)
 249. Oznamovací způsob – přítomný čas estás + participio (ženský rod)
 250. Oznamovací způsob – přítomný čas está + participio (mužský rod)
 251. Oznamovací způsob – přítomný čas está + participio (ženský rod)
 252. Oznamovací způsob – přítomný čas estamos + participio (mužský rod)
 253. Oznamovací způsob – přítomný čas estamos + participio (ženský rod)
 254. Oznamovací způsob – přítomný čas estáis + participio (mužský rod)
 255. Oznamovací způsob – přítomný čas estáis + participio (ženský rod)
 256. Oznamovací způsob – přítomný čas están + participio (mužský rod)
 257. Oznamovací způsob – přítomný čas están + participio (ženský rod)
 258. **Oznamovací způsob – zložené perfektum he estado + participio (mužský rod)**
 259. Oznamovací způsob – zložené perfektum he estado + participio (ženský rod)
 260. Oznamovací způsob – zložené perfektum has estado + participio (mužský rod)
 261. Oznamovací způsob – zložené perfektum has estado + participio (ženský rod)
 262. Oznamovací způsob – zložené perfektum ha estado + participio (mužský rod)
 263. Oznamovací způsob – zložené perfektum ha estado + participio (ženský rod)
 264. Oznamovací způsob – zložené perfektum hemos estado + participio (mužský rod)
 265. Oznamovací způsob – zložené perfektum hemos estado + participio (ženský rod)
 266. Oznamovací způsob – zložené perfektum habéis estado + participio (mužský rod)

267. Oznamovací spôsob – zložené perfektum habéis estado + participio (ženský rod)
268. Oznamovací spôsob – zložené perfektum han estado + participio (mužský rod)
269. Oznamovací spôsob – zložené perfektum han estado + participio (ženský rod)
- 270. Oznamovací spôsob – imperfektum yo estaba + participio (mužský rod)**
271. Oznamovací spôsob – imperfektum yo estaba + participio (ženský rod)
272. Oznamovací spôsob – imperfektum estabas + participio (mužský rod)
273. Oznamovací spôsob – imperfektum estabas + participio (ženský rod)
274. Oznamovací spôsob – imperfektum estaba + participio (mužský rod)
275. Oznamovací spôsob – imperfektum estaba + participio (ženský rod)
276. Oznamovací spôsob – imperfektum estabamos + participio (mužský rod)
277. Oznamovací spôsob – imperfektum estabamos + participio (ženský rod)
278. Oznamovací spôsob – imperfektum estabáis + participio (mužský rod)
279. Oznamovací spôsob – imperfektum estabáis + participio (ženský rod)
280. Oznamovací spôsob – imperfektum estaban + participio (mužský rod)
281. Oznamovací spôsob – imperfektum estaban + participio (ženský rod)
- 282. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuve + participio (mužský rod)**
283. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuve + participio (ženský rod)
284. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuviste + participio (mužský rod)
285. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuviste + participio (ženský rod)
286. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvo + participio (mužský rod)
287. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvo + participio (ženský rod)
288. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvimos + participio (mužský rod)
289. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvimos + participio (ženský rod)
290. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvisteis + participio (mužský rod)
291. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvisteis + participio (ženský rod)
292. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvieron + participio (mužský rod)
293. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estuvieron + participio (ženský rod)
- 294. Oznamovací spôsob – predminulý čas yo había estado + participio (mužský rod)**
295. Oznamovací spôsob – predminulý čas yo había estado + participio (ženský rod)
296. Oznamovací spôsob – predminulý čas habías estado + participio (mužský rod)
297. Oznamovací spôsob – predminulý čas habías estado + participio (ženský rod)
298. Oznamovací spôsob – predminulý čas había estado + participio (mužský rod)
299. Oznamovací spôsob – predminulý čas había estado + participio (ženský rod)
300. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíamos estado + participio (mužský rod)
301. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíamos estado + participio (ženský rod)
302. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíais estado + participio (mužský rod)
303. Oznamovací spôsob – predminulý čas habíais estado + participio (ženský rod)
304. Oznamovací spôsob – predminulý čas habían estado + participio (mužský rod)
305. Oznamovací spôsob – predminulý čas habían estado + participio (ženský rod)
- 306. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hube estado + participio (mužský rod)**
307. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hube estado + participio (ženský rod)
308. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubiste estado + participio (mužský rod)
309. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubiste estado + participio (ženský rod)
310. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubo estado + participio (mužský rod)
311. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubo estado + participio (ženský rod)
312. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubimos estado + participio (mužský rod)
313. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubimos estado + participio (ženský rod)
314. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubisteis estado + participio (mužský rod)
315. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubisteis estado + participio (ženský rod)
316. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubieron estado + participio (mužský rod)
317. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý hubieron estado + participio (ženský rod)
- 318. Oznamovací spôsob – budúci čas estaré + participio (mužský rod)**
319. Oznamovací spôsob – budúci čas estaré + participio (ženský rod)
320. Oznamovací spôsob – budúci čas estarás + participio (mužský rod)
321. Oznamovací spôsob – budúci čas estarás + participio (ženský rod)

322. Oznamovací spôsob – budúci čas *estará* + participio (mužský rod)
323. Oznamovací spôsob – budúci čas *estará* + participio (ženský rod)
324. Oznamovací spôsob – budúci čas *estaremos* + participio (mužský rod)
325. Oznamovací spôsob – budúci čas *estaremos* + participio (ženský rod)
326. Oznamovací spôsob – budúci čas *estaréis* + participio (mužský rod)
327. Oznamovací spôsob – budúci čas *estaréis* + participio (ženský rod)
328. Oznamovací spôsob – budúci čas *estarán* + participio (mužský rod)
329. Oznamovací spôsob – budúci čas *estarán* + participio (ženský rod)
- 330. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habré estado* + participio (mužský rod)**
331. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habré estado* + participio (ženský rod)
332. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrás estado* + participio (mužský rod)
333. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrás estado* + participio (ženský rod)
334. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrá estado* + participio (mužský rod)
335. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrá estado* + participio (ženský rod)
336. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habremos estado* + participio (mužský rod)
337. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habremos estado* + participio (ženský rod)
338. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habréis estado* + participio (mužský rod)
339. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habréis estado* + participio (ženský rod)
340. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrán estado* + participio (mužský rod)
341. Oznamovací spôsob – predbudúci čas *habrán estado* + participio (ženský rod)
- 342. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *yo estaría* + participio (mužský rod)**
343. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *yo estaría* + participio (ženský rod)
344. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estarías* + participio (mužský rod)
345. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estarías* + participio (ženský rod)
346. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaría* + participio (mužský rod)
347. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaría* + participio (ženský rod)
348. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaríamos* + participio (mužský rod)
349. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaríamos* + participio (ženský rod)
350. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaríais* + participio (mužský rod)
351. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estaríais* + participio (ženský rod)
352. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estarían* + participio (mužský rod)
353. Podmieňovací spôsob – jednoduchý *estarían* + participio (ženský rod)
- 354. Podmieňovací spôsob – zložený *yo habría estado* + participio (mužský rod)**
355. Podmieňovací spôsob – zložený *yo habría estado* + participio (ženský rod)
356. Podmieňovací spôsob – zložený *habrías estado* + participio (mužský rod)
357. Podmieňovací spôsob – zložený *habrías estado* + participio (ženský rod)
358. Podmieňovací spôsob – zložený *habría estado* + participio (mužský rod)
359. Podmieňovací spôsob – zložený *habría estado* + participio (ženský rod)
360. Podmieňovací spôsob – zložený *habríamos estado* + participio (mužský rod)
361. Podmieňovací spôsob – zložený *habríamos estado* + participio (ženský rod)
362. Podmieňovací spôsob – zložený *habríais estado* + participio (mužský rod)
363. Podmieňovací spôsob – zložený *habríais estado* + participio (ženský rod)
364. Podmieňovací spôsob – zložený *habrían estado* + participio (mužský rod)
365. Podmieňovací spôsob – zložený *habrían estado* + participio (ženský rod)
- 366. Konjunktív – prítomného času *yo esté* + participio (mužský rod)**
367. Konjunktív – prítomného času *yo esté* + participio (ženský rod)
368. Konjunktív – prítomného času *estés* + participio (mužský rod)
369. Konjunktív – prítomného času *estés* + participio (ženský rod)
370. Konjunktív – prítomného času *esté* + participio (mužský rod)
371. Konjunktív – prítomného času *esté* + participio (ženský rod)
372. Konjunktív – prítomného času *estemos* + participio (mužský rod)
373. Konjunktív – prítomného času *estemos* + participio (ženský rod)
374. Konjunktív – prítomného času *estéis* + participio (mužský rod)
375. Konjunktív – prítomného času *estéis* + participio (ženský rod)
376. Konjunktív – prítomného času *estén* + participio (mužský rod)

377. Konjunktív – prítomného času estén + participio (ženský rod)
- 378. Konjunktív – perfekta yo haya estado + participio (mužský rod)**
379. Konjunktív – perfekta yo haya estado + participio (ženský rod)
380. Konjunktív – perfekta hayas estado + participio (mužský rod)
381. Konjunktív – perfekta hayas estado + participio (ženský rod)
382. Konjunktív – perfekta haya estado + participio (mužský rod)
383. Konjunktív – perfekta haya estado + participio (ženský rod)
384. Konjunktív – perfekta hayamos estado + participio (mužský rod)
385. Konjunktív – perfekta hayamos estado + participio (ženský rod)
386. Konjunktív – perfekta hayáis estado + participio (mužský rod)
387. Konjunktív – perfekta hayáis estado + participio (ženský rod)
388. Konjunktív – perfekta hayan estado + participio (mužský rod)
389. Konjunktív – perfekta hayan estado + participio (ženský rod)
- 390. Konjunktív – imperfekta na –ra yo estuviera + participio (mužský rod)**
391. Konjunktív – imperfekta na –ra yo estuviera + participio (ženský rod)
392. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieras + participio (mužský rod)
393. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieras + participio (ženský rod)
394. Konjunktív – imperfekta na –ra estuviera + participio (mužský rod)
395. Konjunktív – imperfekta na –ra estuviera + participio (ženský rod)
396. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieramos + participio (mužský rod)
397. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieramos + participio (ženský rod)
398. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieráis + participio (mužský rod)
399. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieráis + participio (ženský rod)
400. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieran + participio (mužský rod)
401. Konjunktív – imperfekta na –ra estuvieran + participio (ženský rod)
- 402. Konjunktív – imperfekta na –se yo estuviese + participio (mužský rod)**
403. Konjunktív – imperfekta na –se yo estuviese + participio (ženský rod)
404. Konjunktív – imperfekta na –se estuvieses + participio (mužský rod)
405. Konjunktív – imperfekta na –se estuvieses + participio (ženský rod)
406. Konjunktív – imperfekta na –se estuviese + participio (mužský rod)
407. Konjunktív – imperfekta na –se estuviese + participio (ženský rod)
408. Konjunktív – imperfekta na –se estuviesemos + participio (mužský rod)
409. Konjunktív – imperfekta na –se estuviesemos + participio (ženský rod)
410. Konjunktív – imperfekta na –se estuvieséis + participio (mužský rod)
411. Konjunktív – imperfekta na –se estuvieséis + participio (ženský rod)
412. Konjunktív – imperfekta na –se estuviesen + participio (mužský rod)
413. Konjunktív – imperfekta na –se estuviesen + participio (ženský rod)
- 414. Konjunktív – predminulého času na –ra yo hubiera estado + participio (mužský rod)**
415. Konjunktív – predminulého času na –ra yo hubiera estado + participio (ženský rod)
416. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieras estado + participio (mužský rod)
417. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieras estado + participio (ženský rod)
418. Konjunktív – predminulého času na –ra hubiera estado + participio (mužský rod)
419. Konjunktív – predminulého času na –ra hubiera estado + participio (ženský rod)
420. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieramos estado + participio (mužský rod)
421. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieramos estado + participio (ženský rod)
422. Konjunktív – predminulého času na –ra hubierais estado + participio (mužský rod)
423. Konjunktív – predminulého času na –ra hubierais estado + participio (ženský rod)
424. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieran estado + participio (mužský rod)
425. Konjunktív – predminulého času na –ra hubieran estado + participio (ženský rod)
- 426. Konjunktív – predminulého času na –se yo hubiese estado + participio (mužský rod)**
427. Konjunktív – predminulého času na –se yo hubiese estado + participio (ženský rod)
428. Konjunktív – predminulého času na –se hubieses estado + participio (mužský rod)
429. Konjunktív – predminulého času na –se hubieses estado + participio (ženský rod)
430. Konjunktív – predminulého času na –se hubiese estado + participio (mužský rod)
431. Konjunktív – predminulého času na –se hubiese estado + participio (ženský rod)

432. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesémos estado + participio (mužský rod)
 433. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesémos estado + participio (ženský rod)
 434. Konjunktív – predminulého času na –se hubieseis estado + participio (mužský rod)
 435. Konjunktív – predminulého času na –se hubieseis estado + participio (ženský rod)
 436. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesen estado + participio (mužský rod)
 437. Konjunktív – predminulého času na –se hubiesen estado + participio (ženský rod)
438. Rozkazovací spôsob – kladný está + participio (mužský rod)
 439. Rozkazovací spôsob – kladný está + participio (ženský rod)
 440. Rozkazovací spôsob – kladný esté Usted + participio (mužský rod)
 441. Rozkazovací spôsob – kladný esté Usted + participio (ženský rod)
 442. Rozkazovací spôsob – kladný estemos + participio (mužský rod)
 443. Rozkazovací spôsob – kladný estemos + participio (ženský rod)
 444. Rozkazovací spôsob – kladný estad + participio (mužský rod)
 445. Rozkazovací spôsob – kladný estad + participio (ženský rod)
 446. Rozkazovací spôsob – kladný estén Ustedes + participio (mužský rod)
 447. Rozkazovací spôsob – kladný estén Ustedes + participio (ženský rod)
448. Rozkazovací spôsob – záporný no estás + participio (mužský rod)
 449. Rozkazovací spôsob – záporný no estás + participio (ženský rod)
 450. Rozkazovací spôsob – záporný no esté Usted + participio (mužský rod)
 451. Rozkazovací spôsob – záporný no esté Usted + participio (ženský rod)
 452. Rozkazovací spôsob – záporný no estemos + participio (mužský rod)
 453. Rozkazovací spôsob – záporný no estemos + participio (ženský rod)
 454. Rozkazovací spôsob – záporný no estéis + participio (mužský rod)
 455. Rozkazovací spôsob – záporný no estéis + participio (ženský rod)
 456. Rozkazovací spôsob – záporný no estén Ustedes + participio (mužský rod)
 457. Rozkazovací spôsob – záporný no estén Ustedes + participio (ženský rod)

PASIVA REFLEJA

- 458. Oznamovací spôsob – prítomný čas se + sloveso 3. osoba sg**
 459. Oznamovací spôsob – prítomný čas se + sloveso 3. osoba pl
 460. Oznamovací spôsob – imperfektum se + sloveso 3. osoba sg
 461. Oznamovací spôsob – imperfektum se + sloveso 3. osoba pl
 462. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum se + sloveso 3. osoba sg
 463. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum se + sloveso 3. osoba pl
 464. Oznamovací spôsob – zložené perfektum se + ha + participio
 465. Oznamovací spôsob – zložené perfektum se + han + participio
 466. Oznamovací spôsob – predminulý čas se + había + participio
 467. Oznamovací spôsob – predminulý čas se + habían + participio
 468. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý se + hubo + participio
 469. Oznamovací spôsob – predminulý čas závislý se + hubieron + participio
 470. Oznamovací spôsob – budúci čas se + sloveso 3. osoba sg
 471. Oznamovací spôsob – budúci čas se + sloveso 3. osoba pl
 472. Oznamovací spôsob – predbudúci čas se + habrá + participio
 473. Oznamovací spôsob – predbudúci čas se + habrán + participio
474. Podmieňovací spôsob – jednoduchý se + sloveso 3. osoba sg
 475. Podmieňovací spôsob – jednoduchý se + sloveso 3. osoba pl
 476. Podmieňovací spôsob – zložený se + habría + participio
 477. Podmieňovací spôsob – zložený se + habrían + participio
478. Konjunktív – prítomného času se + sloveso 3. osoba sg
 479. Konjunktív – prítomného času se + sloveso 3. osoba pl
 480. Konjunktív – imperfekta na -ra se + sloveso 3. osoba sg
 481. Konjunktív – imperfekta na -ra se + sloveso 3. osoba pl
 482. Konjunktív – imperfekta na -se se + sloveso 3. osoba sg

- 483. Konjunktív – imperfekta na -se se + sloveso 3. osoba pl
- 484. Konjunktív – perfekta se + haya + participio
- 485. Konjunktív – perfekta se + hayan + participio
- 486. Konjunktív – predminulého času na -ra se + hubiera + participio
- 487. Konjunktív – predminulého času na -ra se + hubieran + participio
- 488. Konjunktív – predminulého času na -se se + hubiese + participio
- 489. Konjunktív – predminulého času na -se se + hubiesen + participio

Nepravidelné slovesá

Abrir> abierto
Cubrir> cubierto
Decir> dicho
Escribir> escrito
Hacer> hecho
Morir> muerto
Poner> puesto
Romper> roto
Ver> visto
Volver> vuelto
Maldecir> maldicho
Descubrir> descubierto
Describir> descrito
Satisfacer> satisfecho
Envolver> envuelto
Componer> compuesto

Príloha číslo II

a) Ser a estar: W. Heisenberg – *Fyzika a filozofia*

SER

1. Infinitív – ser + participio (mužský rod)

- 1) Každý experiment *musí být popsán* v pojmech klasické fyziky/Any experiment in physics *is to be described* in the terms of classical physics/Todo experimento de física *debe ser descripto*
- 2) jehož očekávaný výsledek je *pak možné vypočítat* z pravděpodobnostní funkce/the result of which *can then be calculated* from the probability function/cuyo resultado *puede ser calculado* mediante aquella función
- 3) jehož výsledek *by bylo možno předpovědět* z teorie/the result of which *should be predicted* from the theory/cuyo resultado *podrá ser pronosticado* por la teoría
- 4) měřicí zařízení *musí být popsáno* v pojmech klasické fyziky/the measuring device *is necessarily described* in the terms of classical physics/el aparato de medida *debe ser necesariamente descripto* en términos de la física clásica
- 5) *není obecně možné s jistotou předpovídat* výsledek pozorování/the result of the *observation cannot generally be predicted* with certainty/el resultado de la observación *no puede, generalmente, ser pronosticado* con certeza
- 6) což *se dá přibližně přeložit* jako rozum/which *we may translate* as `Mind'/que *puede ser traducido* como Mente
- 7) Doba vyslání alpha částice *se nedá předpovědět*/The time for the emission of the a-particle *cannot be predicted*/El tiempo de emisión de la partícula alfa *no puede ser predicho*
- 8) že může pronikat ostatní hmotou a nelze *je ani vidět ani hmatat* and *could not be seen or felt*/de otra materia *sin poder ser visto ni percibido*

2. Infinitív – ser + participio (ženský rod)

- 9) Myšlenka, že energie *může být emitována a absorbována*/The idea that energy *could be emitted or absorbed* only in discrete energy/La idea de que la energía sólo *podía ser emitida o absorbida* en cuantos
- 10) se kvantová podmínka Bohrovy teorie *vykládala* jako výpověď o hmotných vlnách/Bohr's theory *should be interpreted* as a statement about the matter waves/teoría de Bohr *debiera ser interpretada* como una afirmación
- 11) Tyto nejistoty *můžeme nazývat* objektivními/These uncertainties *may be called* objective/Estas incertidumbres *pueden ser llamadas* objetivas
- 12) *tuto výpověď o pravděpodobnosti je možné prověřit*/this statement about the probability *can be checked*/esta afirmación acerca de la probabilidad *puede ser verificada*
- 13) *můžeme si jejich mísení představit* jako mísení dvou druhů písku různé barvy/their mixture *can be pictured* as the mixture between two kinds of sand of different colors/su mezcla *puede ser imaginada* como la mezcla de dos clases de arena
- 14) bude ještě dlouho trvat, než *je zatlačí skutečně nové pojetí* skutečnosti/and it will take a long time for *it to be replaced* by a really different attitude toward the problem of reality/tardará mucho *en ser reemplazada* por una actitud realmente distinta
- 15) newtonská mechanika *vlastně nemůže být zdokonalena*; *může být pouze nahrazena* něčím od ní podstatně rozdílným/Newtonian mechanics *cannot be improved*; *it can only be replaced* by something essentially different/la mecánica de Newton *no puede ser perfeccionada*; sólo *puede ser reemplazada* por algo fundamentalmente distinto

3. Infinitív – ser + participio (mužský rod, pl.)

- 16) *je možné vyjadřovat* výpovědi o jevech spojováním symbolů/in this way statements about the phenomena *can be represented by combinations* of symbols/los fenómenos *pueden ser representados* por combinaciones de símbolos

- 17) *jak se dá možná vyložit výraz "relativní pravda" v souvislosti s Kantovým a priori/how the term 'relative truth' in connection with the Kantian 'a priori' can possibly be interpreted/los términos "verdad relativa" pueden ser interpretados en relación con los "a priori" de Kant*
- 18) *Možná, že jsme je zdědili již od svých předků/they may even be inherited/Hasta pueden ser heredados*
- 19) *jejich účinky na pohyby těles se opět daly vyjádřit pomocí základních vět newtonské mechaniky/motion of the bodies could again be studied/movimiento de los cuerpos pudieron ser estudiados*
- 20) *Argumenty zde nemůžeme podrobně vysvětlovat/The arguments cannot be discussed at this point/Los argumentos no pueden ser discutidos en este momento*
- 21) *které lze znázornit matematickými symboly/concepts that can be represented by mathematical symbols/conceptos que pueden ser representados por símbolos matemáticos*

4. Infinitív – ser + participio (ženský rod, pl.)

- 22) *všechny ostatní elementární částice lze redukovat na několik málo druhů/In the first case it would mean that all other elementary particles can be reduced in some way/otras partículas elementales podrían ser reducidas*

13. Gerundium zložené – habiendo sido + participio (mužský rod)

- 23) *paprsku a předtím muselo být vychýleno elektronem/light quantum of the y-ray must have passed the microscope and must first have been deflected by the electron/un cuanto de luz de los rayos gama debe haber pasado, habiendo sido desviado antes por el electrón*

21. Oznamovací spôsob – přítomný čas es + participio (mužský rod)

- 24) *Proces dění se považuje za druh zhoršování nekonečného bytí/The process of Becoming is considered as a sort of debasement of the infinite Being/El proceso del Devenir es considerado como una degradación del Ser infinito*
- 25) *tedy předpoklad, že příčinou veškeré změny je mísení a rozdělování různých látek/the assumption that all change is caused by mixture and separation/en la suposición de que todo cambio es causado por mezcla y separación.*

22. Oznamovací spôsob – přítomný čas es + participio (ženský rod)

- 26) *že geometrie a hmota se navzájem podmiňují/geometry is produced by matter or matter by geometry/la respuesta es que la geometría es producida por la materia, o la materia por la geometría*

33. Oznamovací spôsob – zložené perfektum ha sido + participio (mužský rod)

- 27) *Takový mikroskop dosud nebyl zkonstruován/Such a microscope has not yet been constructed/Tal microscopio no ha sido construido aún*
- 28) *Světelné kvantum proto udělilo elektronu ráz/the electron has been pushed by the light quantum/el electrón ha sido empujado por el cuanto de luz*
- 29) *měřicí zařízení bylo přece konstruováno pozorovatelem/the measuring device has been constructed by the observer/el instrumento de medición ha sido construido por el observador*
- 30) *to, co bylo experimenty verifikováno/as have been verified/que ha sido verificado*
- 31) *Poprvé zná pravdu/for the first time he knows the truth/comprende que ha sido engañado*
- 32) *o prvním systému - newtonské mechanice - jsme již mluvili/The first set, Newtonian mechanics, has already been discussed/El primero, la mecánica de Newton, ya ha sido analizado*
- 33) *jak byla popsána v prvních dvou kapitolách této knihy/theory as it has been described in the first two chapters/de la teoría cuántica según ha sido expuesto en los dos primeros capítulos*

34. Oznamovací spůsob – zložené perfektum ha sido + participio (ženský rod)

- 34) že každý nástroj na sobě nese pečeť ducha, z něhož byl vytvořen/that every tool carries with it the spirit by which *it has been created*/toda herramienta lleva consigo el espíritu con *que ha sido creada*
- 35) Tuto základní potíž poznal nejjasněji moderní pozitivismus/The underlying difficulty *has been clearly recognized* by modern positivism/La dificultad fundamental *ha sido claramente reconocida* por el moderno positivismo

39. Oznamovací spůsob – zložené perfektum han sido + participio (mužský rod)

- 36) Takové procesy byly často pozorovány/Such events *have been frequently observed*/Estos hechos *han sido observados* frecuentemente
- 37) které nás příroda naučila/have been taught to us by nature/que nos *han sido revelados* por la naturaleza

40. Oznamovací spůsob – zložené perfektum han sido + participio (ženský rod)

- 38) Teoretický výklad experimentu začíná oběma fázemi, o nichž jsme mluvili/Now, the theoretical interpretation of an experiment starts with the *two steps that have been discussed*/las dos etapas *que han sido analizadas*
- 39) přírodovědu vytvořil člověk/that natural science is formed by men/ciencias naturales *han sido formadas* por el hombre

46. Oznamovací spůsob – imperfektum era + participio (ženský rod)

- 40) Slovo substance v této souvislosti jistě ještě nemělo čistě materialistický význam/The word 'substance' in this connection was *certainly in that age not interpreted*/La palabra "sustancia" *no era interpretada* en aquella época

52. Oznamovací spůsob – imperfektum eran + participio (ženský rod)

- 41) Vlastnosti hmoty, které vnímáme svými smysly, byly podle tohoto názoru vyvolány pohybem/The properties of matter which we perceive by our senses *were supposed to be produced by the movements*/percibimos con los *sentidos eran producidas* por los movimientos

57. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fue + participio (mužský rod)

- 42) První a velmi zajímavý krok ke skutečnému porozumění kvantové teorii podnikl již v roce 1924 Bohr/A first and very interesting step toward a real understanding of quantum theory was taken by Bohr/Un primer paso, muy interesante, hacia el entendimiento total de la teoría cuántica fue dado en 1924 por Bohr
- 43) Další krok k pojmu atomu učinil Anaxagoras/The next step toward the concept of the atom was made by Anaxagoras/El paso siguiente hacia el concepto de átomo fue dado por Anaxágoras
- 44) Veliký rozvoj přírodních věd byl zahájen v XVI. a XVII. století a doprovázel jej rozvoj filosofických idejí/The great development of natural science since the sixteenth and seventeenth centuries was preceded and accompanied by a development of philosophical ideas/El gran desarrollo de las ciencias naturales desde los siglos dieciséis y diecisiete fue precedido y acompañado por ideas filosóficas
- 45) Z tohoto důvodu byl Newtonův systém dlouho považován za definitivní/For this reason Newton's system was for a long time considered as final/Es por esta razón que durante largo tiempo el sistema de Newton fue considerado como definitivo

58. Oznamovací způsob – jednoduché perfektum fue + participio (ženský rod)

- 46) Myšlenku základní látky *pak dovedl dále Anaximandros*/The idea of the fundamental substance *was then carried further* by Anaximander/La idea de la sustancia *fundamental fue llevada* entonces más adelante por Anaximandro
- 47) Poprvé v historii *zde tak byla vyslovena myšlenka*/Thus for the first time in history *there was voiced the idea* of the existence/Así, por primera vez en la historia, *fue mencionada la existencia*
- 48) popření prázdného prostoru - nebytí také nemůže existovat - *se jednoduše ignorovalo*/The logical objection of Parmenides against the Void, that not-being cannot exist, *was simply ignored*/La objeción lógica de Parménides al "vacío": que el no-ser no puede existir, *fue sencillamente ignorada*
- 49) Historicky *se slovo atom ve fyzice a chemii novověku nejdříve přisoudilo nepravému předmětu*/Historically the word 'atom' in modern physics and chemistry *was referred* to the wrong object/la palabra "átomo" *fue erróneamente utilizada* en física
- 50) způsob argumentace *pak dovedl Hume k extrémnímu skepticismu*/This line of argument *then was extended* to an extreme skepticism by Hume/Esta línea argumental *fue llevada* entonces a un escepticismo
- 51) o spojení obou myšlenkových proudů, které začaly Descartem na jedné straně a Lockem a Berkeleyem na straně druhé, *se pokusila* filosofie Kantova/A combination of those two lines of thought that started from Descartes, on the one side, and from Locke and Berkeley, on the other, *was attempted* in the philosophy of Kant/Una combinación de estas dos maneras de pensar, que comenzaron con Descartes por una parte, y con Locke y Berkeley por otra, *fue intentada* en la filosofía de Kant
- 52) proč bude alpha částice vyslána právě v tomto okamžiku/why the *aparticle was emitted* at that particular time/qué la partícula *alfa fue emitida*
- 53) Nové pojetí nebylo přirozeně hned bez odporu uznáno/This view of course *was not easily accepted*/Naturalmente, esta interpretación *no fue fácilmente aceptada*
- 54) vztahů mezi prostorem a časem -, které jsme dosud neznali/relation between space and time *that had not been known* before/una relación entre espacio y tiempo *que no fue antes conocida*

63. Oznamovací způsob – jednoduché perfektum fueron + participio (mužský rod)

- 55) výsledky se prověřovaly experimenty/the results *were checked* by experiments/los resultados *fueron comprobados* mediante experimentos

64. Oznamovací způsob – jednoduché perfektum fueron + participio (ženský rod)

- 56) Pohybové rovnice newtonské *mechaniky byly nahrazeny* podobnými rovnicemi/The equations of motion in Newtonian mechanics *were replaced* by similar equations/Las ecuaciones del movimiento de la mecánica de Newton *fueron reemplazadas*
- 57) Základní myšlenky učení o atomu pozdější řečtí *filosofové částečně převzali a částečně pozměnili*/The basic ideas of atomic theory *were taken over and modified*, in part, by later Greek philosophers/Las ideas básicas de la teoría atómica *fueron tomadas, y modificadas parcialmente*

70. Oznamovací způsob – predminulý čas había sido + participio (ženský rod)

- 58) Paradoxy dualismu vlnového a částicového *obrazu se přece neřešily*/paradoxes of the dualism between wave picture and particle picture *were not solved*/la imagen corpuscular *no había sido resuelta*

93. Oznamovací spůsob – budoucí čas *será* + participio (mužský rod)

- 59) Proto *musíme věnovat* následující oddíl studiu historického vývoje kvantové teorie/Therefore, the first of the *following chapters will be devoted* to the study of the historical development of quantum theory/el primero de los capítulos siguientes, *será dedicado* al estudio del desarrollo histórico
- 60) Výsledek měření *se přitom opět udává* v pojmech klasické fyziky/The result of the measurement *again will be stated* in terms of classical physics/El resultado de la medición *será establecido*, otra vez, en términos de la física clásica

94. Oznamovací spůsob – budoucí čas *será* + participio (ženský rod)

- 61) Místo elektronu *bude známo* s přesností/The position of the electron *will be known*/La posición del electrón *será conocida* con una exactitud
- 62) o tomto srovnání řecké filosofie s představami moderní přírodovědy *však si pohovoříme ještě podrobněji*/But this comparison of Greek philosophy with the ideas of modern science *will be discussed* later/esta comparación entre la filosofía Griega y las ideas de la física *moderna será analizada* más adelante
- 63) níž *budeme mluvit* v příští kapitole/*which will be discussed* in the next chapter/*que será analizada* en el próximo capítulo

99. Oznamovací spůsob – budoucí čas *serán* + participio (mužský rod)

- 64) Podrobnosti tohoto Kodaňského výkladu *budou předmětem* následující kapitoly/The details of this Copenhagen interpretation *will be the subject* of the next chapter/Los detalles de esta interpretación de *Copenhague serán tratados* en el capítulo siguiente
- 65) Avšak meze její použitelnosti *nebudou obecně vzato přesně nebo zcela známy*/Even if we realize that the meaning of a *concept is never defined* with absolute precision/Pero los límites de *aplicabilidad no serán, por lo general, conocidos*, o, por lo menos, no lo serán completamente

142. Konjunktív – přítomného času *sea* + participio (ženský rod)

- 66) požadavek, že *tato otázka má být zodpovězena* racionálně/the demand that this question *be answered* in conformity with reason/la exigencia de que esta *pregunta sea contestada*

153. Konjunktív – perfekta *haya sido* + participio (mužský rod)

- 67) nemusíme se přece dát odradit skutečností, že *doposud nalezen nebyl*/by the fact that hitherto *none has been found*/el hecho de que *no haya sido encontrado* hasta ahora

ESTAR

248. Oznamovací spůsob – přítomný čas *está* + participio (mužský rod)

- 68) Počátek kvantové teorie *souvisí* se známým jevem/The origin of quantum theory *is connected* with a well-known phenomenon/El origen de la teoría cuántica *está vinculado con un fenómeno bien conocido*
- 69) Její změna v *průběhu času je plně určena* rovnicemi kvantové mechaniky/its change in the course of *time is completely determined* by the quantum mechanical equation/su cambio en el curso del tiempo *está completamente determinado* por la ecuación de mecánica cuántica
- 70) prostor se do jisté míry rozpíná teprve prostřednictvím rozprostraněné hmoty/space *is defined* by the extension of matter/el espacio *está definido* por la extensión de la materia

- 71) Prvý systém *je obsažen* ve třetím jako mezní případ/*The first set is contained* in the third as the limiting case/*El primer sistema está contenido* en el tercero

249. Oznamovací spůsob – přítomný čas *está* + participio (ženský rod)

- 72) Přesto *je aplikovatelnost těchto pojmů omezena* relacemi neurčitosti/*Still the application of these concepts is limited* by the relations of uncertainty/*su aplicación está restringida* por las relaciones de incertidumbre
- 73) Pravděpodobnostní funkce *vyjadřuje* rovněž tento nedostatek ve znalosti/*Also this deficiency of knowledge is expressed* in the probability function/*Esta deficiencia de conocimiento también está contenida* en la función de probabilidad
- 74) Kritika metafyzického realismu, vyslovená empirickou filosofií, *je jistě oprávněná*/*The criticism of metaphysical realism which has been expressed in empiristic philosophy is certainly justified*/*La crítica del realismo metafísico formulada por la filosofía empírica está ciertamente justificada*
- 75) strukturu prostoru a času přesně *popisují* formule/*the structure of space and time is correctly described* by the formulas/*la estructura del espacio y el tiempo está correctamente descrita*

254. Oznamovací spůsob – přítomný čas *están* + participio (mužský rod)

- 76) V Demokritově filosofii *jsou všechny atomy z téže látky*/*In the philosophy of Democritus all atoms consist* of the same substance/*En la filosofía de Demócrito todos los átomos están formados* por la misma sustancia
- 77) nejsou co *do svého významu skutečně přesně definovány*/*are not really sharply defined* with respect to their meaning/*la verdad es que no están estrictamente definidos* con respecto a su significado
- 78) Tak se nakonec dají *možné pohyby těles pod vlivem sil vyjádřit* možnými řešeními matematické rovnice nebo systému rovnic/*In this way the possible motions of bodies under the influence of the acting forces are represented* by the possible solutions of the equations/*las fuerzas actuantes están representados* por las posibles soluciones de las ecuaciones
- 79) vzájemné spojení, *různě definovány*/*two different sets and are defined* differently/*dos fórmulas diferentes y están diferentemente definidos*

255. Oznamovací spůsob – přítomný čas *están* + participio (ženský rod)

- 80) Energie je opravdu látka, z níž *jsou vytvořeny* všechny elementární částice/*Energy is in fact the substance from which all elementary particles, all atoms and therefore all things are made*/*la sustancia de que están hechas* todas las partículas elementales
- 81) Elementy *se mísí a rozdělují* působením lásky/*The elements are mixed together and separated* by the action of Love/*las cuatro "raíces" están mezcladas* con el Amor

272. Oznamovací spůsob – imperfektum *estaba* + participio (mužský rod)

- 82) jejich chování *bylo zcela určeno* materiálními příčinami/*their behavior was completely determined* by material causes/*su comportamiento estaba completamente determinado* por causas materiales

273. Oznamovací spůsob – imperfektum *estaba* + participio (ženský rod)

- 83) Protože "res cogitans" *se omezovala* na člověka/*Since the 'res cogitans' was confined* to men/*Dado que la "res cogitans" estaba limitada* a los hombres

278. Oznamovací spôsob – imperfektum estaban + participio (mužský rod)

84) Avšak z hlediska moderní fyziky *přece dobře definovány nejsou/they were well defined, but in their relation to nature they were not*/Pero no *estaban verdaderamente bien definidos*

279. Oznamovací spôsob – imperfektum estaban + participio (ženský rod)

85) Prakticky téměř všechny *souvisely* s pozoruhodnými zdánlivými rozpory/*Practically all of them had to do with the strange apparent contradictions*/Prácticamente todas *estaban relacionadas* con las extrañas contradicciones aparentes

327. Oznamovací spôsob – budoucí čas estarán + participio (ženský rod)

86) Meze použitelnosti pojmů *se tedy musí nalézt* empiricky/*The limitations will therefore be found* from experience/*las limitaciones estarán señaladas* por la experiencia

368. Konjunktív – přítomného času esté + participio (mužský rod)

87) nezávisí na tom, *zda je druhý otvor zavřený nebo otevřený/whether the second hole is closed or open*/no depende de que el otro agujero *esté abierto o cerrado*

b) Pasiva refleja: W. Heisenberg – *Fyzika a folozofia*

1. *Mluví-li se* dnes o moderní fyzice/*When one speaks* today of modern physics/*Cuando se habla* hoy de física moderna
2. vývoji myšlení, jehož průběh *se ještě nedá předvídat*/may lead to entirely new developments *which cannot yet be foreseen*/la confrontación puede conducir a desarrollos enteramente nuevos que *no pueden preverse*
3. Kus hmoty, který *budeme zahřívat*/piece of matter *when it is heated*/*Cuando se calienta* un trozo de materia
4. Tento výsledek se tak lišil od všeho, *co bylo známo* z klasické fyziky/a result that was so different *from anything known* in classical physics/*Este resultado era tan diferente de todo lo que se conocía* en física clásica
5. To *se nedalo* vysvětlit dřívější teorií záření/*This could not be understood* on the basis of the traditional theory of radiation *Esto no se podía entender* sobre la base de la teoría tradicional de la radiación
6. čemu snad *budeme moci porozumět* mnohem později pomocí naprosto nových myšlenkových pochodů/took the contradiction as *something which would probably be understood* only much later/*quizá habría de entenderse* sólo mucho más tarde
7. Chemická vazba mezi atomy různých prvků *byla vysvětlena* jako vzájemné působení mezi vnějšími elektrony/*The chemical bond between atoms of different elements is explained* as an interaction between the outer electrons/*El vínculo químico entre átomos de elementos diferentes se explica* por la interacción de electrones exteriores
8. *Je možné uvést* mnoho podobných příkladů/*One could add* a number of similar examples/*Se pueden agregar* muchos ejemplos similares
9. *vědělo se* už více méně přesně, jak bude vypadat výsledek/*one knew more or less* what would be the result of any experiment/*se sabía* más o menos cuál habría de ser el resultado de cualquier experimento
10. *Často se diskutovalo* o takzvaných "myšlenkových experimentech"/*One frequently discussed* what one called ideal experiments/*Se discutía* frecuentemente lo que se llaman experimentos ideales
11. *se nedalo pochybovat* o tom, že se rozptýl/*there could be no doubt* that scattering takes place/*no se pudo dudar* que la dispersión se producía

12. Tato změna frekvence *se dala formálně vysvětlit*/This change of frequency *could be formally understood* by assuming/*Podía entenderse* formalmente este cambio de frecuencia
13. Tak *jsme konečně měli* nerozporný matematický formalismus/*Thus one finally had* a consistent mathematical formalism/*De manera que ya se disponía* de un formalismo matemático coherente
14. Elektromagnetické světelné vlny *byly vysvětleny*/The electromagnetic waves *were interpreted*/Las ondas electromagnéticas *se interpretaban*
15. *Vědělo se sice*, jak popsat stacionární stavy atomu/*One knew how to describe* the stationary states of an atom/*Se sabía* describir los estados estacionarios del átomo
16. Ke konečnému řešení *jsme se blížili dvěma cestami*/The final solution *was approached* in two different ways/*Se llegó* a la solución final por dos caminos distintos
17. v přírodě *se vůbec vyskytují* jen takové experimentální situace, které *se též dají vyjádřit* matematickým formalismem kvantové teorie/experimental situations *can arise* in nature as *can be expressed* in the mathematical formalism/*que sólo pueden presentarse* aquellas situaciones experimentales *que pueden expresarse* con el formalismo matemático
18. který *se často nazývá* Kodaňský výklad/theory, *which is frequently called* the Copenhagen interpretation/teoría cuántica, *que suele designarse* frecuentemente interpretación de Copenhagen
19. *zdálo se*, že vyhovuje všem experimentům, *pokud byly známy*/but the *theory was shown* to be consistent and seemed to fit the experiments as far as *one could see/se ajustaba* a los experimentos, *según lo que se podía ver*
20. Ukazuje se tak, jak *velké musí být změny* v našich základních představách o skutečnosti, *než je možno plně porozumět* nové situaci/This indicates the great *change that had to take place* in the fundamental concepts concerning reality before *one could understand* the new situation/Esto indica el gran cambio que *debía introducirse* en los conceptos fundamentales concernientes a la realidad antes de que *pudiera comprenderse* la nueva situación
21. Výsledky *pozorování se vyjádří* matematicky/The result of the *observation is translated* into mathematics/*Se traducen* los resultados de la observación al lenguaje matemático
22. *Napíše se* pravděpodobnostní funkce/A probability *function is written down*/*Se escribe* una función de probabilidad
23. *Jakmile v kvantové mechanice určíme* pozorováním pravděpodobnostní funkci v počátečním čase, *můžeme ze zákonů této teorie vypočítat* pravděpodobnostní funkci v kterémkoli pozdějším čase a *můžeme pak předem určit* pravděpodobnost, že měření poskytne určitou hodnotu měřené veličiny/*When the probability function in quantum theory has been determined* at the initial time from the observation, *one can from the laws of quantum theory calculate* the probability function at any later time and *can thereby determine* the probability for a measurement giving a specified value of the measured quantity/*Cuando se ha determinado*, en física cuántica, la función de probabilidad, mediante la observación en el momento inicial, *puede calcularse* según las leyes de la teoría cuántica la función de probabilidad para un instante posterior, y *puede determinarse*, por lo tanto, la probabilidad de que una cantidad medida arroje un resultado establecido
24. *Víme*, že se atom skládá z atomového jádra a z elektronů/*It has been said* that the atom consists of a nucleus and electrons/*Se ha dicho* que el átomo consiste
25. Nedostáváme se tedy do rozporu se zkušeností, když *tvrdíme*/one *can never observe* more than one point in the orbit of the electron/*jamás podrá observarse* más que un punto en la órbita
26. jak *máme mluvit* o atomových dějích, nebo výpovědi o těchto dějích samotných, *zda jde o* teorii poznání nebo o ontologii/*we should talk* about atomic events or a statement about the events themselves, whether *it refers* to epistemology or to ontology/*o si alude* a los mismos hechos, es decir, si *se refiere* a la epistemología o a la ontología
27. Tímto omezením *se vyhneme* rozporům/Through the limitations the contradiction *is avoided*/Mediante las limitaciones *se evita* la contradicción
28. Nesnáze při porozumění tomuto výkladu *se ovšem vyskytnou* vždycky, když *se položí* známá otázka/A real difficulty in the understanding of this interpretation *arises*, however, when *one*

- asks the famous question/Una verdadera dificultad en la comprensión de esta *interpretación se presenta cuando se formula la famosa pregunta*
29. co z pozorování vybíráme/But what *one deduces* from an observation/Pero lo que *se deduce* de una observación
 30. Popisujeme-li tento pokus v pojmech vlnového obrazu, říkáme, že primární vlna proniká oběma otvory/If *one describes* this experiment in terms of the wave picture, *one says* that the primary wave penetrates through the two holes/Si *se describe* esta experiencia en términos de la imagen ondulatoria, *puede decirse* que la onda primaria penetra por los dos agujeros
 31. Pozorujeme-li jen světelná kvanta, která prošla druhým otvorem/If *one considers* only those light quanta that go through the second hole/Si *se consideran* sólo los cuantos que llegan a través del segundo agujero
 32. její změna v průběhu času, probíhající spojitě, se dá vypočítat z počátečních podmínek/its change in the course of time, which is continuous, *can be calculated* from the initial conditions/sus transformaciones en el curso del tiempo, que es continuo, *pueden calcularse*
 33. Označuje přitom fyzikální, nikoli psychický akt/It *applies* to the physical, not the psychical act/Se *aplica* al acto físico (no al psíquico)
 34. Smíme patrně říci, že kvantová teorie tomuto ideálu odpovídá, jak to jen je možné/One *may perhaps say* that quantum theory corresponds to this ideal as far as possible/Quizá *se pueda* decir que la teoría cuántica corresponde a este ideal tanto como es posible
 35. Na začátku bylo řečeno/It *has been stated* in the beginning/Se *ha afirmado*, al comenzar
 36. Navrhovalo se proto občas/it *has sometimes been suggested*/Se *ha sugerido* alguna vez, por lo tanto
 37. Bylo řečeno, že/ It *has been said* that/Se *ha dicho* que partimos
 38. Kdyby bylo měřicí zařízení izolováno od ostatního světa/If the measuring device *would be isolated* from the rest of the world/Si *se aislara* al instrumento del resto del mundo
 39. Myšlenka, že existují nejmenší, nedělitelné poslední stavební kameny hmoty, vznikla v souvislosti s vývojem pojmu hmoty/The idea of the smallest, indivisible ultimate building blocks of *matter first came up* in connection with the elaboration of the concepts of Matter/La idea de una última porción de materia, pequeñísima e indivisible, *se presentó* por primera vez en relación con el desenvolvimiento
 40. Boj, o který zde jde, je patrně protiklad mezi horkým a studeným/The struggle *which is meant* here is the opposition between hot and cold/La lucha que aquí *se menciona* es la oposición entre caliente y frío
 41. tenkrát přirozeně ještě nebyl znám rozdíl mezi vodní parou a vzduchem/the difference between water vapor and air *was not known* at that time/no *se conocía* la diferencia entre vapor de agua y aire
 42. Ale když se myšlenka zásadní jednoty dovedla do konce, došlo se k tomuto nekonečnému a neměnnému "bytí"/But when *one carried* the idea of fundamental unity to the extreme *one came* to that infinite and eternal undifferentiated Being/Pero cuando *se llevaba* la idea de unidad fundamental hasta sus últimas consecuencias *se llegaba* al Ser infinito
 43. Poprvé se zde vyslovuje myšlenka/Here for the first time *the idea is expressed* that/Aquí *se expresa* por primera vez la idea
 44. Tak jako tragédie i komedie mohou být napsány týmiž písmeny abecedy/Just as both tragedy and comedy *can be written* by using the same letters of the alphabet/Así *como se pueden escribir* tragedias y comedias con las mismas letras del alfabeto
 45. Demokritos prý prohlásil/Democritus *is quoted* to have said/Se *cita* de Demócrito
 46. Pouze když se trojúhelníky složí v pravidelné těleso, vznikne základní jednotka hmoty/the triangles *are put together* to form a regular solid that a unit of matter *is created*/Solamente cuando *se unen los triángulos* para formar un sólido regular *se crea* una unidad de materia
 47. V dnešní kvantové teorii lze sotva pochybovat/there *can be no doubt* that the elementary/No *puede dudarse*
 48. Když například Platón říká, že nejmenší částčky ohně jsou čtyřstěny, pak není příliš zřejmé, co tím vlastně opravdu myslí/When Plato says, for instance, that the smallest particles of fire are tetrahedrons, *it is not quite easy* to see what he really means/Cuando Platón dice, por

- ejemplo, que las más pequeñas partículas de fuego son tetraedros, *no se ve fácilmente* qué es lo que quería decir
49. dodává výpovědím dnešní fyziky velikou váhu, *kteřá výpovědím antické přírodní filosofie chyběla*/very high precision and in any number of details *gives an enormous weight to the statement that could not be attached to the statements of early Greek philosophy*/con todos los detalles *que se desee*, le da un peso que *no puede atribuirse* a las afirmaciones de la primitiva filosofía griega
 50. o čem *nás zpravují* naše smysly/want to accept uncritically *what is perceived* by the senses/lo que *se percibe* con los sentidos
 51. Existence světa mu nakonec *vyplývá* ze skutečnosti/Finally the existence of the world *follows* from the fact *Finalmente*, la existencia del mundo *se deduce* del hecho de
 52. že se jejich diskuse *nesmí zmínit* o Jménu božím nebo o základním principu světa/name of God or a fundamental cause *should not be mentioned*/no *debía mencionarse* el nombre de Dios o de alguna causa fundamental
 53. *Ukázali jsme* už v předchozích kapitolách/*It has been pointed out* before/*Se ha señalado* ya que en la interpretación
 54. *Přemýšlíme-li* o velkých těžkostech/*If one follows* the great difficulty/*Si se analiza* la gran dificultad
 55. Ty se snad zcela nezdají být *tak jednoduché jako* zákony newtonské mechaniky/These laws may perhaps not seem quite simple when *one compares them* with Newtonian mechanics/Tal vez estas leyes no parezcan muy simples cuando *se las compara* con la mecánica de Newton
 56. Potíže metafyzického realismu *se pociťovaly* velmi záhy po Descartovi/The difficulty of metaphysical realism *was felt soon* after Descartes and became the starting point for the empiristic philosophy/La dificultad del realismo metafísico *se sintió* muy pronto después de Descartes
 57. Analytické výroky *plynou* jednoduše z logiky a jejich odmítnutí by vedlo k vnitřním rozporům/*Analytic propositions follow simply from logic*, and their denial would lead to self-contradiction/Las proposiciones analíticas *se deducen* simplemente por lógica
 58. *Jestliže je soud vysloven* s plnou obecností/*If a judgment is stated* with complete generality/*Si un juicio se expresa* en forma completamente general
 59. Prostor není empirický pojem, který *by byl odvozen* z vnější zkušenosti./Space is not an empirical concept, *abstracted* from other experiences, for *space is presupposed* in referring sensations/*porque se presupone* que el espacio se refiere a sensaciones de algo exterior
 60. Kantových argumentů pro apriorní charakter kauzálního zákona *nelze už proto použít*/The a priori concepts which Kant considered an undisputable truth *are no longer contained* in the scientific system of modern physics/Por consiguiente, los argumentos de Kant en favor del carácter a priori de la ley de causalidad *ya no se aplican*
 61. *jsme již zdůraznili*, že musíme užívat klasických pojmů/*it has been emphasized* that we use the classical concepts in describing our experimental equipment/*se ha hecho notar* que empleamos los conceptos clásicos
 62. Jestliže tento kauzální řetěz *nepředpokládáme*, *nemůžeme o atomovém procesu nic vědět*/if this causal chain was not assumed, nothing could be known about the atomic event/*Si no se aceptara* esta cadena causal, *nada se podría saber* del acontecimiento atómico
 63. Jestliže *takto nově interpretujeme* kantovské a priori/*If one reinterprets* the Kantian 'a priori' in this way/*Si se reinterpreta* de este modo el apriorismo kantiano
 64. *Po objevení nových jevů* v oblasti elektřiny a magnetismu/When the phenomena of electricity and magnetism were discovered/*Cuando se descubrieron* los fenómenos de la electricidad y del magnetismo
 65. bylo *pouze třeba* popsat chování pole pomocí diferenciální rovnice/*only by describing the behavior of the fields* in terms of differential equations/comportamiento de los campos *se describía*
 66. většina experimentů *pro měření* polí se zakládá na aplikaci newtonské mechaniky/experiments by which *fields are measured* are based upon Newtonian mechanics/los experimentos con los *cuales se miden* los campos se basan en la mecánica de Newton

67. novým pozorovaným skutečností *odpovídaly* stejně jako svého času Newtonovy pojmy mechanickým procesům/*new concepts which were adapted* to the new phenomena in the same way as Newton's concepts/*los conceptos de Newton se adaptaron* a los acontecimientos mecánicos
68. Tento problém vyvstal již v okamžiku, když *byla objevena* speciální teorie relativity/*This problem arose at once when the theory of special relativity had been discovered*/Este problema se presentó tan pronto como *se descubrió* la teoría de la relatividad especial
69. Tak *se nakonec našlo* podstatné omezení aplikace newtonské mechaniky/*Thereby one had finally found* an essential limitation of Newtonian mechanics/*Así se encontró* finalmente una limitación fundamental a la mecánica de Newton
70. Tento pátý systém *bude jednoho dne objeven* v souvislosti s teorií elementárních částic/*This fifth set will probably be found* someday in connection with the theory of the elementary particles/*Este quinto sistema se encontrará* probablemente algún día en relación con la teoría de las partículas elementales
71. *To se nakonec podařilo*/*This was finally done* in quantum theory/*Esto se logró* finalmente con la teoría cuántica
72. Avšak teprve *Bohrova* atomová teorie z roku 1913 *zcela jasně pochopila* toto hledisko/*But it was not until Bohr's theory of the atom in 1913 that this point had been clearly understood*/Pero *esto no se comprendió* claramente hasta que no *se formuló* la teoría del átomo de Bohr, en 1913
73. Současně *se dá předpokládat* - jak navrhl Bohr/*One could at the same time assume*, as Bohr has suggested/*Al mismo tiempo podría aceptarse*, como lo ha sugerido Bohr
74. *Jestliže porovnáme* tento pořádek/*When one compares* this order with older classifications/*Cuando se compara* este orden con las antiguas clasificaciones
75. stále ještě *nevíme*, jak přesně se tento pojmový systém hodí na skutečnost/*it is not known* how accurately the set of concepts describes reality/*no se sabe* en qué exacta medida el sistema de conceptos describe la realidad

Príloha číslo III

a) Ser a estar: Stephan Hawking – *História času*

SER

1. Infinitív – ser + participio (mužský rod)

- 1) z obavy, že *by mohl být církví označen* za kacíře/*for fear of being branded* a heretic by his church/quizás por miedo *a ser tildado* de hereje
- 2) příliš velký na to, *aby mohl být způsobem* (sic!) vlivem gravitačního pole/He found it was too large *to be caused by* a gravitational field/Encontró que dicho corrimiento era demasiado grande *para ser causado* por un campo gravitatorio

2. Infinitív – ser + participio (ženský rod)

- 3) Ale *k vysvětlení* samotné existence vesmíru tímto způsobem/*existence of the universe itself could be explained/sólo podría ser explicada* de esta manera
- 4) *je prostě ignorovat/Their existence can be ignored/Su existencia podría ser ignorada*
- 5) Už před rokem 1750 *vysvětlovali* někteří astronomové vzhled Mléčné dráhy tím/As long ago as 1750, some astronomers were suggesting that *the appearance of the Milky Way could be explained/la Vía Láctea podría ser explicada* por el hecho
- 6) že se paprsky *budou vlivem gravitace ohýbat/So general relativity predicts that light should be bent by* gravitational fields/la luz *debería ser desviada* por los campos gravitatorios
- 7) A tak i přes snahy o různá zlepšení *musela být teorie stacionárního vesmíru nakonec opuštěna/The steady state theory therefore had to be abandoned/La teoría del estado estacionario tenía, por lo tanto, que ser abandonada*
- 8) *může být vysíláno a pohlcováno* jen v přesně odměřených kvantech/*can be emitted or absorbed* only in packets, or quanta/sólo *puede ser emitida o absorbida* en paquetes o cuantos
- 9) *světlo má vlastnosti obojího/light can be regarded as both* a wave and a particle/la luz puede ser considerada como una onda y como una partícula

3. Infinitív – ser + participio (mužský rod, pl.)

- 10) nemůže žádný signál z ní vyslaný *zasáhnout/Those events that can be reached* from the event/*pueden ser alcanzados* por señales provenientes
- 11) paprsky X ani další vlny *nemohou být vysílány* libovolným způsobem/X rays, and other waves *could not be emitted* at an arbitrary rate/otros tipos de ondas *no podían ser emitidos* en cantidades arbitrarias
- 12) A protože jsou elektrony nabitě, *mohl je Thomson pomocí elektrického pole urychlit/an electric field could be used* to accelerate them/los electrones, que, debido a que tienen una carga eléctrica negativa, *podían ser acelerados*
- 13) Velikosti parametrů *vybíráme/but have to be chosen* to fit/tienen *que ser elegidos* de forma que se ajusten a los experimentos
- 14) Prvotní černé díry bychom mohli zaznamenat podle jejich gravitační interakce/Primordial black holes *could be detected only by their gravitational influence* on other, visible mater/Agujeros negros *primitivos sólo podrían ser detectados* por su influencia gravitatoria

4. Infinitív – ser + participio (ženský rod, pl.)

- 15) byla jednoduchá a přitom z ní *vyplývaly* jednoznačné a ověřitelné závěry/it was simple and it made definite predictions that *could be tested by* observation/realizaba predicciones concretas *que podrían ser comprobadas* por la observación
- 16) které *nelze* pozorováním ověřit/features of the theory that *cannot be observed/pues éstas no podrían ser observadas*

- 17) na rozdíl od „skutečných“ částic *je nelze přímo zachytit* v žádném přístroji/*they cannot be directly detected by a particle detector/no pueden ser descubiertas* directamente por un detector de partículas
- 18) kde *jsou skryty* před pohledem z vnějšku/*where they are decently hidden* from outside view by an event horizon/*para no ser vistas* desde fuera

5. Zložený infinitív – haber sido + participio (mužský rod)

- 19) Vlastnosti nestatických modelů vesmíru *mohly být předpovězeny* na základě Newtonovy teorie/*This behavior of the universe could have been predicted*/Este comportamiento del universo *podría haber sido predicho*

9. Gerundium jednoduché – siendo + participio (mužský rod)

- 20) Navzdory tomuto úspěchu *zůstala* Fridmanova práce na Západě *téměř neznámá* až do roku 1935/*Friedmann's work remained largely unknown* in the West/el trabajo de Friedmann *siguió siendo desconocido*

21. Oznamovací spůsob – přítomný čas es + participio (mužský rod)

- 21) světelný záblesk *vyslaný* v určitý okamžik/*if a pulse of light is sent* from one place to another/si un pulso de luz *es enviado* de un lugar a otro
- 22) Přitom se spotřebuje energie a *foton je pohlcen*/This uses up the energy of the photon, so *it is absorbed*/Este proceso consume la energía del fotón, que, por lo tanto, *es absorbido*
- 23) všechno *je přitaženo zpět*/*everything is dragged back* by the gravitational field/todo *es arrastrado* por el campo gravitatorio

22. Oznamovací spůsob – přítomný čas es + participio (ženský rod)

- 24) Další námitka proti nekonečnému statickému vesmíru *se obvykle připisuje* německému filozofovi/Another objection to an infinite static universe *is normally ascribed* to the German philosopher/Otra objeción a un universo estático infinito *es normalmente atribuida* al filósofo alemán
- 25) jejich světlo *je odkláněno*/whether the light *was being deflected*/ellas parecen pasar por detrás del Sol y su luz *es desviada*
- 26) tato síla *je rovněž zprostředkována* částicemi se spinem 1/*this force is carried by another spin-1 particle/esta fuerza es transmitida* por otra partícula de espín 1

27. Oznamovací spůsob – přítomný čas son + participio (mužský rod)

- 27) Takové výtrysky u mnoha galaxií a kvazarů opravdu *pozorujeme*/Such *jets are indeed observed* in a number of galaxies and quasars/Tales chorros *son verdaderamente observados* en cierto número de galaxias y quasars

28. Oznamovací spůsob – přítomný čas son + participio (ženský rod)

- 28) prostorové souřadnice *bud' nejsou na diagramu zachyceny*/The other two spatial dimensions *are ignored*/Las otras dos dimensiones espaciales *son ignoradas*

33. Oznamovací spůsob – zložené perfektní ha sido + participio (mužský rod)

- 29) tato předpověď *byla potvrzena* přesným měřením/*has been confirmed* by accurate measurements/velocidad de la fuente, lo *que ha sido confirmado* por medidas muy precisas

- 30) Nicméně v nedávných letech *byl tento jev zjištěn* u systému nazývaného PSR/*this same effect has been observed* over the past few years occurring in the system called PSR/pero el mismo efecto *ha sido detectado* durante los últimos años en el sistema llamado PSR
39. Oznamovací způsob – zložené perfektum han sido + participio (mužský rod)
- 31) *Byla podniknuta řada pokusů/A number of such experiments have been carried out/Diversos experimentos de este tipo han sido llevados a cabo*
- 32) Do dnešní doby *bylo objeveno několik tisíc těchto kvazi-stelárních* (hvězdám podobných) zdrojů neboli kvazarů/“quasi-stellar objects,” or quasars, *have been discovered/quasars, similares han sido descubiertos*
40. Oznamovací způsob – zložené perfektum han sido + participio (ženský rod)
- 33) podařilo *pomocí radaru/Newtonian predictions have been measured by radar/han sido medidas por medio del radar*
- 34) *že nebyly dosud nikdy zaznamenány/so difficult to detect that they have not yet been observed/tan difíciles de detectar que aún no han sido observadas*
45. Oznamovací způsob – imperfektum era + participio (mužský rod)
- 35) *je každé těleso ve vesmíru přitahováno* ke každému jinému tělesu silou/*each body in the universe was attracted/cada cuerpo en el universo era atraído* por cualquier otro cuerpo
- 36) *jsou-li k tomu nucena působením nějaké síly/it moved only if driven* by a force/sólo se movía si era empujado
46. Oznamovací způsob – imperfektum era + participio (ženský rod)
- 37) nové galaxie, *které se formují z nepřetržitě vznikající hmoty/from new matter that was being continually created/a partir de materia nueva que era creada* de forma continua
- 38) *se nakonec ustaví rovnováha mezi přitažlivostí gravitace a odpudivou silou/gravity was balanced by the heat/la gravedad era compensada* por el calor
51. Oznamovací způsob – imperfektum eran + participio (mužský rod)
- 39) zatmění Měsíce *nastávají* v okamžiku, kdy Země vstoupí mezi Měsíc a Slunce/*eclipses of the moon were caused* by the earth coming between the sun and the moon/*eclipses lunares eran debidos* a que la Tierra se situaba entre el Sol y la Luna
57. Oznamovací způsob – jednoduché perfektum fue + participio (mužský rod)
- 40) *Byl také schválen* křesťanskou církví/*It was adopted* by the Christian church/*Fue adoptado* por la Iglesia cristiana
- 41) Jednodušší model *navrhl roku 1514* polský kněz Mikuláš Koperník/*A simpler model, however, was proposed* in 1514 by a Polish priest/*Un modelo más simple, sin embargo, fue propuesto,* en 1514, por un cura polaco
- 42) *byl Newton inspirován* jablkem/*was occasioned* by the fall of an Apple/*Newton fue inspirado* por una manzana
- 43) Za tento nelogický krok *byl mnoha lidmi tvrdě kritizován/He was severely criticized* for this irrational belief by many people/*Fue duramente criticado* por mucha gente
- 44) Skutečnost, že se světlo šíří konečnou, i když velmi vysokou rychlostí, *odhalil* roku 1676 Ole Christensen Römer/*The fact that light travels at a finite, but very high, speed was first discovered* in 1676 by the Danish astronomer Ole Christensen Roemer/*El hecho de que la luz viaja a una velocidad finita, aunque muy elevada, fue descubierto* en 1676 por el astrónomo danés Ole Christensen Roemer

- 45) Konečným výsledkem *byla naše společná práce* s Penrosem z roku 1970/*this was finally proved* by Penrose and myself/hasta que en 1970 *esto fue finalmente probado* por Penrose y por mí
- 46) Za objev *získal Nobelovu cenu a pak post rektora* Gonvilovy a Caiovy koleje/Chadwick received the Nobel Prize for his discovery, *and was elected Master* of Gonville/Chadwick recibió el premio Nobel por este descubrimiento, *y fue elegido master*
- 47) Rakouský fyzik Wolfgang Pauli *ho objevil* v roce 1925 - a roku 1945 *byl za svůj objev vyznamenán* Nobelovou cenou/*This was discovered* in 1925 by an Austrian physicist, Wolfgang Pauli – for which *he received* the Nobel Prize in 1945/*Fue descubierto* en 1925 por un físico austríaco, Wolfgang Pauli, que *fue galardonado* con el premio Nobel en 1945 por dicha contribución.
- 48) *Pozorování se konala* v solných dolech ve státě Ohio/One experiment used eight thousand tons of water *and was performed* in the Morton Salt Mine in Ohio/*fue realizado* en la mina salada de Morton
- 49) *Zavedl* jej v roce 1969 americký vědec John Wheeler/*It was coined* in 1969 by the American scientist John Wheeler/*Fue acuñado* en 1969 por el científico norteamericano John Wheeler
- 50) Podobný objev *učinil* v přibližně stejné době sovětský vědec/A similar *discovery was made* about the same time by the Russian scientist Lev Davidovich Landau/Un descubrimiento similar *fue realizado*
- 51) Problém gravitačního kolapsu *byl načas odložen*/the problem of gravitational *collapse was largely forgotten*/el problema del colapso gravitatorio *fue ampliamente olvidado*
- 52) V Oppenheimerových výpočtech *pak pokračovali* další vědci/Oppenheimer's work *was then rediscovered and extended* by a number of people/El trabajo de Oppenheimer *fue entonces redescubierto y adoptado* por cierto número de personas
- 53) V roce 1967 učinil kanadský vědec Werner Israel objev, *který revolučním způsobem zasáhl* studium černých děr/In 1967, however, the study of black *holes was revolutionized* by Werner Israel/el estudio de los agujeros *negros fue revolucionado* por Werner Israel
- 54) Ověření teorie německého autora britskými vědci *bylo ve své době oslavováno*/This proof of a German theory by British *scientists was hailed*/una teoría alemana por científicos británicos *fue reconocida*

58. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fue + participio (ženský rod)

- 55) Aristotelovy myšlenky *byly ve druhém století našeho letopočtu rozvinuty* Ptolemaiem/*This idea was elaborated* by Ptolemy/Esta idea *fue ampliada* por Ptolomeo
- 56) Vysvětlení *podal* mnohem později/*An explanation was provided* only much later/Una explicación coherente *sólo fue proporcionada* mucho más tarde
- 57) V pozdější době *se přišlo* na odlišný přístup k problému/*The correct approach, it was realized* only much later/La aproximación correcta, que *sólo fue descubierta* mucho más tarde
- 58) Tato myšlenka *byla poprvé jednoznačně formulována*/This idea *was first stated* explicitly in Newton's/Esta idea *fue formulada* explícitamente
- 59) Tento jev *byl testován* roku 1962/*This prediction was tested* in 1962/Esta predicción *fue comprobada* en 1962
- 60) K podobnému výsledku *dospěl* o několik týdnů později slavný francouzský matematik Henri Poincaré/A similar *point was made* a few weeks later by a leading French mathematician, Henri Poincare/Una proposición similar *fue realizada* unas semanas después
- 61) Starou myšlenku v podstatě neměnného vesmíru *nahradil* dynamický model rozpínajícího se vesmíru/*The old idea of an essentially unchanging universe that could have existed, and could continue to exist, forever was replaced by the notion*/ idea de un universo esencialmente inalterable que podría haber existido, y que podría continuar existiendo por siempre, *fue reemplazada*
- 62) *Vytvořili* ji v roce 1948 Hermann Bondi a Thomas Gold, dva někdejší uprchlíci z nacisty obsazeného Rakouska/*It was suggested* in 1948 by two refugees from Nazi-occupied Austria/*Fue sugerida*, en 1948, por dos refugiados de la Austria

- 63) K myšlence determinismu *má mnoho lidí* nezměrný odpor/*The doctrine of scientific determinism was strongly resisted by many people*/La doctrina del determinismo científico *fue ampliamente criticada* por diversos sectores
- 64) Teorie těchto částic *pochází* od Paula Diraca/a theory *was proposed* by Paul Dirac/una teoría satisfactoria *fue propuesta* por Paul Dirac

63. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fueron + participio (mužský rod)

- 65) v roce 1979 *byla Weinbergovi a Salamovi udělena Nobelova cena* za fyziku/Salam and Weinberg *were awarded* the Nobel Prize for physics/Salam y Weinberg *fueron galardonados* con el premio Nobel de física

64. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fueron + participio (ženský rod)

- 66) Murray Gell-Mann z Kalifornské techniky *je nazval kvarky*/These particles *were named* quarks by the Caltech physicist/Estas partículas *fueron llamadas* quarks
- 67) V době teoretického *předpovězení* neutronových hvězd nebyl znám žádný způsob, jak je pozorovat. *Objeveny byly mnohem později*/At the time they *were first predicted*, there was no way that neutron stars could be observed. They *were not actually detected* until much later/En la época en que *fueron predichas*, no había forma de poder observarlas; *no fueron detectadas* realmente hasta mucho después

69. Oznamovací spůsob – predminulý čas había sido + participio (mužský rod)

- 68) počátku vesmíru *lidé rozmýšlejí* od nepaměti/The beginning of the universe *had, of course, been discussed*/El principio del universo *había sido discutido*
- 69) Toho si *ostatně povšiml už Augustin*/was *first pointed out* by St. Augustine/Esto ya *había sido señalado* en primer lugar
- 70) že *vesmír kdysi vznikl* s takovými počátečními podmínkami/*it was set* in motion at some finite/con la teoría de que *había sido puesto* en funcionamiento en un determinado tiempo finito
- 71) astronomové ji změřili už před rokem 1915/*it had been noticed* before 1915/ ya *había sido observado* antes de 1915

100. Oznamovací spůsob – budoucí čas serán + participio (ženský rod)

- 72) Část světelných vln *se od ní odrazí*/Some of the waves of light *will be scattered* by the particle/Algunas de las ondas *luminosas serán dispersadas* por la partícula

117. Podmieňovací spůsob – jednoduchý sería + participio (mužský rod)

- 73) vzroste nestejnorodost gravitačního pole natolik, že *ubohého badatele úplně přetrhne*/an astronaut on one of these would *not be torn apart* before the black hole formed/Un astronauta situado encima de uno de estos objetos *no sería despedazado*

118. Podmieňovací spůsob – jednoduchý sería + participio (ženský rod)

- 74) *se hřebeny jakoby ruší* s údolími/*wave crest would eventually be canceled out* by/cada cresta de la onda *sería finalmente cancelada* por un valle
- 75) Světlo vyzářené velmi hmotnou *hvězdou bude přitaženo* zpět dřív/any light emitted from the surface of the star *would be dragged back* by the star's gravitational attraction/la luz emitida desde la superficie de la estrella *sería arrastrada* de vuelta hacia el centro

166. Konjunktív – imperfekta na –ra fuera + participio (ženský rod)

- 76) že je podobná té naší při *pohledu z vnějšku*/shows a picture of one spiral galaxy that is similar to what we *think ours must look like to someone* living in another galaxy/galaxia *si fuera vista* por alguien
- 77) pokud ještě každou *částici zaměníme* její antičásticí/if, in addition, every particle *was swapped* with its antiparticle/cada *partícula fuera cambiada* por su antipartícula
- 78) Málo hmotné černé díry však mohou vznikat v místech, kde *vnější tlak stlačit hmotu* do vysoké hustoty/Low-mass black holes could *form only if matter was compressed* to enormous densities by very large external pressures/si la materia *fuera comprimida* a enorme densidad por grandes presiones externas

173. Konjunktív – imperfekta na –ra fueran + participio (ženský rod)

- 79) pokud *na ně nepůsobí žádná síla*ú/if it *were not driven* by some force or impulse/a *menos que fueran empujadas*

190. Konjunktív – predminulého času na –ra hubiera sido + participio (mužský rod)

- 80) Kdyby *vylučovací princip neplatil*/If the *world had been created* without the exclusion principle/Si el mundo *hubiera sido creado* sin el principio de exclusión

200. Konjunktív – predminulého času na –se hubiese sido + participio (mužský rod)

- 81) Ale nemá smysl předpokládat, že *vesmír byl stvořen* před velkým třeskem/but it would be meaningless to suppose *that it was created* before the big bang/el universo *hubiese sido creado antes del big bang*

ESTAR

229. Infinitív – estar + participio (ženský rod)

- 82) podle principu neurčitosti energie kvarků v protonu *není přesně fixována*/energy of the quarks inside the *proton cannot be fixed* exactly/la *energía de los quarks dentro del protón no puede estar fijada* con exactitud

248. Oznamovací spůsob – přítomný čas *está* + participio (mužský rod)

- 83) že se vesmír *chová podle přesných zákonů*/but *is governed by* definite laws/sino que *está gobernado* por ciertas leyes
- 84) Světelné rychlosti *nemůže dosáhnout* žádný objekt/any normal *object is forever confined by* relativity to move at speeds slower than the speed of light/cualquier objeto *normal está confinado* por la relatividad a moverse siempre a velocidades menores

249. Oznamovací spůsob – přítomný čas *está* + participio (ženský rod)

- 85) dobrá teorie *dává* řadu předpovědí/a good theory *is characterized by*/una buena teoría *está caracterizada*
- 86) že čas *není zcela oddělen* od prostoru a nezávislý na něm/We must accept that time is not completely separate from and independent of space, but *is combined with it*/Debemos aceptar que el tiempo *no está completamente separado* e independiente del espacio
- 87) Přestože jsme o světle zatím *hovořili jako o vlnách*/Although light *is made up of* waves/la luz *está formada* por ondas
- 88) Bílé sluneční světlo *obsahuje* vlny všech možných délek/White light *consists of* light waves/La luz blanca *está compuesta* por

- 89) Jenomže na Zemi *je hmota tvořena* především z elektronů a z protonů/*Matter on the earth is made up mainly of protons and neutrons/La materia de la Tierra está formada principalmente por protones*

250. Oznamovací způsob – přítomný čas *estamos* + participio (mužský rod)

- 90) z níž *jsme složeni*/out of which *we ourselves are made/de la que estamos hechos*

254. Oznamovací způsob – přítomný čas *están* + participio (mužský rod)

- 91) že by k tomu *byla nucena* přitažlivou silou/*Bodies like the earth are not made to move on curved orbits by a force called gravity/Los cuerpos como la Tierra no están forzados a moverse*
92) Příčinou *je interference* světla/*These are caused by reflection of light from the two sides/Éstos están causados por la reflexión de la luz*
93) *jsou tvořeny* nesmírně malým, ale velmi hutným jádrem/*they are made up of an extremely tiny, positively charged nucleus/están formados por un núcleo extremadamente pequeño y con carga positiva*

255. Oznamovací způsob – přítomný čas *están* + participio (ženský rod)

- 94) Všechny naše úvahy *vycházejí z předpokladu*/all our *theories of science are formulated* on the assumption/*todas nuestras teorías científicas están formuladas*
95) své cítění *vyjádřil* v proslulém výroku/*his feelings were summed up* in his famous statement/*Sus ideas al respecto están resumidas* en su famosa frase
96) *plánované* stroje zvýší tuto hodnotu zhruba desetinásobně/*machines are planned* that would raise/*están planeadas* unas máquinas que elevarían estas energías

272. Oznamovací způsob – imperfektum *estaba* + participio (mužský rod)

- 97) Tehdy zaměřil Galilei svůj právě vynalezený dalekohled na Jupiter a spatřil *čtyři malé satelity*/Galileo found that it was accompanied by several small satellites/Galileo encontró que éste *estaba acompañado* por varios pequeños satélites
98) se vše *skládá ze čtyř prvků*/everything was made out of four elements/la teoría de Aristóteles de que *todo estaba constituido*
99) události *samy nikterak neovlivňují*/which was not affected by what happened in it/pero que *no estaba afectado* por lo que en él sucediera
100) hmota ve vesmíru *je stvořena* ze čtyř základních prvků/all the matter in the universe was made up of four basic elements/toda la materia del universo *estaba compuesta por cuatro elementos*
101) že světlo *je tvořeno částicemi*; proti ní stála *vlnová* teorie one/which Newton favored, was that it was composed of particles; the other was that it was made of waves/que la luz *estaba compuesta por partículas, y la otra que asuma que estaba formada por ondas*

278. Oznamovací způsob – imperfektum *estaban* + participio (mužský rod)

- 102) pohyb *planet řídí magnetické síly*/the planets were made to orbit the sun by magnetic forces/*planetas estaban concebidos* para girar alrededor del Sol

279. Oznamovací způsob – imperfektum *estaban* + participio (ženský rod)

- 103) vše *se skládá z velkého* počtu rozličných atomů/everything was made up of large numbers of various different/kinds of atoms *todas al s cosas estaban constituidas* por un gran número de diversos tipos

345. Podmieňovací spôsob – jednoduchý estaría + participio (ženský rod)

- 104) Jinak by zůstala hmota *rovnoměrně rozložená* dodnes a nevznikly by ani hvězdy, ani galaxie/the matter in the universe would *still be perfectly uniformly distributed*/materia en el universo aún *estaría distribuida* perfectamente uniforme

350. Podmieňovací spôsob – jednoduchý estarían + participio (mužský rod)

- 105) předchozí časy *prostě nejsou definovány*/that earlier times simply *would not be defined*/los tiempos anteriores simplemente *no estarían definidos*

392. Konjunktív – imperfekta na –ra estuviera + participio (mužský rod)

- 106) než když *míří přímo vzhůru*/when the detector *was not pointing* straight up el detector/*estuviera dirigido* hacia arriba
107) že se neohrožený astronaut rozhodl *prozkoumat kolabující hvězdu zblízka*/Suppose an *intrepid astronaut on the surface of the collapsing star*/que un intrépido astronauta, que *estuviera situado* en la superficie de una estrella

b) Pasiva refleja: Stephan Hawking – *História času*

1. Proč by jinak *byly vidět nejprve plachty lodě* připlouvající od horizontu a *teprve později* její trup?/why else *does one first see* the sails of a ship coming over the horizon, and *only later* see the hull?/y *sólo después se ve el casco*?
2. Aby *vysvětlil* složitý pohyb planet po obloze/to *account for their rather* complicated observed paths in the sky/así *se pudieran explicar* sus relativamente complicadas trayectorias celestes
3. *jedné z mnoha léček, které chystají rozpravy o nekonečnu*/This argument is an instance of the pitfalls that you can encounter *in talking about infinity*/dificultad que uno puede encontrar cuando *se discute* acerca del infinito
4. Astronomická pozorování *bylo stejně dobře možné vysvětlit* v rámci věčného vesmíru/*One could account for* what was observed equally well on the theory that the universe had existed/*Se podían explicar igualmente bien* todas las observaciones
5. neboť žádnou vědeckou teorii *nelze dokázat*/you *can never prove*/nunca se puede probar
6. *může teorie vyvrátit jediný experiment*, jediné pozorování/you *can disprove* a theory by finding even a single observation that disagrees/*se puede rechazar* una teoría *en cuanto se encuentre* una única observación
7. Každé další měření/Each time new experiments are observed/Cada vez que se comprueba
8. jakmile se však objeví jediný nesouhlas/but if ever a new observation is found/Pero si por el contrario se realiza
9. že nová *teorie je ve skutečnosti rozšířením* té předchozí/new *theory is devised*/lo que sucede es que *se construye* una nueva teoría
10. To, že Einsteinova obecná teorie relativity *předpovídá přesně takový pohyb* planety/The fact that Einstein's predictions matched *what was seen*/las predicciones de Einstein *se ajustaran a las observaciones*
11. Nemusíme tedy studovat strukturu Slunce/Thus one does not need to have a theory of the structure/no se necesita tener una teoría de la estructura
12. Zatím takovou teorii *nemáme*/We *do not yet have* such a theory/Aún *no se dispone* de tal teoría

13. víme mnoho i o výsledcích/*we do already know many of the properties/sí se conocen muchas de las propiedades que debe poseer*
14. Podle Aristotelovy teorie/*It followed/De ello se deducía*
15. Upustíme-li olověné závaží/*For example, if you let go of a ball/si se suelta una bola*
16. Síla mezi dvěma tělesy se *tedy* zdvojnásobí/*This is what you might expect* because one could think of the/*Esto es lo que razonablemente se podría esperar*
17. Podle Newtonovy/*But it follows from Newton's laws de las leyes de Newton/se desprende de*
18. Vykonáme-li různé pokusy/*if one carried out experiments/Si se realizaran experimentos*
19. nelze stanovit/*So there is no way to tell/que no se podía determinar*
20. domnívali se, že lze jednoznačně určit časový interval mezi dvěma událostmi/*they believed that one could unambiguously measure the interval of time/que se podía afirmar inequívocamente la posibilidad de medir el intervalo de tiempo*
21. ale nevyhovuje u těles letících rychlostí blízkou rychlosti světla/*they don't work at all for things moving at or near the speed of light/no funcionan, en absoluto, cuando se aplican a cosas que se mueven con o cerca de la velocidad de la luz*
22. částečné teorie, používané do té doby k popisu sil elektrických a magnetických/*the partial theories that up to then had been used to describe the forces of electricity and magnetism/teorías parciales que hasta entonces se habían usado para definir las fuerzas*
23. Ještě kratší vlnovou délku má ultrafialové záření, paprsky X a gama/*Even shorter wavelengths are known as ultraviolet, X rays, and gamma rays/todavía menores longitudes se conocen como radiación ultravioleta, rayos X y rayos gamma*
24. k čemu tuto konstantní rychlost vztahovat/*what that fixed speed was to be measured relative to/a qué sistema de referencia se medía dicha velocidad*
25. Proto je Einsteinovi přiznávána hlavní zásluha za vytvoření nové teorie - speciální teorie relativity -, k níž ovšem Poincaré značným dílem rovněž přispěl/*Einstein is usually given the credit for the new theory, but Poincare is remembered by having his name attached to an important part of it/A Einstein se le reconoce como el creador de la nueva teoría, mientras que a Poincaré se le recuerda por haber dado su nombre a una parte importante de la teoría*
26. Například metr lze zavést jako vzdálenost/*the meter is defined to be the distance traveled by light/el metro se define como la distancia recorrida por la luz*
27. na speciální platinové tyči uchovávané v Paříži/*in terms of two marks on a particular platinum bar kept in Paris/una barra de platino concreta que se guarda en París*
28. vymezenou jednoduše jako vzdálenost, již světlo uletí za jednu sekundu/*this is simply defined as the distance that light travels in one second/Esta se define simplemente como la distancia que recorre la luz en un segundo*
29. Celý vesmír popisujeme pomocí řady jeho částí/*In fact, one may describe the whole universe in terms of a collection of overlapping patches/se puede describir el universo entero*
30. Událost v prostoročasu tedy můžeme specifikovat pomocí čtyř čísel/*So one can specify it by four numbers or coordinates/se puede describir por medio de cuatro números o coordenadas*
31. Na obrázku vpravo je podél svislé osy vynesena čas v letech. Vodorovně je vyznačena vzdálenost v kilometrech od Slunce k alfe Centauri/*time is measured upward in years and the distance along the line from the sun to Alpha Centauri is measured horizontally in miles/el tiempo se mide hacia arriba en años y la distancia*

- (proyectada), a lo largo de la línea que va del Sol a Alfa Centauro, *se mide* horizontalmente en kilómetros
32. Světlo se šíří jako vlnky utíkající po zčeřené hladině rybníka od místa, kde *do vody spadl kámen*/It will be like the ripples that spread out on the surface of a pond *when a stone is thrown in*/la superficie de un estanque *cuando se lanza una piedra*
 33. *Zanedbáme-li* gravitační působení mezi objekty/*If one neglects* gravitational effects/*Si se ignoran* los efectos gravitatorios
 34. *Kdybychom ignorovali* korekce/*If one ignored* the predictions/*Si se ignoraran* las predicciones de la relatividad general
 35. Před rokem 1915 jsme prostor a čas považovali za jeviště/*Before 1915*, space and time were thought of as/*Antes de 1915*, se pensaba en el espacio y en el tiempo
 36. *Spatříme* také velké množství hvězd/*there will also be* a very large number of stars/*También se ve* un gran número de estrellas
 37. jaký *bychom očekávali* u každého rozžhaveného tělesa/*what one would expect* to find igual/al que *se esperaría encontrar* en la luz emitida por un objeto
 38. Protože *víme*/Moreover, *we find that*/Además, *se observa* que ciertos colores
 39. *Dopplerův jev* -/*which is called* the Doppler effect/*que se conoce* como efecto Doppler
 40. *Většina lidí* v té době předpokládala/*At that time most people expected* the galaxies to be moving around quite randomly, and *so expected to find*/*se esperaba encontrar* tantos espectros
 41. když *je vystřelena raketa* kolmo vzhůru ze Země/*when one fires a rocket* upward from the surface of the earth/*cuando se lanza* un cohete hacia el espacio
 42. toto tvrzení by platilo, *i kdybychom vesmír pozorovali* z libovolného jiného stanoviště/*if we were observing* the universe from anywhere/*si se le observara* desde cualquier otro lugar
 43. pokud jej *zkoumáme* v měřítku mnohem větším/*provided one views* it on a large scale compared/*con tal de que se le analice* a gran escala
 44. Není žádného vědeckého důkazu ani pro tento předpoklad/*We have no scientific evidence for*/No se tiene evidencia científica a favor o en contra
 45. Myšlenka, že *lze cestovat* vesmírem v jednom směru/*The idea that one could go* right round the universe/*La idea de que se podría ir* en línea recta
 46. Taková měření *lze* udělat velmi přesně/*This can be done* very accurately/*Esto puede hacerse* con mucha precisión
 47. *dozvěděl jsem se*, že *mi zbývá rok* či dva života/*given to understand* that I had only one or two more years to live/*y se me había dado a entender* que sólo me quedaban uno o dos años de vida
 48. *Podle tehdy přijímaných* fyzikálních zákonů/*According to the laws we believed* at the time/*De acuerdo con las leyes en las que se creía* en aquel tiempo
 49. *musíme* užít alespoň jedno kvantum/*one has to use at least one quantum*/*se tiene que usar* como mínimo un cuanto de luz
 50. *nelze* předpovídat budoucí události/*one certainly cannot predict* future events/*no se pueden predecir* los acontecimientos futuros con exactitud
 51. *Předpovídat můžeme* přibližné počty jednotlivých výsledků, avšak v obecnosti *nelze předem stanovit* jednu přesnou hodnotu k jednomu určitému pokusu/*One could predict* the approximate number of times that *the result would be A or B*, but *one could not predict the specific result* of an individual measurement/*Se podría predecir* el número aproximado de veces que *se obtendría el resultado A o el B*, pero *no se podría predecir* el resultado específico de una medida concreta
 52. Nejprve *dejme* na jednu stranu přepážky zdroj světla určité barvy (tj. určité vlnové délky)/Now suppose *one places a screen* on the far side of the partition from the light/

- Supongamos, entonces, *que se sitúa una pantalla* en el lado opuesto, respecto de la pared
53. Přesto i jednotlivé elektrony vytvářejí pruhy/*If electrons are sent through the slits one at a time/En la realidad, sin embargo, aunque los electrones se envíen de uno en uno, las franjas siguen apareciendo*
 54. byl problém v zásadě vyřešen/*this would solve the problem of the collapse of the atom/se resolvería el problema del colapso del átomo*
 55. U většiny blízkých drah se pozice v cyklu neboli fáze v *B* rychle mění/*In general, if one compares a set of neighboring paths, the phases or positions in the cycle will differ greatly/Si se compara un conjunto de caminos cercanos*
 56. černé díry a velký třesk, *popíšeme* v dalších kapitolách/*black holes and the big bang will be described* in later chapters/agujeros negros y el *big bang* se describirán en capítulos posteriores
 57. poněvadž se věřilo, že tyto částice by mohly být základními stavebními kameny hmoty/*it was believed to be the fundamental unit/porque se creía que era la unidad fundamental*
 58. Různými kombinacemi lze popsat širokou plejádu dnes známých částic/*We can create particles made up of the other quarks/Se pueden crear partículas*
 59. Vzpomeňme si na Thomsona/*Thomson's experiments with electrons, we saw that he used an electric field to accelerate/En el experimento de Thomson con electrones, se vio que*
 60. Těm přísluší spin $1/2$ /*Such particles are said to have spin $1/2$ /Se dice que tales partículas poseen espín $1/2$*
 61. Nyní stručně, co se podle kvantové mechaniky stane, když částice s poločíselným spinem, která tvoří látku (elektron nebo kvark), vyše částici se spinem 0, 1 nebo 2, zprostředkující silové působení/*matter particles are all supposed to be carried by particles of integer spin – 0, 1, or 2/se supone que son todas transmitidas por partículas de espín entero, 0, 1 o 2*
 62. Z pohledu kvantové mechaniky je gravitační síla mezi dvěma částicemi látky zprostředkována/*The gravitational force between the sun and the earth is ascribed to the exchange of gravitons between the particles that make up these two bodies/La fuerza gravitatoria entre el Sol y la Tierra se atribuye al intercambio*
 63. Slabou jadernou sílu se dlouho nedařilo dobře popsat - až roku 1967/*weak nuclear force was not well understood until 1967/La fuerza nuclear débil no se comprendió bien hasta 1967*
 64. Ty potom vytvořily „trsy“ dalších částic, jejich stopy fotografie zachytila/*Figure 5:2 shows a photograph of a collision between a high-energy proton and antiproton/cuyas estelas dieron lugar a los «chorros» que se ven en la fotografía*
 65. jak už víme/*as was mentioned above/como se mencionó arriba*
 66. Až do roku 1956 se vědci domnívali/*Up to 1956 it was believed that the laws of physics obeyed/Hasta 1956, se creía que las leyes de la física*
 67. Vesmír se nemění při současné záměně částic jejich antičásticemi, zrcadlovém převrácení a otočení směru času/*In other words, the universe would have to behave the same if one replaced particles by antiparticles, took the mirror image, and also reversed the direction of time/En otras palabras, el universo se tendría que comportar igual si se reemplazaran las partículas por antipartículas, si se tomara la imagen especular y se invirtiera la dirección del tiempo*
 68. Další osud umírajících hvězd byl podrobněji vyjasněn teprve koncem dvacátých let našeho století/*What might happen to it then was first understood only at the end of the 1920s/se empezó a entender al final de los años veinte*

69. Jedním z prvních známých zástupců této *třídy se stal souputník Síría/One of the first to be discovered is a star that is orbiting around Sirius/una de las primeras que se descubrieron fue una estrella que está girando alrededor de Sirio*
70. co se stane s bílým trpaslíkem nebo neutronovou hvězdou, když ze svého okolí naopak zachytí cizí hmotu, a dostanou se tak nad limit/what would happen if you added more mass to a white dwarf/or neutron star to take it over the limit/qué sucedería si se añadiera más masa a una enana blanca o a una estrella de neutrones, de manera que se sobrepasara el límite
71. Nicméně když byl v roce 1983 vyznamenán Nobelovou cenou/when he was awarded the Nobel Prize in 1983/cuando se le otorgó el premio Nobel en 1983
72. Israelův výsledek *se týkal* nerotujících objektů/Israel's *result dealt* with the case of black holes formed from non-rotating bodies only/El resultado de Israel sólo *se aplicaba* al caso de agujeros negros
73. Jediné, čím se nakonec *projevuje*, je její hmotnost a rotace/we *can possibly measure* about the body is its mass and rate of rotation/todo lo *que se puede medir* del cuerpo es la masa y la velocidad
74. *jako voda vytékající z vany*/rather like *water running* out of a bath/parecido al movimiento del agua cuando *se vacía* una bañera
75. *My však víme*, že nějaké nepravidelnosti v hustotě jistě existovaly/*But we know* that there must have been some irregularities/Pero *se sabe* que deben haber existido algunas irregularidades

a) Ser a estar: Milan Kundera – *Nesmrtelnost*

1. Infinitív – ser + participio (mužský rod)

- 1) Gesto *nelze totiž považovat* za výraz individua/*A gesture cannot be regarded* as the expression of an individual/*Y es que el gesto no puede ser considerado* como una expresión del individuo
- 2) kterou *není možno vyvrhnout/impossible to spew out/no consigue ser expulsado*
- 3) ale že *chtěl být navíc obdivován* spisovateli/*but wanted in addition to be admired by* writers/*quería además ser admirado* por los escritores
- 4) není dobré *být fotografován*, když/*it is not good to be photographed when/ino es bueno ser fotografiado* mientras
- 5) všechno, co od této chvíle řeknete, *může být použito* proti vám./anything you say from now on *may be used against you/todo lo que diga a partir de ahora puede ser utilizado* en su contra.
- 6) *musí být proto dodatečně vyztuženo/therefore must be shored up/debe* por eso *ser reforzado*
- 7) Martin Heidegger *má být považován* za zmatence/*Martin Heidegger was to be considered* a bungler/*Martin Heidegger debe ser considerado* un delirante
- 8) protože *být uznán* jako ten, kdo nemá pravdu/*for to be proved wrong/porque ser reconocido* como aquel que no posee la verdad
- 9) *aby byl překonán* svým následovníkem/*only to be surpassed by his successor/para ser superado* por el que le sigue
- 10) být absolutně moderní znamená *být spojencem* svých hrobníků/*to be absolutely modern means to be the ally* of one's gravediggers/*ser absolutamente moderno significa ser aliado* de sus sepultureros
- 11) Sláva znamená, že *vás zná mnoho lidí/Fame means that you are known* by many people/*La fama significa ser conocido* por mucha gente
- 12) Taková láska *by se dala definovat* jako vztah/*Such a love can be denned* as a relation/*Un amor así puede ser definido* como una relación
- 13) Homo sentimental *nemůže být definován* jako člověk, který cítí/*Homo sentimental cannot be denned* as a man with feelings/*El homo sentimental no puede ser definido* como un hombre que siente
- 14) kdy *je třeba* posvětit velkou lásku věností/*when it was necessary to sanctify* great love through fidelity/*el gran amor debe ser consagrado* mediante la fidelidad
- 15) který považoval zároveň za kapitulaci i za technickou virtuozitu *hodnou patentu/which he considered both a capitulation and a piece of technical virtuosity worthy of a patent/que consideraba tanto una rendición como un virtuosismo técnico digno de ser patentado*

2. Infinitív – ser + participio (ženský rod)

- 16) obraz našeho života *bude beze zbytku archivován*, aby ho bylo možno kdykoli použít/*pictures of our life, down to the last detail, will be filed away to be used at any time/la imagen de nuestra vida se archivará en su totalidad para que pueda ser utilizada* en cualquier momento
- 17) z nichž *každý lze rozeznat/each of which could be distinguished/cada una de las cuales puede ser reconocida*
- 18) podobá se staré manufaktuře *určené k demolici/it resembles an old factory destined for demolition/se parece a una vieja manufactura que ha de ser demolida*
- 19) Jak má jednat muž se ženou, *kteřá za ním přijede nepozvána?/How is a man to act towards a woman who comes to his house uninvited?/¿Cómo debe comportarse un hombre con una mujer que llega sin ser invitada?*
- 20) že bez zrnka bláznovství *by život nestál za žití/that without a kernel of madness life would not be worth living/que sin una pizca de locura la vida no valía la pena ser vivida*
- 21) antická tragédie *zůstane navždy nepřekonatelná/Greek tragedy will for ever remain unsurpassed/la tragedia antigua jamás podrá ser superada*

22) Byla to téměř fyzická touha *být rozdrcen*/It was almost a physical longing *to be crushed*/Era casi un deseo físico de *ser aplastada*

3. Infinitív – ser + participio (mužský rod, pl.)

23) kde jsou místo netrpělivých sester zaměstnání andělů/where instead of impatient nurses *you would be cared for by angels*/donde, en lugar *de ser atendidos* por enfermeras impacientes, lo serán por ángeles

6. Zložený infinitív – haber sido + participio (ženský rod)

24) Toho dne, kdy se za ním rozhodla *přijet nepozvána*/The day she decided *to follow him uninvited*/Ese día, cuando decidió ir a verlo *sin haber sido invitada*

21. Oznamovací spůsob – přítomný čas es + participio (mužský rod)

25) Přesto, že je tak mlád, *je znám* svými znaleckými posudky/Despite being so young, *he is renowned* for his expertise/A pesar de ser tan joven, *es conocido* por sus dictámenes periciales

26) Súra krávy Milouš *je poslán sbírat* červy/An extract from the Koran concerning the cow *Bertie is sent* to fetch worms/La sura de la vaca *Milous es enviado a buscar* gusanos

27) *Milouš je uvězněn*/Bertie *is behind bars*/Milous *es encarcelado*

28) Po několika dnech *bývá pohřešovaný nalezen* na odlehlém místě/After a few days the missing *person would be found* in some remote spot/Unos días después el *desaparecido es encontrado* en un lugar lejano

29) *nemůžeš sedět pořádně*/Don't you know *how to sit properly*?/Es que no puedes sentarte *como es debido*?

22. Oznamovací spůsob – přítomný čas es + participio (ženský rod)

30) *je-li to vhodné či ne*/whether they *are appropriate* or not/sin tomar en cuenta si la ocasión es o no *es adecuada*

31) takže hudba *je tam nahrazena* reklamami/there *is advertising instead of music*/así que la *música es reemplazada por los anuncios*

32) Laura *jako osudem nemilovaná*/Laura *as the one unloved by fate*/Laura como la que no *es amada por el destino*

33) Ve světě cest je krása *nepřetržitá*/In the world of roads and paths, *beauty is continuous*/En el mundo de los caminos *la belleza es ininterrumpida*

34) Agnes *je vlečena matkou*/Agnes *is dragged by her mother*/Agnes *es arrastrada por la madre*

27. Oznamovací spůsob – přítomný čas son + participio (mužský rod)

35) *jsou k tomu pohnuti* reklamou/are *motivated to drink by advertising*/son *impulsados a ello por la publicidad*

28. Oznamovací spůsob – přítomný čas son + participio (ženský rod)

36) kdy *jsou mořské cesty obslouženy* tisícem dopravních společností?/when there are a thousand *shipping companies*?/cuando *las rutas marinas son atendidas* por cientos de empresas de transportes?

33. Oznamovací spůsob – zložené perfektum ha sido + participio (mužský rod)

37) dnes *je Boží oko nahrazeno* kamerou/nowadays God's *eye has been replaced by* a camera/hoy el *ojo de Dios ha sido reemplazado* por la cámara

- 38) *Oko jednoho je nahrazeno očima všech/The eye of one has been replaced by the eyes of all/El ojo de uno ha sido reemplazado por los ojos de todos*
- 39) Bernard *byl jmenován* totálním oslem/Bernard *has been declared* a compleat (sic!) ass/Bernard *ha sido nombrado* asno total
- 40) nějaký neznámý Bernard Bertrand *byl jmenován* totálním oslem/someone named Bernard Bertrand *had been declared* a compleat (sic!) ass/un desconocido llamado Bernard Bertrand *ha sido nombrado* asno total
- 41) *napadený* protivník by se ho nevinně zeptal/for his *opponent* would ask him innocently/porque el contrincante *que ha sido atacado* le preguntaría inocentemente
- 42) křeč smíchu byla dnešními lidmi *povýšena* na ideální obraz/*convulsion of laughter has been raised* by contemporary people into an ideal image/*el espasmo de la risa ha sido elevado* por las gentes de hoy a la categoría de imagen ideal

34. Oznamovací spůsob – zložené perfektum ha sido + participio (ženský rod)

- 43) lidský život *nebyl nikdy podroben* matematickému zkoumání/*human life has never been subjected* to mathematical research/la vida humana *nunca ha sido sometida* a investigación matemática

40. Oznamovací spůsob – zložené perfektum han sido + participio (ženský rod)

- 44) že vrásky, *které má na tváři, jí tam vyryly jehly pohledů*/that looks were needles which etched the wrinkles in her face/que las arrugas *que surcan el rostro han sido grabadas por el estilete de las miradas*
- 45) že se bránil úkolům, *které mu byly uloženy proti jeho vůli*/for resisting a task that was assigned to him against his wishes/que se resista a las tareas *que le han sido impuestas* contra su voluntad

45. Oznamovací spůsob – imperfektum era + participio (mužský rod)

- 46) dospělé gesto *se k jedenáctileté holčičce nehodilo*/the adult gesture did not fit an eleven-year-old child/un gesto adulto *no era apropiado* para una niña de once años
- 47) Pravidelný pořad "právo a zákon" *považovali imagologové za tak očividně nudný*/The imagologues found 'Rights and the Law' *so obviously boring* chat/El programa habitual « El derecho y la ley » *era considerado por los imagólogos* tan evidentemente aburrido
- 48) Ředitel programu *byl nazýván* Medvěd/The programme director *was called* the Bear/El director de informativos *era apodado* el Oso
- 49) dovolal se Rubens bláznivého absolutna lásky *a to platilo*/Rubens summoned the mad absolute of love, and *it succeeded*/Rubens invocaba el enloquecido absoluto del amor y eso *era válido*
- 50) přítel *je proslulý* svým tvrdým spánkem/that their friend *was known* as a deep sleeper/su amigo *era conocido* por tener un sueño especialmente pesado

46. Oznamovací spůsob – imperfektum era + participio (ženský rod)

- 51) slza byla až podezřele často vyprovokována dojetím/a tear *was suspiciously often provoked* by the emotion/la lágrima *era provocada* con sospechosa frecuencia por la emoción

51. Oznamovací spůsob – imperfektum eran + participio (mužský rod)

- 52) Tři lékaři *jsou proto pohnáni* před soud/Three doctors *had been brought to trial*/Tres médicos *eran llevados* a juicio por ello

54. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fui + participio (ženský rod)

53) *Já jsem byla poražena/I was defeated/Yo fui derrotada*

63. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fueron + participio (mužský rod)

54) *Všechny ideologie prohrály: jejich dogmata byla nakonec demaskována/All ideologies have been defeated: in the end their dogmas were unmasked/Todas las ideologías fueron derrotadas: sus dogmas fueron finalmente desenmascarados*

55) *Její neurčité snění o nevěře bylo surově přerušeno/Her vague dreaming about infidelity was rudely interrupted by Agnes/Sus indefinidos sueños sobre la infidelidad fueron brutalmente interrumpidos por Agnes*

56) *mimo ciferník, pro jehož čas byli stvořeni/outside the dial, the time they'd been created for?/al margen del cuadrante para cuyo tiempo fueron creados?*

57) *Na štíhlých podstavcích lemuujících v dlouhých řadách aleje byly postaveny mramorové busty slavných Italů/Long rows of marble busts of famous Italians, standing on pedestals, lined the avenues of trees/Sobre los estrechos pedestales que en largas filas bordean las alamedas fueron colocados allí bustos de mármol de italianos célebres*

64. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum fueron + participio (ženský rod)

58) *Ta slova a důstojný způsob, jakým byla pronesena/Those words, and the dignified manner in which they were delivered/Aquellas palabras y la dignidad con la que fueron pronunciadas*

69. Oznamovací spůsob – predminulý čas había sido + participio (mužský rod)

59) *fotograf z veřejné služby byl najat/a photographer had been hired/el fotógrafo había sido contratado*

60) *Ale Bernard byl už dávno zapomenut/But Bernard had long been forgotten/Pero Bernard hacía tiempo que había sido olvidado*

61) *z níž jí nebylo dáno uniknout/from which there was no escape/de la que no le había sido concedido escapar*

62) *protože byl stržen novým nápadem/because he was struck by a new idea/porque había sido arrastrado por una nueva ocurrencia*

70. Oznamovací spůsob – predminulý čas había sido + participio (ženský rod)

63) *jeho velká fotografie nebyla ještě nabídnuta celému světu/his huge photograph was exposed to the whole world/su gran fotografía aún no había sido ofrecida al mundo entero*

64) *Ta byla také odmítnuta z důvodů/She, too, was rejected for reasons/Aquella también había sido rechazada por motivos*

65) *Kříž byl vztyčen na vrcholu kopce/The cross was situated at the top of a hill/La cruz había sido levantada en la cima de un monte*

93. Oznamovací spůsob – budoucí čas será + participio (mužský rod)

66) *podle nichž bude politik viděn a chápán, plebiscitován v sondážích veřejného mínění a také zvolen, či nezvolen v příštích volbách/by which the politician is seen and understood, measured in opinion polls and elected or rejected in elections/a tenor de las cuales el político será visto e interpretado, plebiscitado en los sondeos de opinión pública y también elegido o no elegido en las siguientes elecciones*

67) *v němž bude ukazován potomstvu/in which he would be exhibited to posterity/en la que será enseñado a la posteridad*

68) kdo z nich *bude uznán* tím malým veřejným míněním za držitele pravdy/which of them *will be recognized* by the opinion of this small audience as the possessor of the truth/cuál de ellos *será reconocido* por esta pequeña opinión pública como poseedor de la verdad

94. Oznamovací způsob – budoucí čas *será* + participio (ženský rod)

69) *citována v rozhlase/quoted on the radio/será citada en la radio*

70) Tragédie *bude vyhnána* ze světa jako stará špatná herečka/Tragedy *will be driven* from the world like a ludicrous old actress/La tragedia *será expulsada* del mundo como una actriz vieja

99. Oznamovací způsob – budoucí čas *serán* + participio (mužský rod)

71) kdykoli může přijít okamžik, kdy *budou vyzváni*, aby odpovídali/at any time there might come a moment when *they would be called* on to answer/en cualquier momento puede producirse una situación en la que *serán llamados* a responder

141. Konjunktív – přítomného času *sea* + participio (mužský rod)

72) aby ten atribut všichni kolem něho *vyznávali a milovali/to make this attribute acknowledged and loved* by everyone/que ese atributo *sea aceptado y amado* por todos los que le rodean

73) učinit komunistický systém *milovaným/to make the communist system better liked/hacer que el sistema comunista sea amado*

74) aby zabitý *byl odsouzen k nejvyššímu trestu/the murder victim be accorded the severest possible punishment/que el asesinado sea condenado* a la máxima pena

147. Konjunktív – přítomného času *sean* + participio (mužský rod)

75) *At' jsou naše neřesti přirovnávány k lijákům/Let our vices be compared* to thunderstorms/Que nuestros vicios *sean comparados* con los chaparrones

153. Konjunktív – perfekta *haya sido* + participio (mužský rod)

76) jeho myšlení *bylo překonáno* jinými filozofy/his thought *had been surpassed* by other philosophers/su pensamiento *haya sido superado* por otros filósofos

165. Konjunktív – imperfekta na –ra *fuera* + participio (mužský rod)

77) slovní střetnutí sester *bylo nahrazeno* mlčením/sisters' verbal contest *was replaced* by a silence/enfrentamiento oral de las hermanas *fuera reemplazado* por un silencio

171. Konjunktív – imperfekta na –ra *fuieran* + participio (mužský rod)

78) *nechal přerušovat* pětiminutové monology redaktorů/he *allowed the commentators' five-minute monologues to be interrupted/hizo que los cinco minutos de monólogo de cada redactor fueran interrumpidos*

172. Konjunktív – imperfekta na –ra *fuieran* + participio (ženský rod)

79) aby všechny operace bez výjimky *byly napříště filmovány/all operations should be filmed/todas las operaciones, sin excepción, fueran filmadas*

ESTAR

1. Infinitív – estar + participio (mužský rod)

- 80) Ale jak má *být posedlý* minulostí ten, kdo v ní vidí jen poušť/But how is one *to be obsessed* with the past when one sees in it only a desert/Pero ¿cómo *puede estar obsesionado* por el pasado alguien que no ve en él más que un desierto
81) Mohlo *být určeno* jen Avenariovi./It *could only have been meant for* Avenarius./Sólo *podía estar destinado a* Avenarius

2. Infinitív – estar + participio (ženský rod)

- 82) *nemohla být překvapena*/she *was hardly surprised*/por eso *no podía estar sorprendida*
83) že by to řekla, i *kdyby nebyla opilá*/she *would have said it even if she had been quite sober*/lo hubiera dicho aun *sin estar bebida*
84) Člověk *může být posedlý* i pár útržky/One *can be obsessed even with a few fragments*/Una persona *puede estar obsesionada incluso por unos retazos*

17. Oznamovací spůsob – přítomný čas estoy + participio (mužský rod)

- 85) *Jsem teď obklopen* čtyřmi ženami/I *am now surrounded* by four women/Así que *estoy rodeado* por cuatro mujeres

21. Oznamovací spůsob – přítomný čas está + participio (mužský rod)

- 86) *Paul je udivený*/Paul *is disconcerted*/Paul *está asombrado*
87) Přístroj paměti *je vypjat*/Disconnected, their instrument of memory/El aparato de la memoria *está desconectado*
88) láska, kterou v nich vyjadřuju, *je spojena* s tebou pevně/the love I express in them *is tied* to you firmly/el amor que en ellas expreso *está unido* a ti firme
89) *není jí dáno* na své tělo bezstarostně zapomenout/she *was not fated* to forget about her body in a carefree way/no *le está permitido* olvidarse despreocupadamente de su cuerpo
90) zdání, za kterým *je skryto* naše já/an *illusion that conceals* our selves/una apariencia tras la cual *está escondido* nuestro yo
91) policisté neuměli než opakovat nepřesvědčivě a hloupě slova *zakázáno, nedovoleno*/the policemen kept repeating in an unconvincing and foolish manner words such as *forbidden, prohibited*/los policías repitieron, tontamente y sin convicción, *está prohibido, no está permitido*
92) *Osvětlen je Nixon*/Nixon *is in the limelight*/El que *está iluminado* es Nixon
93) Bernard netouží po slávě *osvětleného*/Bernard never longed for the *fame of the one in the bright lights*/Bernard no ansía la fama del que *está iluminado*
94) *je zakázáno* podezírat matku ze sexuálních úmyslů vůči synovi/a *mother must never be suspected* of sexual interest in her son/*está prohibido* sospechar de las intenciones eróticas de una madre con respecto a su hijo
95) kde se všichni snaží vykonávat, co se patří, *co je domluveno*/everyone tries to do what is required, what *is already agreed*/todos intentan hacer lo que hay que hacer, *lo que está acordado*
96) Jak se pozná, že *je revolver nabitý*/How does one know that *a gun is loaded*/Cómo se sabe si un revólver *está cargado*
97) Když vydá ránu, tak *je nabitý*/If it goes off, *it's loaded*/Si dispara es que *está cargado*

22. Oznamovací spůsob – přítomný čas está + participio (ženský rod)

- 98) celý jejich společný život *je založen* na iluzi/their entire life together *has been based* on the illusion of love/toda su vida en común *está basada* en la ilusión del amor

- 99) Už třetí týden *je mladá novomanželka, Bettina rozená Brentano, ubytovaná se svým chotěm*/It is the third week the *young newly-wed, Bettina nee Brentano, has been staying with her husband*/Hace ya tres semanas que la joven recién casada, Bettina, de soltera Brentano, *está alojada* con su marido
- 100) Nic není veselejšího než setkání se ženou, které jsme se báli a která *odzbrojena* už nenahání strach/Nothing is so pleasant as meeting a woman we once feared and who, *disarmed*, is no longer threatening/No hay nada más alegre que un encuentro con una mujer a la que temíamos y que *está desarmada* y ya no da miedo
- 101) Obličej odpovídajícího *je osvětlen* reflektorem/The face of the answerer *is lit up* by a spot-light/La cara del que responde *está iluminada* por los reflectores
- 102) Bettina naproti tomu *je nadaná*/Bettina, on the other hand, *is endowed*/Bettina en cambio *está dotada*
- 103) *jsou obklopeni* přírodou/they are surrounded by a world of nature/*está rodeada* por una naturaleza.

23. Oznamovací spůsob – přítomný čas estamos + participio (mužský rod)

- 104) v tomto proudu jsme všichni spojeni/this stream unites us all/esta corriente estamos todos *unidos*, pero no como nación, sino como criaturas divinas

27. Oznamovací spůsob – přítomný čas están + participio (mužský rod)

- 105) *Takto jsou události synchronizovány*/That's how events are synchronized/Así es como *están sincronizados* los acontecimientos

28. Oznamovací spůsob – přítomný čas están + participio (ženský rod)

- 106) v jednom z *nedatovaných* dopisů/in one of his *undated* letters/en una de las cartas que no *están fechadas*

45. Oznamovací spůsob – imperfektum estaba + participio (mužský rod)

- 107) gesto, které jsem viděl na jednom člověku, *keré s ním bylo spjato*/a gesture I saw performed by one person, a gesture *that was connected to her*/el gesto que vi en el hombre A, *que estaba unido* a él
- 108) Nasedla do auta, které *bylo zaparkováno* před domem/She got into her car, *which was parked* in front of the house/Subió al coche que *estaba aparcado* delante de la casa
- 109) otec nebyl družný a *mezi lidmi* většinou mlčel/Agnes' father was unsociable and *taciturn*/el padre no era muy sociable y cuando *estaba rodeado* de gente solía permanecer en silencio
- 110) jehož nádvoří *se hemžilo* turisty/an old cloister, *teeming* with tourists/patio de entrada *estaba plagado* de turistas
- 111) *je mu souzeno štěstí*/he had been blessed with good fortune/*estaba predestinado* para la felicidad
- 112) *syn byl zamíchán* do nějaké trapné aféry/son was mixed up in some painful affair/hijo *estaba implicado* en un desagradable escándalo
- 113) její druhá ruka *byla znehybněna* v sevření klošárda/her other hand was immobilized by the clochard's grip/mientras que el otro brazo *estaba inmovilizado* por la mano del clochard
- 114) V rozevřeném kufříku na stole *už bylo všechno zabaleno*/Everything was already packed into the suitcase lying open on the table/En el maletín abierto encima de la mesa *ya estaba todo guardado*
- 115) Vpravo dole byl na řemení závěs, do něhož *byl zasunut* veliký, hrozivý kuchyňský nůž/Attached on the lower right-hand side was a sheath containing a terrifyingly large kitchen knife/A la derecha, abajo, había en la correa una vaina en la *que estaba metido* un enorme y amenazador cuchillo de cocina

- 116) K mercedesu, který *byl zaparkován* o několik ulic dál/towards Avenarius' Mercedes, *which was parked* a few blocks away/hacia el Mercedes de Avenarius, que *estaba aparcado* varias calles más adelante
- 117) Pochopil, že *je zatčen*/He realized that he *was under arrest*/Comprendió que *estaba detenido*
- 118) *nebyl předurčen* ke dráze umělců/*he was not destined* for the artistic career/*no estaba predestinado* a la carrera de artista
- 119) Po její levici a pravici byly vztyčeny jiné dva kříže a ke každému *připoután zločinec*/On each side of her were two other crosses with a criminal tied to each/A su izquierda y su derecha había otras dos cruces y a cada una de ellas *estaba atado un delincuente*
- 120) kde *byl zaparkován jeho mercedes*/where he had parked his Mercedes/donde *estaba aparcado su Mercedes*

46. Oznamovací spůsob – imperfektum estaba + participio (ženský rod)

- 121) *s níž byla svázána* tradicí staré venkovské solidarity/to which *she was closely tied* by the traditions of country life/a la que *estaba vinculada* por la tradición de la vieja solidaridad campesina
- 122) A snad právě proto *byla Agnes posedlá* tělesnou láskou/And perhaps it was precisely because of that *she was obsessed* by physical love/Y quizá por eso Agnes *estaba obsesionada* con el amor corporal
- 123) Nejenom že *nebyla provokativními formulacemi pohoršena*/Not only was she not the least bit *offended* by his provocative formulations/No sólo no *estaba indignada* por las formulaciones provocativas
- 124) mechanismus, *jejž byla nucena* obsluhovat/machine which *she was forced* to maintain/mecanismo sucio al que *estaba obligada* a mantener
- 125) *její hlas byl v jejím krku udušen*/her voice died in her throat/su voz *estaba ahogada* en su garganta
- 126) hlas, který na něho mluví, *je nahraný* na pásce/the voice speaking to him was *taped*/voz que le hablaba *estaba grabada* en una cinta
- 127) Ale protože od samého počátku *byl jejich vztah založen* na naprosté vzájemné neagresivitě/But since from the very beginning *their relationship had been founded* on absolute mutual non-aggressiveness/Pero como desde el comienzo *su relación estaba basada* en la absoluta falta de mutua agresividad

51. Oznamovací spůsob – imperfektum estaban + participio (mužský rod)

- 128) *Nebyl k tomu veden* křesťanskou láskou k bližnímu/They were not led by Christian love for one's neighbours/No *estaban guiados* por el amor cristiano al prójimo
- 129) Jejich tváře strnulé do finální grimasy *tu byly vystaveny* jako resumé jejich života/Their faces, frozen in terminal grimaces, were *exposed* like resumes of their lives/Sus rostros inmovilizados en un gesto final *estaban expuestos* como un resumen de sus vidas

52. Oznamovací spůsob – imperfektum estaban + participio (ženský rod)

- 130) tváře, na níž *byly otištěny* všechny stopy jejího trápení/her face, *marked* with the traces of her suffering su rostro, en el que *estaban impresas* todas las huellas de su sufrimiento
- 131) hory vpravo *byly zahaleny* žlutavým oparem/the mountains on the right were *wrapped* in a yellowish haze/las montañas de la derecha *estaban cubiertas* de una neblina amarillenta
- 132) ty dvě ženské postavy *patří* k sobě/those two female figures *belonged* together/aquellas dos figuras femeninas *estaban relacionadas*
- 133) Useknuté hlavy slavných mrtvých *byly posazeny* na sloupy/The severed heads of the famous dead, *resting* on their pedestals/Las cabezas cortadas de los muertos ilustres *estaban colocadas* encima de sus pedestales

- 134) dávaly tak najevo, že *nepatří* ke staré generaci/made it clear in this way that they *did not belong* to the old generation/poníán así de manifiesto que no *estaban ligadas a la generación anterior*
58. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum estovo + participio (ženský rod)
- 135) Čtvrté období *bylo úzce spojeno* s přítelem M/The fourth period *was closely connected* with his friend M/La cuarta etapa *estuvo estrechamente ligada* a su amigo
70. Oznamovací spôsob – predminulý čas había estado + participio (ženský rod)
- 136) Byl to sympatický, jemný muž, který trpěl tím, že je příslušníkem národa, *jemuž vládł Hitler*/He was a likeable, sensitive man who found it painful to belong to a nation *once ruled by Hitler*/Era un joven simpático, delicado, que sufría por ser miembro de una nación que *había estado gobernada por Hitler*
93. Oznamovací spôsob – budoucí čas estará + participio (mužský rod)
- 137) Znamená to, že *bude posedlý* těmi pár útržky?/Does that mean *he would become obsessed* with those few fragments?/¿Significa eso que *estará obsesionado* por esos retazos?
94. Oznamovací spôsob – budoucí čas estará + participio (ženský rod)
- 138) Váš život *bude vždycky vystavěn* ze stejného materiálu/Your life *will always be built* from the same materials/Su vida *estará siempre construida* del mismo material
99. Oznamovací spôsob – budoucí čas estarán + participio (mužský rod)
- 139) v tělocvičném klubu, kam chodí Agnes, *budou všechny stěny přikryty* obrovským zrcadlem/in Agnes' health club *all the walls should be covered* by enormous mirrors/en el club de gimnasia al que va Agnes *todas las paredes estarán recubiertas* de enormes espejos
117. Podmieňovací spôsob – jednoduchý estaría + participio (mužský rod)
- 140) *všechno by bylo ztraceno*/everything *would be lost*/todo *estaría perdido*
118. Podmieňovací spôsob – jednoduchý estaría + participio (ženský rod)
- 141) jejich svazek *by byl náhle přístupný* všem intervencím jeho rodiny/their union *would suddenly be accessible* to all kinds of meddling by his family/su relación *estaría repentinamente expuesta* a todas las intervenciones de su familia
141. Konjunktív – přítomného času esté + participio (mužský rod)
- 142) Co to znamená, že *je odjištěný*?/What does it mean when *the catch is off*?/¿Qué quiere decir que *esté quitado* el seguro?
- 143) Co mu záleží na tom, *jestli je na stole pořádek či ne*?/What did he care whether the *table was messy or not*?/¿Qué le importa que el escritorio *esté ordenado* o no?
- 144) jejich setkání *bylo o to víc zalito* světlem/their meetings *will be lit up* all the more brightly/su encuentro *está así iluminado*
142. Konjunktív – přítomného času esté + participio (ženský rod)
- 145) možná že *naše sexualita je natolik zautomatizována*/perhaps our sexuality *has indeed become so automatized*/es posible que nuestra sexualidad *está tan automatizada*

- 146) "V té ženě je něco, *co ji předurčuje stát se obětí*/There is something in that woman *that preordains her to be a victim*/En esa mujer hay algo que hace que *esté predestinada a convertirse en víctima*.
- 147) Ale *aby byla spojena* neviditelnými přívody s nějakým rezervoárem moudrosti/*but that she be linked by invisible connections with some reservoir of wisdom*/sino que *esté unida* por invisibles conexiones con algún depósito de sabiduría

b) Pasiva refleja: Milan Kundera – *Nesmrtelnost*

- 1) *odkud je vidět* velkými okny celou Paříž/*on the top floor of a high-rise that provided a panoramic view of all Paris*/desde donde se ve, a través de unas grandes ventanas, todo París
- 2) *jako by se z hloubi vod ozýval hlas* staré parní lokomotivy/*it was as if an old steam engine was wheezing from the depths of the water*/y era como si desde las profundidades del agua se oyera el sonido de una vieja locomotora de vapor
- 3) na všech *se přesně ve stejnou chvíli říká* totéž o témže/*we have so many radio stations in France and that at precisely the same time they all say the same thing*/en todas se diga lo mismo acerca de lo mismo
- 4) protože z ní vyplývá, že/*it discloses that*/porque de ella se deduce que
- 5) Ale *není člověk definován jako*/But *isn't a person by definition*/¿Pero no se define al hombre?
- 6) Jednotlivé vozy *se odlišují jen*/Individual cars *differ only*/Los coches sólo se diferencian
- 7) *není možno po smrti počítat s ničím než s*/then we cannot count on anything after death/no se puede contar después de la muerte sino con
- 8) *šlo se obtížně*/it was difficult to walk/se caminaba con dificultad
- 9) možná *nikdo ani neví*/no one even realizes that it exists/es probable que ni siquiera se sepa que existe
- 10) *Tady se platí mýto!*/You must pay a toll!/¡Aquí se paga peaje!
- 11) Do toho rachotu *se náhle ozvala* Bachova fuga/*Into this racket came a piano rendition of a Bach fugue*/En medio de ese estruendo se oyó de pronto una fuga de Bach al piano
- 12) že *chceme někomu říci*, že je blázen/*a passer-by coming in the opposite direction gave her an angry glance and tapped his forehead*, which in the international language of gestures says that you are crazy/lo cual en el idioma de los gestos de todos los países del mundo significa que se le indica a alguien que está loco
- 13) Poprvé v dějinách *nebyla ponechána poraženému žádná, ale žádná sláva*/For the first time in history, *the defeated were not allowed a scrap of glory*/Por primera vez en la historia no se le dejó al vencido absolutamente ninguna gloria
- 14) Otcí *bylo povoleno jen jedině potěšení* Němce /*Father was permitted only a single Germanic pleasure*/Al padre sólo se le permitió una satisfacción en alemán
- 15) co *byly kdy napsány*/This is the most famous German poem ever written/Este es el más famoso de cuantos poemas se han escrito en alemán
- 16) *Poznáte, jak je krásná*/You will recognize how beautiful it is/Sólo se capta su belleza
- 17) ho *bylo slyšet* na kilometr dokola/*it could be heard for miles around*/así que se oía a un kilómetro de distancia
- 18) Po jeho smrti *se opravdu rozhostilo ticho*/calm did indeed begin to reign/Después de su muerte se extendió efectivamente el silencio
- 19) tím zřetelněji *se do toho ticha ozýval otcův poslední vzkaz*/Father's last message sounded more and more distinctly in that silence/se oía cada vez con mayor claridad en medio de ese silencio el último mensaje del padre
- 20) všechny operace bez výjimky *byly napříště filmovány a filmy uloženy do archivů*/all operations should be filmed and the film permanently filed/todas las operaciones, sin excepción, fueran filmadas a partir de entonces y que las películas se depositaran en un archivo
- 21) ještě navíc *tu bude jeden* institucionalisovaný pohled/*in the end one single stare will be instituted* which will not leave us/*se institucionalizará* además una mirada única, para que no nos abandone

- 22) obraz našeho života *bude beze zbytku archivován*/pictures of our life, down to the last detail, *will be filed away*/la imagen de nuestra vida *se archivará* en su totalidad
- 23) Přesto se do jejího manželského míru *ozýval z dálky svůdný hlas*/All the same, a *seductive voice from afar kept breaking* into her conjugal peace/Sin embargo, en su paz matrimonial *se oía* a lo lejos una voz seductora
- 24) *bylo na nich vidět* všemi směry prchající zděšené lidi/*They showed* terrified people fleeing in all directions/en *ellas se veía* a gente aterrorizada que huía en todas direcciones
- 25) *Otce nebylo vidět*/Father was not visible/Al padre no se le veía
- 26) Ale copak *se to nedalo* vymyslet nějak jinak?/But was there no other way to arrange things?/¿Pero no *se podía haber inventado* de otra manera?
- 27) "To se všude ví, že Země je hrůza,"/That's well known all over, that the Earth is horrible,/'« En todas partes *se sabe* que la Tierra es un horror »
- 28) Všichni přece věděli, že Goethe *nošení* brýlí na veřejnosti odsuzuje/After all, everyone knows that Goethe has condemned the *wearing* of glasses in public/¿Todos saben que Goethe está en contra de que *se lleven* gafas en público
- 29) která *se vyznačuje* romantismem a brýlemi/precisely the one *which is distinguished* by Romanticism and glasses/la joven generación, precisamente a la *que se caracteriza* por el romanticismo y las gafas
- 30) Když *se rozbije* sklenice/When a wine-glass breaks/Cuando *se rompe* un vaso
- 31) Když *se rozbije* zrcadlo/When a mirror breaks/Cuando *se rompe* un espejo
- 32) A když *se rozbijí* brýle?/And when a pair of glasses breaks?/¿Y cuando *se rompen* unas gafas?
- 33) *bylo ho vidět* zezadu/he was shown from the back/*se le veía* desde atrás
- 34) jehož *tvář nám splývá* s tvářemi mrtvých/the person *whose face merges* in our mind with the faces of the dead/*cuyo rostro se confunde* con los rostros de los muertos
- 35) Proto *byli pozváni kameramani*/That's why cameramen had been invited/Por eso *se había invitado* a las cámaras
- 36) aby film o slavném hvězdáři *byl vysílán* každého roku na Silvestra/that the film about the famous astronomer *be broadcast* every New Year's Eve/El pueblo pediría seguramente que la película sobre el famoso astrónomo *se emitiese* todos los años por Año Nuevo
- 37) a z tónu hlasu *je zřejmé*, že toho člověka nemá rád/and from his tone it *is obvious* that he doesn't like the man/a quien por el tono de la voz *se nota* que no aprecia
- 38) *I když miluje* ženu, aniž se jí dotkl/Even if a man loves a woman without so much as touching her/Aunque *se ame* a una mujer sin llegar a tocarla
- 39) Na nesmrtelnost *se myslí* od dětství/One starts thinking about immortality in childhood/En la inmortalidad *se piensa* desde la infancia
- 40) Podle toho, *co se o tom vypráví*/According to her account/Por lo que *se cuenta*
- 41) Tento podzim *je ho krásně vidět*/This autumn it shows up beautifully!/Este otoño *se ve* estupendamente
- 42) *Vyplyvá* to z jejich dalšího setkání/This is evident from their next meeting/Esto *se deduce* de su siguiente encuentro
- 43) *co se týče* tvého ducha/as far as your spirit is concerned/en lo que *se refiere* a tu espíritu
- 44) o kterém *se málo ví a málo mluví*/about which little is known and little is said/de la que *se sabe y se habla* poco
- 45) jako jsou *neviděné předměty příliš důvěrně známé*/in the way objects are *when they become* too intimately familiar/a no ser vista como no *se ven* los objetos demasiado conocidos
- 46) a tak odkládáte akt zničení ze dne na den/and so you put off the act of destruction from day to day/y así *se pospone* el acto de la destrucción de un día para otro
- 47) *To už se nikdy nikdo nedo*/Nobody will ever know/Eso ya nunca *se sabrá*
- 48) *Plyne z toho*/It thus follows/De esto *se deduce* que
- 49) Měl jsem radost z anekdot, *které se o mně vyprávěly*/I enjoyed the anecdotes that were told about me/Me alegraba de que *se contasen* anécdotas sobre mí
- 50) už *nemůžete vystoupit*/you can't get off/ya no *se puede bajar* nunca más
- 51) *podal v parlamentu návrh* na zákaz reklamy na pivo/proposed in Parliament that beer advertising should be banned/para que *se prohibiera* la publicidad de la cerveza

- 52) *Pak je slyšet hlas samotného Bertranda Bertranda/Then came the voice of Bertrand Bertrand himself/Después se oye la voz de Bertrand Bertrand*
- 53) *Tam je řeč o poslanci Bertrandu Bertrاندovi/I hear a report about Deputy Bertrand Bertrand/Allí se habla del diputado Bertrand Bertrand*
- 54) *kdyby dík nějaké kuriózní smlouvě bylo stanoveno jako podmínka přátelství/if because of some bizarre agreement it had been stipulated as a precondition of friendship/pero si por un curioso convenio se estableciese como condición para la amistad*
- 55) *V té rodině se politická dráha dědí/In that family a political career is inherited/En esa familia la carrera política se hereda*
- 56) *že jsou děti v podobných zprávách jmenovány/We have long become used to the idea that in such reports children tend to be singled out/en noticias como ésta se mencione a los niños*
- 57) *Proto právo vyžadovat odpověď bylo odedávna přiznáváno jen výjimečně/That is why the right to demand answers has, since time immemorial, only been accorded in exceptional circumstances/Por eso el derecho a exigir una respuesta se otorgaba desde siempre sólo en casos excepcionales*
- 58) *Nicméně i zde existuje vláda jedenáctého přikázání/Nevertheless, even here the authority of the Eleventh Commandment is in full force/No obstante, aquí también el gobierno del decimoprimer mandamiento se ejerce con toda energía*
- 59) *Všichni jsme tehdy tleskali, protože bylo učiněno zadost spravedlnosti/We all applauded because justice had been done/Todos aplaudimos, porque se hacía justicia*
- 60) *Na první pohled by se řeklo/At first glance it may seem/A primera vista se diría*
- 61) *a když se jednoho dne ukázalo/but when it finally became clear that all over Europe workers were driving to work in their own/y cuando un buen día se demostró*
- 62) *jak se peče chleba, staví dům, jak se zabíjí vepř a dělá se z něho uzené, co se dává do peřin/how bread is baked, how a house is built, how a pig is slaughtered and the meat smoked, what quilts are made of/cómo se hornea el pan, cómo se construye una casa, cómo se mata un cerdo y se hacen con él embutidos, qué se pone en los edredones*
- 63) *právě toho dne byly spáchány v jeho ulici tři loupeže a dvě vraždy/three thefts and two murders were committed on his street that very day/ese mismo día se cometieron en su calle tres robos y dos asesinatos*
- 64) *Zprávy se poslouchají/Listening to a news broadcast is like/Las noticias se oyen igual*
- 65) *Paul, na němž bylo znát/Paul, and it was evident/Paul, al que se le notaba desde la mañana en excelente forma*
- 66) *nechceme - li vyzvat ke generální stávce všechny/unless we are ready to ask everyone to join in a general strike/si no se quiere convocar a una huelga*
- 67) *U Paula se však nedalo mluvit o/In Paul's case, however, it was impossible to speak of/Pero en el caso de Paul no se podía hablar de*
- 68) *se považuje za druh přetvářky či falešné hry/is considered a kind of dissembling or cheating/se considera una especie de falacia o de juego tramposo*
- 69) *neštěstí, jak známo, nechodí nikdy samo/misfortunes, as is well known, seldom come in single spies/la desgracia, como se sabe, nunca llega sola*
- 70) *kout, kde se žije úplně jinak/a place where he could live quite differently/un rincón en el que se vivía de una manera completamente distinta*
- 71) *sloužit mu, jako se slouží absolutnu/to serve it as one serves the absolute/servirle como se sirve al absoluto*
- 72) *na obrazovce je vidět reklamu/in a TV commercial/en la pantalla se ve un anuncio*
- 73) *Od všctkyně se nepožaduje, aby byla moudrá/We do not demand of a clairvoyant that she be wise/De la adivina no se exige que sea*
- 74) *Nechtěla však to ponížení dát najevo/But she tried to conceal her humiliation/No quería sin embargo que se notase esa humillación*
- 75) *o sebevraždě nepadlo slovo/not one word was ever spoken of suicide/sobre el suicidio no se habló ni una palabra*
- 76) *komu chceme dodat sebedůvěry a síly/as we do to someone whose self-confidence and strength we wish to bolster/como a alguien a quien se quiere dar confianza en sí mismo y fuerza*

- 77) *Jak se pozná/How does one know/¿Cómo se sabe?*
- 78) *A jak se pozná/And how do you know/¿Y cómo se sabe?*
- 79) *jak se s tím zachází/how to handle it/cómo se maneja*
- 80) *jak se zachází s revolverem/one handles a gun/cómo se maneja un revólver*
- 81) *Jak se odjišťuje?/How do you turn it off?/¿Cómo se quita el seguro?*
- 82) *To se pozná!/That's obvious!/¿Eso se nota!*
- 83) *A nedá se vyloučit ani to/And you cannot also rule out the possibility that/Y tampoco se puede excluir que*
- 84) *jak se to ve Francii dělá mezi známými/as acquaintances always do in France como se hace en Francia entre conocidos*
- 85) *jako se vynášejí v noci tajně na ulici nepotřebné staré matrace/the way people secretly dispose of useless old mattresses late at night/como se sacan a la calle en secreto por la noche los viejos colchones inservibles*
- 86) *U věčného soudu vedeného proti Goethovi bylo proneseno bezpočet obžalovacích řečí/countless accusations and testimonies relating to the case of Bettina were brought up against/En el eterno juicio celebrado contra Goethe se han pronunciado incontables discursos acusatorios y se han presentado incontables testimonios relacionados con el caso Bettina*
- 87) *čemu se říkalo avantgarda/what used to be called the avant-garde/de lo que se dio en llamar vanguardia*
- 88) *že se jednou ukáže/it will become clear/un día se demuestre*
- 89) *kdy je cit považován za hodnotu/As soon as feelings are seen as a value/A partir del momento en que el sentimiento se considera un valor*
- 90) *vypráví se, že ho chránila vlastním tělem/it is said that she protected him with her own body/se cuenta que lo defendió con su propio cuerpo*
- 91) *vyprávěla se tam tato anekdota o ruské duši/the following anecdote went round about the Russian soul/se contaba allí esta anécdota sobre el alma rusa*
- 92) *Vyplývá z ní/It suggests/De ella se deriva*
- 93) *ozývaly se z rádia místo obvyklých tang a valčíků/the tangos and waltzes usually played on the radio were replaced by/se oían por la radio, en lugar de los tangos y los valsés habituales*
- 94) *je ji slyšet pokaždé, když je zavražděn nějaký státník, když je vyhlášena válka/it can be heard every time some statesman is murdered or war is declared/se la oye cada vez que es asesinado un jefe de Estado, cuando se declara una guerra*
- 95) *a přesto je všeobecně vykládána proti svému smyslu/and yet it is generally misinterpreted/y sin embargo se interpreta generalmente en contradicción*
- 96) *z nichž je vidět krajinu plnou pasoucích se ovcí a krav/from which you can enjoy a landscape full of grazing sheep and cows/desde los que se ve un paisaje lleno de ovejas y vacas pastando*
- 97) *po kterém se chodí pěšky/over which one walks/por la que se va a pie*
- 98) *že se po ní jezdí autem/it is solely intended for vehicles/no sólo porque por ella se va en coche*
- 99) *nechtěla být zcela pochopena/did not want to be fully understood/al mismo tiempo no quería que se entendiera del todo*
- 100) *že se milovanému děje křivda/that someone she loved was being wronged/porque se hería a quien ella amaba*
- 101) *ve světle reflektorů bylo vidět jezdce v odění/in the glare of the headlights she could see the drivers/a la luz de los faros se veía a los pilotos*
- 102) *Takže důvod je vždycky pochopen jako racionální/Therefore reason in the sense of a cause is always understood as something rational/De modo que la razón se entiende siempre como algo racional*
- 103) *Ale německy se řekne důvod Grund/a reason in the sense of a cause is called Grund/en tanto que causa, se dice Grund*
- 104) *na okraji nebylo vidět auta/cars will not be visible/no se vean coches*
- 105) *že je to ponížení odevšad vidět/that this humiliation is seen by everyone/que esa humillación se ve desde todas partes*
- 106) *do kompjúteru byly dány maximální a minimální rozměry/the maximum and minimum dimensions of all body parts were put into a computer/en el ordenador se introdujeron las medidas máximas y mínimas de todas las partes del cuerpo*

- 107) ve světle Agnesiných reflektorů *bylo vidět postavy/she could see the riders/se veían las figuras*
- 108) *jako se odhazuje zmačkaný papír, jako se odhazuje shnilé jablko/as one throws away a crumpled piece of paper or a rotten Apple/tal como se desecha un papel arrugado, como se desecha una manzana podrida*
- 109) ale aniž víte proč/but without your knowing why/sin que se sepa por qué
- 110) Na druhé straně *se ozval konečně hlas/Finally a voice answered at the other end/Por fin al otro lado se oyó una voz*
- 111) že *se tak lépe běží/it was easier to run that way/porque así se corre mejor*
- 112) pak *se ozvala v sluchátku hudba/then he heard music/luego se oyó una música*
- 113) co *byly kdy vymyšleny/than all the metaphors that had ever been invented/todas las metáforas que jamás se hayan inventado*
- 114) říká *se, že obchodoval v Africe se zbraněmi/it is said that in Africa he trafficked in weapons/se dice que traficaba en África con armas*
- 115) Tehdy *byl v oblibě tanec/In those days a certain dance was popular/En aquella época se bailaba un baile*
- 116) Tanec *byl na tu dobu považován za relativně necudný/this dance was considered somewhat indecent/Aquel baile se consideraba relativamente*
- 117) odkud *bylo vidět oknem místnost/from whose window he could observe his female schoolfriends/un pasillo desde el que se veía por una ventana la habitación*
- 118) *obnažená prsa jsou vidět/bare breasts are visible/unos pechos desnudos se ven*
- 119) ale protože *není nikdy zapomenut/but since it is never forgotten/pero como nunca se olvida*
- 120) *nebylo to na ní vidět/which was not apparent/no se apreciaba en sus rasgos*
- 121) nad teniskami *bylo vidět tlusté ponožky/above the shoes could be seen thick socks/encima de las zapatillas se veían unos calcetines gruesos*
- 122) *co bylo vidět pod nimi/he could mentally erase everything from the mouth down/todo lo que se veía del cuello para abajo*
- 123) *bylo ho vidět ze široka a daleka/was visible from far and wide/se veía desde muy lejos*
- 124) Na druhém konci *linky se ozval neznámý ženský hlas/At the other end he heard an unfamiliar feminine voice/Al otro lado del hilo se oyó una voz femenina desconocida*
- 125) *ozve se okamžitě elegická hudba/elegiac music immediately comes on/se oye inmediatamente una música elegiaca*
- 126) *se náhle ozval nespokojený a naléhavý hlas/he suddenly heard a dissatisfied, urging voice/se oyó de pronto una voz descontenta e imperiosa*
- 127) Chtěl bych, aby *se jednou ta symfonie provedla před publikem nejzasvěcenějších odborníků/I wish that some day this symphony could be played before an audience consisting of the best musical/Me gustaría que esa sinfonía se ejecutase una vez ante un público compuesto por los más renombrados especialistas*
- 128) nic *není ponecháno náhodě/nothing has been left to chance/nada se deja librado a la casualidad*
- 129) Výsledek *je ovšem znám předem/The results are quite dear in advance/Por supuesto que el resultado se sabe de antemano*
- 130) *bylo slyšet křik rozhněvaných lidí/I heard the shouts of angry people/se oían gritos de gente furiosa*

c) Nesúhlas v preklade: Milan Kundera – *Nesmrtelnost*

- 1) Měl ve hře ukázat, jak velký vojevůdce pracoval pro blaho lidstva a jak jen krátkost času vyměřeného jeho životu znemožnila, aby uskutečnil své záměry./He should have shown in this play how that great commander worked for the well-being of humanity and how only the destined short span of his life prevented him from fulfilling his aims./A juicio de Napoleón se trata de un ejemplo de cómo un poeta dramático pierde la oportunidad de convertirse en maestro del pueblo.

- 2) Uvědomil sis, co je věčnou podmínkou tragédie?/Do you realize what is the eternal precondition of tragedy?/La existencia de ideales a los que se atribuye mayor valor que a la vida humana.
- 3) "Jest třeba být absolutně moderní"/"It is necessary to be absolutely modern."/Sólo que lo que en Praga en 1948 de pronto se anunció como absolutamente moderno fue la revolución socialista, que de modo inmediato y brutal desechó el arte moderno del que estaba mortalmente enamorado Jaromil.
- 4) Vložil do svého popírání veškerý vztek a vášně panice, který touží brutálním činem vkročit do své dospělosti, a jeho přátelé, když viděli, s jakou zarputilostí popírá všechno, co je mu nejdražší, pro co žil a chtěl dál žít, jak popírá kubismus i surrealismus, Picassa i Dalího, Bretona i Rimbauda, jak je popírá ve jménu Lenina a Rudé armády (kteří tvořili v té chvíli vrchol myslitelné modernosti), měli sevřené hrdlo a cítili nejdřív údiv, pak ošklivost a nakonec skoro hrůzu./His renunciation was full of the rage and passion of a virginal youth who longs to break into adulthood through some brutal act. Seeing him stubbornly renouncing everything dearest to him, everything he had lived for and would have loved to go on living for, seeing him renouncing Cubism and Surrealism, Picasso and Dali, Breton and Rimbaud, renouncing them in the name of Lenin and the Red Army (who at that moment formed the pinnacle of any imaginable modernity), his friends were dismayed; at first they felt amazement, then revulsion./La visión de este adolescente preparado para adaptarse a lo que se presentaba como moderno y hacerlo, no por cobardía (en nombre del provecho propio o de la carrera), sino valientemente, como aquel que con dolor sacrifica lo que quiere, sí, en esa visión había realmente pánico (que era un presagio del pánico por el terror que luego se produjo, el pánico por la persecución y el encarcelamiento).
- 5) Rimbaud tedy nebyl jeho estetická láska a možná že nikdy žádnou estetickou lásku neměl./Rimbaud was therefore not his aesthetic love, and perhaps he had never had an aesthetic love./Era partidario de él como se es partidario de una bandera o de un partido político o del equipo de fútbol del que se es hinchas
- 6) Novověk založený na karteziánském kritickém myšlení tam přišel se stoletým či dvoustoletým zpožděním./The modern age, based on Cartesian critical thought, only penetrated there after a lag of some one or two hundred years./La Edad Moderna, basada en el pensamiento crítico cartesiano, llegó allí con un retraso de cien o doscientos años./El homo sentimental no encontró por eso allí el contrapeso suficiente y se convirtió en su propia hipérbole, a la que se denomina usualmente alma esclava.
- 7) Ano, to je obecně přijatý výklad, který se však nedá obhájit: tak jako Goethe i Beethoven si musil vytvořit ve své době modus vivendi pro sebe a pro svou hudbu;/Yes, that is the generally accepted explanation, but it is indefensible: just as Goethe had to create a modus vivendi for himself and his creativity, so did Beethoven in his own time;/¿Que Beethoven rechaza el poder de la nobleza por reaccionario e injusto, en tanto que el sombrero en la humilde mano de Goethe pide que se conserve el mundo tal como es?
- 8) Jeden chlapec zpíval písničku a zároveň s ním jiný chlapec jinou písničku, a šlo to dohromady!/One boy sang a song while another boy was singing a different one, and yet they went well together!/A esta casualidad no se la puede llamar poética porque no le da un sentido especial a tu entrada en la piscina, pero es sin embargo una casualidad muy valiosa a la que denomino contrapuntual.
- 9) Ten, koho milujete, je pro vás víc než boží Stvoření, víc než život./The one you love means more to you than God's creation, more than life itself./La vida es para ustedes un valor condicionado, que se justifica únicamente porque les permite vivir su amor.
- 10) Když jsme byli v restauraci, vysvětloval mi, že po každé ráně je třeba nůž zasunout zpátky pod sako, zavěsit na řemen a potom běžet dál s volnými rukama./In the restaurant, he explained to me that after each attack it was necessary to stick the knife back under one's jacket, to slip it into its sheath and then keep running with one's hands free./Mientras estábamos en el restaurante me explicaba que hay que volver a meter el cuchillo debajo de la chaqueta cada vez que se emplea, dejarlo colgado del correa y seguir corriendo con las manos libres.

Príloha číslo V

a) Ser a estar: Milan Kundera – *Žart*

1. Infinitív – ser + participio (mužský rod)

- 1) *že má být obraz odstraněn/that the mural be taken down/que el cuadro debía ser eliminado*
- 2) *proč musím být ve všem dospělý, jako dospělý souzen, vylučován, označován za trockistu, jako dospělý posílán do dolů/why must I be adult in everything, sentenced as an adult, expelled, branded a Trotskyite, sent to the mines as an adult/¿por qué tengo que ser maduro para todo, como maduro ser juzgado, expulsado, acusado de trotskista, como persona madura ser enviado a la mina*

2. Infinitív – ser + participio (ženský rod)

- 3) *Řekli, že jsem napsal své věty na otevřenou pohlednici, že je mohl kdokoli číst/They said I had written my sentences on an open postcard, there for everyone to see/Me dijeron que había escrito aquellas frases en una postal que podía ser leída por cualquiera*
- 4) *Ano, Ludvíku, potřebovala odpuštění/Yes, Ludvik, she needed forgiveness/Sí, Ludvik, necesitaba ser perdonada*

3. Infinitív – ser + participio (mužský rod, pl.)

- 5) *měli být pro politické smýšlení svých rodičů vyloučeni z fakulty/students about to be expelled for their parents' political stance/estudiantes que debían ser expulsados de la facultad por las convicciones de sus padres*
- 6) *začal dávat najevo svou divokou potřebu být viděn, být slyšen, být uznán/began demonstrating their wild need to be seen, heard, and recognized/empezaron a manifestar su apremiante necesidad de ser vistos, de ser oídos, de ser reconocidos*

5. Složený infinitív – haber sido + participio (mužský rod)

- 7) *byl-li jsem víceméně vyhozen ze státního statku/the injustice of being more or less thrown off the state farm/injusticia por haber sido más o menos echado de la granja estatal en donde había trabajado con empeño*

9. Gerundium jednoduché – siendo + participio (mužský rod)

- 8) *nebyla zrušena, stačilo ji jen obnovit/merely needed renewing/seguía siendo válido, bastaba con recordárselo*

17. Oznamovací spůsob – přítomný čas soy + participio (mužský rod)

- 9) *on se musel všemožně bránit koruně nešťastně zamilovaného, koruně, jak známo, potupné/he was obliged to do everything he could to avoid wearing the infamous crown of the unrequited lover/él tenía que evitar la fama de amante no correspondido, una fama, como es sabido, ignominiosa*

40. Oznamovací spůsob – složené perfektum han sido + participio (ženský rod)

- 10) *ženám, které měly tvrdý život a byly hozeny po hlavě z věku dětství do věku dospělosti/as women tend to be when they've led a hard life and been catapulted headfirst from childhood to adulthood/las mujeres que han tenido una vida difícil y que han sido arrojadas de cabeza de la infancia a la madurez*

45. Oznamovací spôsob – imperfektum era + participio (mužský rod)

- 11) vědec *byl nakonec odsouzen* čestným soudem svých kolegů/though the scientist is in the end condemned by a court of honor consisting of his colleagues/el científico *era condenado* por un tribunal de honor formado por sus colegas
- 12) *byla mi vítána jakákoli jiná činnost/any alternative seemed welcome/cualquier tipo de actividad era bienvenido*
- 13) u nichž *byl chlácholen a balamucen/when the silly trusting breadwinner was appeased and bamboozled/era consolado y embaucado*

46. Oznamovací spôsob – imperfektum era + participio (ženský rod)

- 14) *moje spontánnost je osamocena/spontaneity remained one-sided/mi espontaneidad no era compartida*

57. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fue + participio (mužský rod)

- 15) náš velitel *byl odvolán/our commander was given* his walking papers/nuestro comandante *fue destituido*
- 16) Čeněk *dostal velmi brzy kázeňský trest/Cenek was soon up on charges/Al poco tiempo Cenek fue castigado*
- 17) *Jenom on byl mučen?/The only one tortured?/¿El único que fue torturado?*
- 18) ve zkoušce, která vám *byla udělena, jste neobstál/you failed the test that was set you/no fue capaz de superar la prueba a la que fue sometido*
- 19) Kdo se to mýlil, když *Alexejův otec byl zatčen a vězněn/Who made the error when Alexej's father was arrested and sentenced/Quién se equivocó cuando el padre de Alexej fue detenido y encarcelado*

58. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fue + participio (ženský rod)

- 20) ale můj návrh *neprošel/but my proposal was defeated/mi propuesta no fue aceptada*
- 21) *Nápad se hned ujal/The idea caught on at once/La idea fue aceptada de inmediato*
- 22) když hloupý žert mé pohlednice *byl vzat vážně/when the silly joke of my postcard was taken seriously/cuando la estúpida broma de mi postal fue tomada en serio*

59. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fuimos + participio (mužský rod)

- 23) *byli jsme ještě téhož dne odveleni k nástupu, pak na večeři, pak na lůžka; ráno jsme byli probuzeni a odvedeni na důl/That same day still, we formed ranks again, went to supper, then to bed; in the morning we were wakened, taken out to the mines/Esa misma noche fuimos llamados a formar, después para la cena y después para acostarnos; por la mañana fuimos despertados y llevados a la mina*

63. Oznamovací spôsob – jednoduché perfektum fueron + participio (mužský rod)

- 24) ti, kteří *byli tehdy podobně jako já vyvrženi* vlastním hnutím/men *cast out like myself* from a movement they had trusted/quienes como yo *fueron desahuciados* por el propio movimiento

65. Oznamovací spôsob – predminulý čas yo había sido + participio (mužský rod)

- 25) *Ted' jsem z jednoho světa vyhoštěn/Now I had been ousted* from one of those worlds/Ahora *había sido expulsado* de uno de esos mundos

69. Oznamovací spůsob – predminulý čas *había sido* + participio (mužský rod)

- 26) Honzův podnik *byl někým prozrazen/someone had squealed on Honza's operation/el montaje de Honza había sido denunciado* por alguien
27) přesný plán útěků, *který velitel neobjevil/Honza's escape plan had never been discovered by the commander/un plan de huida preciso, que no había sido descubierto por el comandante*
28) Byli jsme jen němí herci podstrčení pod dávno *nazpívaný text/We were no more than mimes for an age-old text/No éramos más que actores mudos a los que hacían interpretar un papel que ya había sido cantado* hace mucho tiempo
29) který prý *dala před mnoha a mnoha léty jedna zamilovaná ruská dívka jednomu ruskému chlapci/that many years ago a lovesick Russian girl had given it to a Russian boy named Sasha/que al parecer había sido entregado* hacía muchos años por una muchacha rusa enamorada a un muchacho ruso
30) jejichž odmlky *využil* cimbalista/whose silence *gave* the cimbalom player a chance to excel/cuyo silencio *había sido aprovechado* por el cimbalista

70. Oznamovací spůsob – predminulý čas *había sido* + participio (ženský rod)

- 31) Státní statek *byl zřízen* v opuštěné a jen zcela dosídlené pohraniční vsi/The state farm *had been set up* in a derelict and scantily populated border village/La granja estatal *había sido montada*
32) moje duchovní pomoc Lucii *je nyní demaskována/the spiritual assistance I'd given Lucie had been shown up* for what it was/mi ayuda espiritual a Lucie *había sido desenmascarada*
33) člověk, který prý *byl pro protistátní smýšlení vyhozen z vysoké školy/a man said to have been expelled from the university for views hostile to the State/una persona que había sido expulsada* de la universidad por sus ideas contrarias al régimen
34) že *nebyla řečena zbůhdarma/The hint was dear/Comprendí la alusión y que no había sido pronunciada en vano*

75. Oznamovací spůsob – predminulý čas *habían sido* + participio (mužský rod)

- 35) *Všechny nitě byly přervány/All the lines were cut/Todos los hilos habían sido arrancados*

76. Oznamovací spůsob – predminulý čas *habían sido* + participio (ženský rod)

- 36) Útvary černých vojáků *zřídila* strana pro lidi/Black insignia *were created* by the Party for men/Las unidades de soldados negros *habían sido creadas* por el partido para las personas

93. Oznamovací spůsob – budoucí čas *será* + participio (mužský rod)

- 37) *Jejich poselství nebude nikdy rozluštěno/Their message will never be decoded/Su mensaje nunca será descifrado*
38) 2) *vše bude zapomenuto a nic nebude odčiněno/everything will be forgotten and nothing will be redressed/todo será olvidado y nada será reparado*

99. Oznamovací spůsob – budoucí čas *serán* + participio (mužský rod)

- 39) *Ponížení budou povýšeni/The humiliated shall be raised up/Los humildes serán elevados*
40) *Kající budou očištěni/The repentant shall be purified/Los penitentes serán purificados*

100. Oznamovací spůsob – budoucí čas *serán* + participio (ženský rod)

- 41) *všechny křivdy budou zapomenuty/but all wrongs will be forgotten/pero todas las injusticias serán olvidadas*

142. Konjunktív – přítomného času sea + participio (ženský rod)

- 42) Mohu jen vysvětlovat ten omyl a pracovat k jeho *odčinění*/All I can do is to explain this error and work to *rectify it*/Lo único que puedo hacer es explicar esa equivocación y trabajar *porque sea reparada*

179. Konjunktív – imperfekta na –se fuese + participio (ženský rod)

- 43) hudba mého *domova je tak oblíbena a milována*/the music of my small homeland was so popular, so loved/música de mi tierra, que había sido desde siempre el *paraíso del arte popular, fuese tan querida y admirada*
44) *i když jen předstíranou/feigned though they were/aunque fuese fingida*

212. Rozkazovací spůsob – kladný sed + participio (mužský rod)

- 45) *"Jste-li dobří lidé, jste vítáni."/"/If you are worthy people, you are welcome!"/«Si sois buena gente, sed bienvenidos.»*

ESTAR

1. Infinitív – estar + participio (mužský rod)

- 46) předstíral jsem, že mám od všech věcí *odstup*/I assumed an air of *detachment*/aparentaba *estar alejado* de todo

2. Infinitív – estar + participio (ženský rod)

- 47) A protože je královna, *musí být skryta*/And since a queen, *she must be hidden*/Y como es la reina, tiene que *estar escondida*

3. Infinitív – estar + participio (mužský rod, pl.)

- 48) Budou opět *spjati* desítkami společných obřadů/They *would be connected* by a host of rituals/Volverán a *estar unidos* por decenas de ceremonias comunes

22. Oznamovací spůsob – přítomný čas está + participio (ženský rod)

- 49) *a teď už jsou kostky vrženy*/and now the die is cast/ahora la suerte ya *está echada*
50) Začal jsem chápat, že není síly, která by mohla změnit onen obraz mé osoby, *který je uložen* kdesi v nejvyšší rozhodčí síni lidských osudů/I came to realize that there was no power capable of changing the image of my *person lodged somewhere* in the supreme court of human destinies/Comencé a comprender que no habría fuerza capaz de modificar esa imagen de mi persona que *está depositada* en algún sitio de la más alta cámara de decisiones sobre los destinos humanos
51) *je ode mne oddělen stěnou a spí*/lies asleep a wall away/*está separada* de mí por una pared y duerme
52) *Ve vás ji už zničil, Ludvíku*/In you, Ludvik, it has already been killed/Dentro de usted ya *está destruida*, Ludvík

27. Oznamovací spůsob – přítomný čas están + participio (mužský rod)

- 53) plot je z dřevěných tyček, které jsou opracovány tak zběžně/The fence is fashioned of wooden pickets roughly hewn/la cerca es de palos de madera que *están* tan burdamente trabajados
54) za jehož *sklem je vystaveno* mnoho jiného zbytečného skla/*its glass displaying* other useless glass/detrás de cuyos cristales *están expuestos* otros muchos cristales innecesarios

- 55) *oni jsou za to povinni* vychovat státu ze svých dětí vzorné občany/*it was their duty* in return to bring up their children to be model citizens/ellos en cambio *están obligados* con el Estado a educar a sus hijos como ciudadanos ejemplares

28. Oznamovací spůsob – přítomný čas *están* + participio (ženský rod)

- 56) domů, které *nejdou spolu spojeny*/middle-class houses, each *standing separately*/casas de una sola planta, que no *están unidas*
57) Některé kabátce *jsou zapnuté*, některé *jsou rozepnuté*/Some jackets are *fastened with gleaming buttons*, others *hang open*/Algunas chaquetillas *están abrochadas* y en ellas *relucen los botones dorados*, algunas *están desabrochadas*

45. Oznamovací spůsob – imperfektum *estaba* + participio (mužský rod)

- 58) Během dvou dnů bylo všechno přichystáno/Within two days everything was ready/A los dos días *estaba* todo preparado
59) Jakým životním *cejchem* je pro něho jeho vyloučení ze strany/How being expelled from the Party *had branded* him for life/Que *estaba marcado* por su expulsión del partido
60) Ale protože svět Heleniných zásad *byl svět založený* nikoli na úvaze/But because the world of Helena's principles was based not on reflection but/Pero como el mundo de los principios de Helena *no estaba basado* en la reflexión
61) Ne, v této chvíli, když už *bylo všechno připraveno*/No, now that *everything was ready*/No, en este momento en que ya *estaba todo preparado*
62) kresba, která je na něm vyryta, představuje Kreml/that the *carving was meant* to represent the Kremlin/el dibujo que *estaba grabado* representaba al Kremlin
63) Uviděli v seně *uválený prostor*In the hay they saw an area that *had been smoothed* over/Había un sitio en que el heno *estaba aplastado*
64) že je *záchodek zevnitř uzavřený*/applying gentle pressure, determined that the toilet was *locked* from inside/comprobé con una pequeña presión que el retrete *estaba cerrado desde dentro*
65) *ale byla zavřená*/it was *locked*/pero *estaba cerrado*
66) že je to tak *plánováno*/that it had all been *planned*/que *estaba planificado así*
67) *byl složen z dětí asi desetiletých*/it was *composed of ten-year-old children**úestaba compuesto por niños de alrededor de diez años*

46. Oznamovací spůsob – imperfektum *estaba* + participio (ženský rod)

- 68) už se tam *nesvítilo*/now *dark*/ya *no estaba encendida* la luz
69) ta byla od něho *oddělena* příkopem dvou set let/it was *cut off* from that past by a gap of two hundred years/*estaba separada de él* por un foso de doscientos años
70) Jak jsou dotazováni lidé z jejich okolí/How people in their circles were interrogated/De que *interrogaban* a la gente que *estaba* relacionada con ellos
71) aby viděla plochu náměstí skrytou za autobusem/She surveyed the square, took a few steps forward to check the area obscured by the bus/para poder ver la parte de la plaza que *estaba* tapada por el autobús
72) Domnívali se, že se *budu cítit omezen* ve své svobodě/They thought I would find my freedom *restrained*/Creían que yo iba sentir que mi libertad *estaba constreñida*
73) den co den jsem jí opakoval, že je jí *odpuštěno*/each time reassuring her that *she was forgiven*/a diario le repetía que *estaba perdonada*
74) úkol byl *splněn*/knowing I had *done my duty*/porque mi tarea ya *estaba cumplida*
75) v čase, kdy ji *ovládal* Kalvín/at the time when Calvin *ruled*/en la época en que *estaba* dominada por *Calvino*
76) Redaktorka *byla nakvartýrována* v místnosti národního výboru/The radio lady was *working out of* a room in the local District Committee building/La *redactora* *estaba instalada* en un despacho del gobierno provincial

- 77) dveře do obývacího pokoje, kde ho oblékali, *byly zamčené*/the door to the living room, where they were dressing him, *was locked*/la puerta de la habitación en donde lo estaban vistiendo *estaba cerrada*
- 78) Jízda králů *byla seřazena* před naším domem/The Ride of the Kings *was marshaled* in front of our house/La Cabalgata de los Reyes *estaba formada* delante de nuestra casa
- 79) v dobách mého jinošství *byla od města oddělena* pásem polí/in my youth it *had been separated* from the town by a belt of fields/en la época de mi juventud *estaba separada* de la ciudad por una franja de campo
- 80) Po celém náměstí *se už povalovaly* kalíšky od piva z voskovaného papíru/The green *was littered* with paper beer cups/Toda la plaza *estaba plagada* de vasos de cerveza de papel encerado
- 81) jedny byly v horní třetině *zasklené*/one *had* a glass pane/una de ellas *estaba acristalada* en el tercio superior
- 82) Dveře *zajištěné* nikoli háčkem, ale jak to často na venkově bývá, jen pouhou/The door *fastened* not by a hook but, as is often the case in the country, by a mere bit of string/La puerta que no *estaba cerrada* con un gancho sino, como ocurre con frecuencia en el campo, con un simple cordel
- 83) jeho tvář *ozařovala* lucerna zavěšená v koruně lípy nad námi/his face *was illuminated* by a light hanging from the linden tree/su cara *estaba iluminada* por una lámpara que colgaba de una rama del tilo, encima de nosotros
- 84) *bylo tam otevřené okno*/the window *was open*/la ventana *estaba abierta*
- 85) *byla pokryta* lacinou šedou dekou/it *was covered* by a cheap gray blanket/*estaba cubierta* con una manta gris corriente
- 86) Hlína na hrobě byla kyprá, *ležely na ní věnce*/The earth on the grave was loose and *still strewn* with wreaths/La tierra de la tumba era mullida, *estaba cubierta de coronas*
- 87) list papíru, na němž *byl napsán psacím strojem nezřetelným, rozmazaným písmem seznam jídel*/a sheet of paper with an all but illegible blur of the day's dishes on/una hoja de papel en la que *estaba escrita a máquina con letra borrosa y difícilmente legible, la carta*
- 88) Ani král neměl škrabošku z *barevných vzorovaných pentlí*/And the king never *had* a mask of colored ribbons, just a veil/Y la máscara del rey *no estaba hecha* de cintas de colores sino de un simple velo

51. Oznamovací spůsob – imperfektum estaban + participio (mužský rod)

- 89) že *byly odřené*, nepřiliš vkusné a obnošené/because *they were worn* and not very tasteful/porque *estaban gastados* y no eran de un especial buen gusto
- 90) protože tady existuje jiné dělení než venku/because here *there was another line of demarcation*/porque aquí los *campos estaban divididos* de una forma distinta
- 91) oba konce *byly spojeny* velkou zlatou medailí/a broad red, white, and blue ribbon around his neck and a large gold medal/dos extremos *estaban unidos* por una gran medalla dorada
- 92) Pastviny a kopce *byly tehdy již zasněžené*/The hills and pastures already *lay under snow*/Los pastizales y los montes ya *estaban nevados*
- 93) na jejichž tvářích *jsou naraženy* masky/their faces *covered* by masks/cuyos rostros *estaban cubiertos* por máscaras

52. Oznamovací spůsob – imperfektum estaban + participio (ženský rod)

- 94) návštěvy do internátu *byly povoleny* jen dva dny v týdnu/Visitors *were permitted* two days a week/las visitas en el internado *sólo estaban permitidas* dos días a la semana
- 95) když se mi zdálo, že *jsou všechny stopy uklizeny*/all traces *had been removed*/todas las huellas *estaban borradas*
- 96) několik dosud *neobydlených domků*/some *abandoned cottages*/algunas casas que aún *no estaban habitadas*

- 97) Přiběhli k němu, otevřeli *dveře zajištěné* jen dřevěným kolíkem/They ran up, opened the door, *which was secured only by a wooden stake*/Corrieron hacia ella, abrieron las *puertas que no estaban atrancadas* más que con un pasador de madera
- 98) *Stoly byly prostřeny*/The tables were laid/Las mesas estaban puestas

64. Oznamovací spůsob – jednoduché perfektum estuvieron + participio (ženský rod)

- 99) *brzo byla většina stolů obsazena*/and soon most of the tables were occupied/casi todas las mesas pronto estuvieron ocupadas

117. Podmieňovací spůsob – jednoduchý estaría + participio (mužský rod)

- 100) *byl by pojem "křivda" oprávněný*/then the concept of injustice would be warranted/el concepto de « injusticia » estaría justificado

142. Konjuktív – přítomného času esté + participio (ženský rod)

- 101) *Propagační aparát chce mít pořádek v galerii mrtvých hrdinů*/The propaganda apparatus wants a hierarchy in its gallery of dead heroes/El aparato de propaganda quiere que la galería de héroes muertos esté bien ordenada
- 102) *At' smutek nikdy nepatří k mému jménu*/Let sadness never be linked with my name /Que la tristeza no esté nunca unida a mi nombre

b) Pasiva refleja: Milan Kundera – *Žart*

1. *bylo rozumět každému jejich slovu*/I could understand their every word/se entendía cada una de sus palabras
2. *pak bylo slyšet klíč v zámku*/Then a key turned in a lock/después se oyó el ruido de la llave al abrir la puerta
3. *člověk touží vždycky nejvíc po tom, co se mu vzdaluje*/men desire most what they consider inaccessible/lo que más se desea es lo que se aleja de uno
4. *A další den šuměla z jedné strany Vltava*/The next day we heard the Vltava murmuring on one side of us/Y al día siguiente desde un lado se oía el susurro del Moldava
5. *dál přes řeku bylo vidět na protějším břehu skladiště*/and across the river, on the opposite bank, stood the warehouses/más allá del río se veían en la orilla opuesta depósitos
6. *a přece se nedá říci*/even so it can't be said that/y sin embargo no se puede decir que
7. *Ale přece za věty uznání, v nichž se vypisovala má aktivita*/my knowledge of Marxism tended to be followed by a phrase/en las que se describía mi activismo
8. *Myslíš si, že se dá vybudovat socialismus bez optimismu?*/Do you think socialism can be built without optimism?/¿Tú crees que se puede edificar el socialismo sin optimismo?
9. *Tak ty tedy nejsi pro to, aby se u nás vybudoval socialismus*/Then you're opposed to our building socialism/Entonces tú no eres partidario de que en nuestro país se edifique el socialismo
10. *že by mi naopak měla zatím psát, aby se ukázalo, co ve mně ještě je*/and she should keep writing so they could find out more about me/que por el contrario debería seguir escribiéndome para que se supiera qué más había dentro de mí
11. *člověk se pozná podle toho, s kým se stýká*/people were judged by the company they kept/a la persona se la conoce por los amigos con los que se relaciona
12. *zachovávaly se v kasárnách všechny formy veřejného života* běžné v socialistických kolektivech/we were required to maintain all the forms of public life characteristic of socialist collectives/en el cuartel se mantenían todas las formas de vida pública habituales en el socialismo
13. *Vyprávělo se mezi černými*/the men would tell stories of officers/Entre los negros se decía

14. *za níž prosvítala pseudogotická stavba z červených cihel/with a tiny park and benches in front of a redbrick building with a pseudo-Gothic clock tower/un parquecillo, detrás del cual se entreveía una construcción seudogótica de ladrillo rojo*
15. *jenom ví, že se na rozloučenou mává/who only knows that when one person leaves, the other person waves/que lo único que sabe es que para despedirse se saluda con la mano*
16. *vyšla tehdy v obrovském nákladu/Halas in particular came out in an enormous printing/Halas se editó en una tirada enorme*
17. *říkalo se, že ho tím degradovali/a step down, it was rumored/se decía que de ese modo lo habían degradado*
18. *ale sem tam se něco lepšího našlo/but some were a bit more presentable than others/pero al menos se podían encontrar algunos pasables*
19. *kde se pořádaly hodiny politické výchovy/for the room where political instruction classes were given/en la que se daban las clases de educación política*
20. *v níž byly ozřejmovány rozdíly mezi armádou socialistickou a kapitalistickou/from some pamphlet elucidating the differences between socialist and capitalist armies/folleto en el que se explicaban las diferencias entre el ejército socialista y el capitalista*
21. *Zde se alegoricky znázorňuje význam Rudé armády/Here we have an allegorical representation of the significance of the Red Army/Aquí se representa alegóricamente el significado del Ejército Rojo*
22. *kdy se ozval jeho strohý hlas/when we heard his stem voice say/que se oyó su voz*
23. *kde se dal hrát fotbal/small field that could be used for soccer/campo de juego donde se podía jugar al fútbol*
24. *šířil se od úst k ústům/The idea caught on at once and was passed from mouth to mouth/se extendió de boca en boca*
25. *"Ne," ozvalo se/"No," came the reply/«No», se oyó*
26. *Nedá se říci, že by mezi černými udavačství nějak zvlášť kvetlo/Not that informing particularly flourished among the black insignia/No se puede decir que hubiera demasiados soplones entre los negros*
27. *i když se ovšem velitelův zásah dal vyložit i jinak než udáním/though other explanations of the commander's attack were possible/a pesar de que la intervención del comandante se podía explicar por motivos diferentes a la delación*
28. *Z toho logicky plyne/It's only logical that/De eso se desprende*
29. *tím více se mluvilo o ženách/the more women dominated our talk with their every particular, every detail/tanto más se hablaba de las mujeres*
30. *Byla vzpomínána mateřská znamení, byla kreslena/We recalled birthmarks, outlined breasts and backsides/Se recordaban las marcas que cada una tuviera, se dibujaban las líneas de sus pechos y traseros*
31. *Plot zůstal stále nenápadně nastřížen/The fence still had an imperceptible gap in/La cerca seguía cortada sin que se notase*
32. *Dům, kde bydlil, bylo vidět z kasáren/The two-story gray house was visible from camp/La casa en la que vivía se veía desde el cuartel*
33. *Dveřmi se vcházel přímo do pokoje/The door led straight into the room/Al cruzar la puerta se entraba directamente en la habitación*
34. *bylo vidět promočené dlouhé bílé spodky/in his soaking wet longjohns/se veían los calzones largos mojados*
35. *tím je zřetelnější ledabylost těch uniforem/the clearer the carelessness of their dress/más se nota la negligencia con que llevan los uniformes*
36. *Vyskočil jsem a prosil, abych za ní směl jet ihned/I jump up and ask to leave at once/Salté sobre el caballo y pedí que se me permitiera verla de inmediato*
37. *že je v nich rozeznat původní tvar větví/One still discerns the original shape of the branches in them/se puede reconocer la forma original de las ramas*
38. *bylo slyšet jen šumění vody a praskání ohně/I heard only the murmur of the water and crackle of the fire/y sólo se oyó el murmullo del agua y los estallidos del fuego*
39. *Nedalo se s ní o tom mluvit/It was impossible to talk to her about it/No se podía hablar del tema con ella*

40. Výtěžku z Jízdy králů *se kdysi používalo* pro podporu jiných, méně výnosných folkloristických podniků *Gone were the days when profits from the Ride would go to subsidize other, less popular, folk activities/Lo que se sacaba de la Cabalgata se utilizaba antes para apoyar a otros acontecimientos folklóricos menos productivos*
41. Prý není možné kvůli Jízdě králů rušit provoz/*It was impossible to disrupt traffic just for the sake of the Ride/Parece que no se puede cerrar el tráfico por la Cabalgata de los Reyes*
42. Naše písně se však zpívají v tóninách/*Our songs are sung in modes that court orchestras never dreamed of!/Pero nuestras canciones se cantan en modos*
43. Jejich rytmus se vlastně vůbec nedá zapsat/*Their rhythm cannot be written down/Su ritmo no se puede escribir*
44. Záleží prý na tom, kde se zpívá, kdy se zpívá, v jaké náladě se zpívá/*It depended on where they were singing, when they were singing, how they felt when they were singing/Dependían del sitio donde se cantara, del momento en que se cantara y del estado de ánimo con que se cantara*
45. Ale jak v notách zachytit tuhle rytmickou složitost?/*Now, how can such rhythmic complexity be notated?/¿Y cómo se puede registrar con notas esta complejidad rítmica?*
46. A chmel je vychvalován./*Then hops are praised/Y se elogia al lúpulo*
47. písně zpívané ve starém Řecku/*the songs sung in ancient Greece/las canciones que se cantaban en la vieja Grecia*
48. To se ví/*Of course/Ya se sabe*
49. A je to úkol, který se dá splnit jenom v socialismu/*A task that can be carried out only under socialism/Es una tarea que sólo se puede llevar a cabo en el socialismo*
50. Ale lidová píseň vzniká jinak než umělá báseň/*But a folk song is born differently from a formal poem/Pero la canción popular se crea de un modo distinto al del poema artificial*
51. Byly písně zpívané při svatbách, písně zpívané při dožínkách, písně zpívané při masopustu, písně pro vánoce, pro senoseč, pro tanec a pro pohřeb/*There were songs sung at weddings, songs sung at harvesting, songs sung at Carnival, songs for Christmas, for haymaking, for dancing, for funerals/Había canciones que se cantaban en las bodas, canciones que se cantaban al terminar la siega, canciones que se cantaban en carnaval, canciones para las Navidades, para la recogida del heno, para bailar y para los entierros*
52. vytvoří si své nové kolektivní zvyky/*They would be connected by a host of rituals/se crearán nuevas costumbres colectivas*
53. Některé převezmou z minulosti/*Some they would take from the past/Algunas se tomarán del pasado*
54. Lidová hudba, housle a cimbál ozývaly se dennodenně z rozhlasu./*Folk music, fiddle and cimbalom, resounded daily from the radio/La música popular, el violín y los instrumentos populares se oían a diario por la radio*
55. kterým je vidět dolů na zem/a stool looking down on earth through a tiny window/*desde la que se puede mirar hacia abajo, hacia la tierra*
56. Starosvat začal tedy mluvit, zpočátku nejasně a v jinotajích/*The patriarch began to speak, first obliquely and in parables/El patriarca empezó a hablar, al principio sin que se entendiese*
57. aby z toho naše cizost nevyčuhovala/to cover up our mutual estrangement/*para que nuestro extrañamiento no se notase*
58. Za oknem se tměl přísný stín ženské postavičky/*Behind the window loomed the severe shadow of a woman's figure/Tras la ventana se adivinaba la sombra severa de una pequeña figura de mujer*
59. Co s hrdinou, který mlčí?/*What about the hero who keeps his mouth shut?/¿Qué se puede hacer con un héroe que está callado?*
60. Ukázalo se, že to v mých rukou není/*As it turned out, nothing was in my hands/Ya se vio que no estaba a mi alcance*
61. na kterém bych si vynutil, co by se dalo/a single waiter to serve whatever was on hand/a quien pedirle lo que se pueda
62. ozvaly se za mými zády zvuky harmonia/*the harmonium started up behind my back/se oyó a mis espaldas el sonido del armonio*
63. že se nedá nic dělat/*that could not be helped/que no se puede hacer otra cosa*

64. buď *se bojí podezření*/either *she fears being suspected of* having no conviction/o bien teme que *se sospeche*
65. vytištěný po válce v miliónu exemplářů, vysílaný v rozhlase, studovaný povinně ve školách/That text, written clandestinely in prison, then published after the war in a million copies, broadcast over the radio, studied in schools as required reading/Este texto se editó después de la guerra en millones de ejemplares, se emitía por la radio, se estudiaba obligatoriamente en los colegios
66. roli, jež *se obecně hrála* na stovkách a stovkách schůzí/the role played at hundreds of meetings/el papel que *se jugaba* siempre en cientos y cientos de
67. Dal návrh, *abych byl vyloučen ze strany*/He proposed *that I be excluded* from the Party/Propuso que *se me expulsase* del partido
68. Jindy zvečera ozýval *se odkudsi z dálky tenký zpěv ženského hlasu*/Another evening they heard a woman's voice singing somewhere off in the distance/En otra oportunidad se oyó al caer la tarde el sonido agudo de una voz de mujer que cantaba
69. Kupodivu, žádný křik *se neozval*/Oddly enough, no cry rang out/Curiosamente no se oyó grito alguno
70. šedivá chalupa - seník/a gray hut at its edge: a barn/una casa de paredes grises en la que se guardaba el heno
71. ale význam, který *se jim přikládal*/but the significance assigned them/pero el significado que se les atribuía
72. a bylo známo i to, že partě poskytovala všechno/but it was common knowledge that she went around with the gang/pero *se sabía* que ella era de la pandilla
73. souhlasili s tím, aby byl zničen váš život/agreed that your life should be destroyed/estuvieron de acuerdo en que se destruyera su vida
74. Proti mému řediteli vymyslili na ústředí politické obvinění/The central authorities fabricated political charges against my director/En la central de las granjas estatales se inventaron una serie de acusaciones políticas en contra de mi director
75. proslýchá se, že ji týrá/rumor has it he mistreats her/se dice que la maltrata
76. Z dálky sem *doléhal přiopilý křik* táhlé slovácké písně/In the distance I could hear the drunken plaint of a drawn-out Moravian song/Desde lejos se oía el grito semiebrio de una prolongada canción morava
77. Z dálky *se ozýval stále přiopilý křik* táhlé slovácké písně/The drunken plaint of the drawn-out Moravian song in the distance now mingled with the grotesque aftertaste of this story/A lo lejos se seguía oyendo el grito semiebrio de una larga canción morava
78. To, že *se jakási lidová hudba ozývá* pořád z rozhlasu/The fact that something like folk music was constantly on the radio should not delude us/porque se oiga permanentemente en la radio una especie de música popular
79. V té chvíli *se ozval z druhého konce náměstí povyk*/Just then I heard a commotion coming from the other end of the green/En ese momento se oyó un griterío en la otra punta de la plaza
80. Ale pramen *se nedá naorganizovat*./But a spring can't be organized. Pero las fuentes no se pueden organizar
81. Jízdu králů už nebylo vidět/The Ride had vanished/La Cabalgata de los Reyes ya no se veía
82. Ale bylo slyšet její volání/But we could still hear the heralds/Pero se oía su pregón
83. protože *se nedržel* ve svém přednášení strnulých a zastaralých osnov/for not sticking to the rigid, outdated curriculum/en sus clases no se atenia a los programas anticuados y rígidos
84. smířující vody času, který, *jak známo*/conciliatory waters of time, which, as we all know/aguas apaciguadoras del tiempo que, como se sabe
85. do zahrady, v níž *se rovněž obědvá*/where people were also eating/al jardín, en el cual también se comía
86. aby to celé mohlo jít už zítra do vysílání/so that the whole thing could be broadcast tomorrow/para que se pudiera emitir mañana mismo
87. Nic *se neozývalo*/There was no response/No se oía nada
88. bylo jimi vidět nezřetelně na dvůr; otevřeli jsme druhé/one had a glass pane that gave an indistinct view Of the back/a través de ella se veía con imprecisión el patio

89. Kolem dokola *se rýsovalo* plno harampádí/All around us *we could make out* the shapes of every kind of junk/Alrededor de nosotros *se adivinaban* montones de cosas en desuso
90. *Nic se neozývalo/There was no reply/No se oyó nada*
91. takže mu za nimi bylo vidět jen jeho odstávající prorůžovělé uši, so that only his protruding pink cars were visible behind them/de modo que detrás de ellos no se veían más que sus sobresalientes orejas rosadas

c) Nesúhlas v preklade: Milan Kundera – *Žart*

1. Přejímání zákonů a právních standardů vévodí snahám bývalých komunistických zemí připojit se k Západu/And in the midst of all the enthusiasm and emotion, I don't know how it happened, I suddenly seized Pavel's hand, and he seized mine, and when the square was quiet again and another speaker stepped up to the microphone, I was afraid he'd let go, but he didn't, we held hands all the way to the end of the demonstration and didn't let go even afterwards, the crowds broke up, and we spent several hours together roaming through Prague in all its spring finery/no quiero ser patético pero es así: con frecuencia acude a mis recuerdos la sala en la que cien personas levantan el brazo y dan la orden de que mi vida sea rota
2. Vidím jakési znamení v tom, že letos zvolili králem tebe/I believe the fates of men are bonded one to the Other by the cement of wisdom/Creo que el destino de cada persona está unido ni de las demás por la argamasa de la sabiduría
3. A stejný pocit trýzně mám dosud, představím-li si doupátko v seně, z něhož není žádného úniku a jehož jediné dveře jsou zastoupeny dvěma velikými chlapy/Even now I can't suppress a twinge in my heart when I imagine the director and the chairman rummaging through her suitcase, fingering the most intimate articles of her private life, the tender secrets of her dirty linen, looking where it is forbidden to look/Aún hoy se me encoge el corazón cuando me imagino al director y al alcalde revolviendo su maletín, sosteniendo en la mano toda la vergonzosa materialidad de su intimidad, los tiernos secretos de su ropa sucia, mirando aquello que está prohibido mirar
4. Člověk může odpustit člověku jen proto, že se opírá o odpuštění Boží/Only God, because He is exempt from earthly laws, because He is free, because He can work miracles, may wash away sin, transform it into nothing, forgive it/Sólo Dios, porque no está atado a las leyes terrenas, porque es libre, porque es capaz de hacer milagros, puede lavar un pecado, puede convertirlo en nada, puede perdonarlo
5. Jeho ovoce ti nenáleží/You have accomplished your task/Tu deber está cumplido
6. Dřív si chlapci vybírali krále sami/Everything was arranged from above/Todo está dirigido desde arriba
7. Ale co, možná že mají pravdu, možná že jsem opravdu zlá ženská a lidem se opravdu má nechat svoboda a nikdo nemá právo se jim plést do jejich soukromí, možná že jsme opravdu celý ten náš svět vymyslili špatně a já jsem opravdu odporný komisař, který mluví do věcí, po kterých mu nic není, ale já už jsem taková a nemohu jednat jinak, než cítím, teď je už pozdě, věřila jsem vždycky, že lidská bytost je přece nedělitelná, to jenom měšťák je pokrytecky rozdělen na bytost veřejnou a bytost soukromou/Though maybe they're right, maybe I am just a bitter old witch and people should be free to do as they please and no one has the right to go sticking his nose into their private lives, maybe this world we've thought up is wrong and I really am a dirty commissar and won't mind my own business, but that's what I'm like and I can only act as I feel, it's too late now, I've always believed that man is one and indivisible and that only the petty/Y qué, a lo mejor tienen razón, a lo mejor es cierto que soy una mujer mala y a la gente hay que darle libertad y nadie tiene derecho a entrometerse en su vida privada, es posible que todo este mundo nuestro lo hayamos hecho mal y que yo sea de verdad un asqueroso comisario que se mete en lo que no le importa, pero yo soy así y no puedo actuar en contra de mis sentimientos, ahora ya es tarde, yo siempre he creído que el ser humano es indivisible, sólo los burgueses están hipócritamente divididos en un ser público y un ser privado, ésa es mi fe y por ella me he guiado siempre, aquella vez también